

RAT

«ESTONIA»

RAT «ESTONIA»

II

„ESTONIA“
OOPERITEATRINA

67

„ESTONIA“
BALLETI ARENGUTEEST

105

LÜHIÜLEVAADE
„ESTONIA“ OPERETIST

141

RAT „ESTONIA“
KUNSTILINE KOOSSEIS

B-2274_{III}

TÖÖPUNALIPU ORDENIGA AUTASUSTATUD
EESTI NSV RIIKLIK AKADEEMILINE
OOPERI- JA BALLETTITEATER

«ESTONIA»

(1906—1966)

KIRJASTUS «EESTI RAAMAT» • TALLINN 1969

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

76890

TIITLI, KÕITEKAANE JA
ÜMBRISPABERI KUJUNDANUD
L. KRUSMAA

Näitekunsti elemente leiame juba iidsetest eesti rahvamängudest, tantsudest ja pulmakommetest. Kuid ligi seitse sajandit kestnud mõisnike ja kiriku ike oli ületamatuks tõkkeks rahva kultuurilisele arengule, mistõttu teatrikunst Eestis võidab endale eluõiguse tunduvalt hiljem kui paljudes teistes Euroopa maades.

Eesti rahvusliku teatri rajajaks sai esimene eesti poetess Lydia Koidula, kes oli ühtaegu nii näidendite autor kui ka nende lavastaja.

Lahutamatult on eesti teatri areng seotud ka August Wiera nimega, kelle elutööks oli Lydia Koidula poolt rajatud teatri edasiviimine kutselise teatri sünnini.

1906. aastal loodi „Vanemuise“ ja „Estonia“ seltside asjaarmastajalike näiteringide baasil kutselised teatrid. Loomingulised jõud – tulevase kutselise teatri andekad juhid ja näitlejad Paul Pinna, Theodor Altermann, Karl Jungholz, Betty Kuuskemaa, Aleksander Trilljärv ja paljud teised – kasvasid ning arenesid just selliste näiteringide rüpes.

„Estonia“ teater andis oma esimese etenduse kutselise kollektiivina 3. (u. k. j. 16.) septembril 1906. a., mil Väike-Tartu maanteel asuvas teatrimajas tuli ettekandele Mait Metsanurga „Päikese tõusul“. Esimese tegevusaasta jooksul viljeldi ainult sõnalavastust, kuid järgmisel hooajal katsetati juba operetiga ning üsna varsti ilmuvad mängukavva ka ooperid. Ballett omandab püsiva koha repertuaaris tunduvalt hiljem.

Kogu eesti teatri ajalugu nõukogude teatri loomiseni 1940. aastal iseloomustab võitlus realismi ja tol ajal levinud dekadentlike kunstivoolude vahel.

Vaatamata kodanluse püüetele alla suruda vaba mõtet ja igati soosida sädelevaid, kuid tühiseid operette, ainult kodanluse ideoloogiat kandvaid näidendeid ning salongikomöödiad, võitlesid progressiivsed jõud nii vene kui ka Lääne klassikalisele kirjandusele ning eesti progressiivsete kirjanike E. Vilde, A. Kitzbergi, A. H. Tammsaare jt. teostele tuginedes realistliku rahvusliku näitekunsti arengu eest. Nii toodi juba enne 1905. aastat lavale M. Gorki „Põhjas“, hiljem aga kogu maailma klassika – W. Shakespeare'i, H. Ibseni, L. Tolstoi, N. Gogoli, A. Tšehhovi, Fr. Schilleri, J. W. Goethe, C. Goldoni, J. Molière'i, R. Rolland'i, J. Galsworthy jt. loomingu paremik. Eriline menu itaalia veristide loomingu kõrval oli vene klassikalisel muusikal. Edukalt läksid P. Tšaikovski, M. Mussorgski, A. Dargomõžski ja A. Borodini ooperid ning balletid. Lavale pääsesid isegi Nõukogude autorite teosed – R. Glieri ballett „Punane moon“ ja I. Dzeržinski ooper „Vaikne Don“, mida ei juhtunud aga draamateostega, kuigi vastavaid ettepanekuid näitlejaskonna poolt tehti.

Nõukogude võimu taaskehtestamisega Eestis avanesid teatrikunstile avarad perspektiivid. Kasvas teatri kollektiivi koosseis ja tugevnes majanduslik baas.

Uus, eesrindlik ühiskondlik kord stimuleeris näitlejate kunstimeisterlikkuse tõusu. Tärgkasid sotsialistliku realismi esimesed alged. Näitlejaid haarasid uued, erutavad mõtted, uus töö.

Kuid veel kord tabas eesti teatrielu tugev tagasilöök – Saksa fašistliku okupatsiooni periood 1941. kuni 1944. aastani. Kollektiivist lahkusid mitmed näitlejad. Terve rida nimekaid lavajõude – A. Lauter, P. Pinna, O. Lund, M. Rungi, J. Koger jt. – siirdus tagalasse, et seal hiljem Eesti Riiklike Kunstiansamblite ridades võidelda kunstirelvaga kodumaa vabastamise eest.

Sõjatules hävis „Estonia“ teatrihoone. Vastavalt partei ja valitsuse otsusele kohandati kino „Gloria“ lava kiires korras teatrietenduste andmiseks. Tagalast koju jõudnud näitlejate energiline pealehakkamine lisas hoogu ja tuld, ning juba poolteist kuud hiljem anti esimene etendus P. Tšaikovski ooperiga „Jevgeni Onegin“, mis tähistab „Estonia“ tänapäeva ulatuva, nüüd juba pidevas tõusujoones areneva perioodi algust.

Et tõsta nii muusika- kui ka draamalavastuste taset, ühendati 1949. aastal „Estonia“ draamakollektiiv Tallinna Riikliku Draamateatriga ja „Estonia“ muutus puht muusikalavastuste teatriks.

Käesoleva väljaande raamides ei ole pikemalt puudutatud „Estonia” sõnalavastusi. See lõpetatud etapp, mis hõlmab aastaid 1906–1949, ootab meie teatriteadlastelt põhjalikku uurimust, et anda vääriline hinnang Paul Pinna, Theodor Altermanni, Betty Kuuskemaa, Erna Villmeri, Hilda Gleseri, Liina Reimani, Ants Lauteri, Eduard Kurnimi, Hugo Lauri ning paljude teiste eesti draamakunsti suurkujude loomingule, mis on peamiselt seotud just „Estonia” teatriga.

Tänapäeva „Estonia” on oma palgelt ooperi- ja balletiteater, kus edukalt viljeldakse ka operetti ja muusikalist komöödiat.

Loomingulistelt jõududelt on teater rikkam kui kunagi varem. Nõukogude Liidu rahvakunstnikke Tiit Kuusikut ja Georg Otsa, vabariigi rahvakunstnikku Viktor Gurjevit, vabariigi teenelisi kunstnikke Aino Külvandit ja Veera Nelust, Urve Tautsi, Aleksander Püvit, Hendrik Krummi jt. „Estonia” ooperisoliste tuntakse ka väljaspool vabariigi ja NSV Liidu piire.

Teatri balletitrupi silmapaistvamateks jõududeks on vabariigi teenelised kunstnikud Tiiu Randviir, Helmi Puur, Aime Leis ja Ülle Ulla, Tamara Soone, Juri Lass, Endrik Kerge, David Sur jt. Nende esinemised vennasvabariikide suurematel lavadel ja välismaal on olnud menud.

Sageli viibib külalisesinemistel „Estonia” peadirigent, vabariigi teeneline kunstitegelane Neeme Järvi.

Tähtsaks loominguliseks stiimuliks kogu „Estonia” kollektiivile olid külalisesinemised Moskvast (1950, 1956, 1961, 1965), Leningradis (1954, 1960, 1962) ning Kiievis (1958). Tänu lavastajate U. Väljaotsa ja P. Mägi otsingutele ning kunstilisele eruditsioonile, dirigentide N. Järvi, K. Raudsepa ja V. Järvi peenele muusikatunnetusele ning emotsionaalsusele, kunstnike L. Roosa, E. Renteri ja L. Klaus'i heale stiilitundele ja lavatehnilisele vaistule ning solistide vokaalsetele võimetele ja näitlejameisterlikkusele pälvisid RAT „Estonia” külalisesinemised nendes NSV Liidu suurimates kultuurikeskustes vaatajaskonna elava huvi.

Niisama intensiivselt nagu „Estonia” solistid esinevad teistes teatrites, toimub ka vastupidine protsess. RAT „Estonia” võtab igal aastal vastu umbes 30 külalissolisti.

Viimastel aastatel „Estonia” laval esinenud külaliskunstnikest jäid eriti meelde „Metropolitan Opera” solistid Teresa Stratas ja Richard Verreau, Jaapani lauljanna Mieko Takizava, Hollandi lauljanna Erna Spoorenberg, Pariisi „Grand Opéra” primadonna Christiane Castelli ning sama teatri balletitähed Claude Bessy ja Attilio Labis, Moskva Suure Teatri balletisolistid

Raissa Strutškova ja Juri Zdanov, Bulgaaria balletisolistid Veera Kirova ja Assen Gavrilov, Rumeenia ooperisolistid Elena Cernei ja Ladislau Konya, Soome Rahvusooperi solist Marja Eskola, Kiievi ooperilauljanna Valentina Reka jt.

Vene kunsti dekaadi ajal Eesti NSV-s esinesid „Estonia“ laval suure menuga Moskva Suure Teatri ooperisolistid Tamara Milaškina ja Jevgeni Kibkalo, kuna Leningradi Kirovi-nimelisest Ooperi- ja Balletiteatrist saabusid sopran Galina Kovaljova ning balletisolistid Natalia Makarova ja Anatoli Nisnevitš. Vajalikku tähelepanu pööratakse teatris noore kunstnikekaadri kasvatamisele. Praktika õigustab noortele ooperi- ja balletiartistidele ka vastutusrikaste ülesannete usaldamist. Eriti viimastel aastatel on teatri solistide pere täienenud rea andekate noortega, kellest mitmed astuvad teatrilaval alles esimesi samme, kuid on juba õigustatult võitnud teatrikülastajate poolehoidu.

Lavateose kunstilise teostuse kõrval omab teatri palge kujundamisel otsustavat tähtsust repertuaar.

Üldse on RAT „Estonia“ 60 teatrihooaja vältel esitanud enam kui 200 muusikateost 420 lavastuses, nende hulgas 15 ooperit, 9 balletti ja 12 operetti eesti heliloojatelt.

Igal aastal täieneb repertuaar vähemalt 7 uuslavastusega, etendusi ja kontserte antakse üle 400. Keskmine külastajate arv aastas ulatub üle kahesaja kahekümne tuhande.

Lisaks statsionaaris esitatavaile antakse etendusi ja kontserte ka maarajoonides. Vabaõhuetendustest eriti sooja poolehoidu leidsid balletid „Luikede järv“ ja 3 ühevaatuslikku balletti – „Chopiniana“, „Bolero“ ja „Straussiana“ ning V. Kapi ooper „Lembitu“, mida 1963. aastal mängiti ajaloolisel tegevuspaigal – Lõhavere linnamäel – ja 1966. aastal Pirita jõekäärus.

Lavateoste kõrval on „Estonia“ pöördunud ka vokaal-sümfoonilise muusika poole, tuues koos Eesti Raadio kollektiividega lavale G. Verdi „Reekviemi“.

Tänapäeva „Estonia“ püüab lisaks klassikale pakkuda võimalikult palju uut nii algupärandite kui ka vennasvabariikide ja Lääne progressiivsete autorite näol.

Lisaks maailma muusikaliteratuuri populaarsematele ooperitele ja ballettidele tutvustab teater viimastel aastatel publikut järjekindlalt ka terve rea vähem mängitavate teostega. Mainiksin siinjuures ooperitest M. Raveli „Hispaania tundi“, N. Rimski-Korsakovi „Mozartit ja Salierit“, S. Rahmaninovi „Francesca da Rimit“ ja „Alekot“, G. Pergolesi „Teenijat-käskijannat“, bal-

lettidest M. de Falla „Suur võlur – armastus“, I. Stravinski „Sõduri lugu“, M. Raveli „Daphnist ja Chloéd“, S. Barberi „Medeiat“ jt.

Erilist tähtsust teatri arenguteel omavad eesti heliloojate algupärandid ja vennasvabariikide autorite tööd. Vabariigi 25. aastapäevaks valmis E. Tambergi esikooper „Raudne kodu“ (U. Lahe libreto E. Tammlaane samanimelise näidendi ainetel) ning veidi hiljem nägi rambivalgust Ü. Raudmäe – S. Nõmmiku – H. Mulleri muusikaline lugu „Kiri nõudmiseni“. Mõlemad teosed oma uudse sisu ja vormiga võitsid sooja poolehoiu ning kõigi eelduste kohaselt leidvad peagi tee ka teiste teatrite lavadele.

Uute ballettide loomisel töötavad praegu L. Auster, A. Pärt ja E. Tamberg. A. Garšnek kirjutab lasteoperit „Vägev võlur“, operette ootame Ü. Vinterilt, B. Körverilt ja Ü. Raudmäelt.

Teatri perspektiivid on avarad ja selged ning pole kahtlust, et „Estonia“ kollektiiv annab edaspidigi oma parima nende suurte ja vastutusrikaste ülesannete täitmiseks, mis on usaldatud talle rahva ideelis-kunstilisel kasvatamisel.

R. HAMMER
RAT „Estonia“ direktor

Mai, 1966

«ESTONIA»

ooperiteatrina

Eesti muusikakultuuri, eeskätt rahvusliku muusikateatri areng on enam kui poole sajandi jooksul lahutamatult seotud „Estonia“ teatriga. Kõrvuti otsese teatrilase tegevusega said „Estonia“ rüpest algatuse paljud rahvusliku tähtsusega muusikakultuurilised üritused. „Estonia“ selts oli tegev üldlaulu- pidude ja muusikapäevade organiseerimisel, teatri orkester pani aluse pidevale sümfooniakontsertide korraldamisele Tallinnas, „Estonia“ oli aastaid ainukeseks kontserdiorganisatsiooniks, kes korraldas süstemaatiliselt nii kodu- kui ka välismaiste solistide ja muusikakollektiivide esinemisi „Estonia“ seltsile kuuluvas kontserdisaalis. Esimese kõrgema muusika-õppeasutuse loomise mõte tekkis sajandi teise aastakümne lõpul just „Estonia“ muusikaentusiastide keskel.

On selge, et võitlus tõeliselt kunstiväärtusliku muusikateatri eest ei olnud kodanliku aja tingimustes kerge ülesanne. See nõudis teatri progressiivsetelt jõududelt küllaltki palju vaeva ja pingutusi, seda enam, et seltsi juhatuse tagurlike tõekspidamiste kohaselt oli majanduslikult palju kasulikum ülal pidada kergekaalulist revüükallakuga operetti kui ooperit.

Selles võitluses etendasid tähtsat osa need sidemed, mis eesti noorel muusikakultuuril juba pikkade aastate jooksul olid kujunenud vene muusikaga ja selle silmapaistvate esindajatega. Peaaegu kõik meie esimesed heliloojad ja interpreedid said muusikalise hariduse Peterburi Konservatooriumis. Seal omandatud kunstilised tõekspidamised etendasid tähtsat osa ka eesti muusikateatri ideelis-kunstilise ilme kujundamisel, igapäevase teatritöö praktikas.

Et võitlus ideelise ja kõrgetasemelise muusikateatri eest kasvatas tugeva loominguilise kollektiivi, seda tõendavad paljud toredad kordaminekud „Estonia“ minevikus, rahva armastuse võitnud näitlejad, dirigendid ja lavastajad. Need saavutused on ühtlasi tugevaks aluseks, millel rajaneb tänapäeva „Estonia“ tulemusrikas tegevus.

* * *

1865. aastal mõnekümne Tallinna käsitöölise, väikekaupmehe ja magistraadiametniku poolt rajatud „Estonia“ selts, mis põhikirja järgi oli mõeldud küll „laulu ja mängu“ harrastamiseks, kujutas endast tegelikult tollele ajale tüüpilist poolkinnist perekondlikku kooskäimise kohta, kus peamiseks „kultuurilisteks“ tegevusaladeks olid hasartmängud ja õllejoomine. Seltsi ametlikuks keeleks oli saksa keel. Loeti heaks tooniks valida juhatusse või „presidendiks“ kohalikke silmapaistvamaid ühiskonnategelasi-sakslasi.

Säärane olukord kestis kuni möödunud sajandi üheksakümnendate aastateni, mil seltsi ärksamate liikmete pingutuste tulemusena hakati seniste „tegevusalade“ kõrval harrastama ka näitemängu ja muusikat. Ent seegi

piirdus muusikaliste lavastuste osas ainult mõne tühise jandi või laulmängukese mahamängimisega, mis rahuldab vaid väikekodanlastest-käsitöölised koosneva vaatajaskonna mahajäänud maitset.

Kui sõnalavastuste valikus on sajandivahetusel märgata teatavaid elustavaid tuuli – Gorki „Põhjas“, Sudermanni „Kodu“, Ibseni „Tondid“ –, siis muusikaliste lavastuste osas „Estonia“ seltsi teatriõhtud üle Pakkala „Parvepoiste“ ei tõuse.

Mõningane elavnemine muusikalise teatri alal algab õige varsti pärast kutselise „Estonia“ loomist 1906. aastal. Kuigi ka siin jääb lõviosa teatri töös ikkagi sõnalavastustele, on nn. kombinaat-teatri olukorras siiski võimalusi rakendada tööle väikesearvuline orkester, võtta koosseisu ka muusikalise kallakuuga näitlejaid.

Suured teened nendes kitsastes majanduslikes tingimustes muusikaliste etenduste kavvavõtmisel olid „Estonia“ esimesel näitejuhil ja näitlejal Paul Pinnal, kes sõnalavastuste kõrval oli vahetult tegev ka operetilavastajana.

Esimeste ooperietendusteni jõuti vanas „Estonias“ 1908/9. a. hooajal, mil toodi lavale Kreutzeri „Õömaja Granadas“ ja Flotowi „Alessandro Stradella“.

Esimese maailmasõja eelsetel aastatel täieneb „Estonia“ koosseis mitme silmapaistva laulja-solistiga, kes olid ettevalmistuse saanud Peterburi Konservatooriumis. Eeskätt tuleb siin mainida sopran Helmi Einerit ja bass Bernhard Hansenit. Mitmekülgselt oli tegev noor talendikas näitleja ja lavastaja Alfred Sällik – eesti muusikateatri esimesi silmapaistvamaid tenoreid.

Tänu värskele jõududele ja teatri dirigendi Raimund Kulli ettevõtlikkusele omandavad muusikalavastused „Estonia“ mängukavas Esimese maailmasõja järgsetest aastatest peale juba püsivama koha. Ent ikkagi prevaleerib ooperit. Esimestest kaalukamatest ooperilavastustest märkigem Verdi „Traviata“ (1918/19), Tšaikovski „Jevgeni Onegin“ (1919/20), Gounod' „Fausti“ (1920/21) jt. Nendes esinevad menukalt sopran Olga Mikk-Krull, bariton Karl Viitol, tulevane „Estonia“ dramaatiline tenor Karl Ots jt. Peagi täieneb „Estonia“ repertuaar selliste teostega, nagu Bizet' „Carmen“, Verdi „Rigoletto“, Rossini „Sevilla habemeajaja“, Verdi „Aida“ jt.

Ooperite lavastajaiks neil aastatel olid põhiliselt Karl Jungholz ja Alfred Sällik. Alates 1923/24. a. hooajast asub „Estonia“ ooperi peanäitejuhi kohale Hanno Kompus. Tihedas koostöös teatri peadirigendi R. Kulliga hakkab H. Kompus järjekindlalt tööle maailma ooperiklassika parimate saavutuste lavaletoomiseks „Estonias“. Kuigi tema repertuaariplaanide üle võiks mõnetigi vaielda, tuleb tunnustavalt märkida repertuaari mitmekesisust, nii et iga hooaja vältel oli teatrikülastajail võimalus tutvuda mitme erineva suuna ja ajajärgu ooperiliteratuuri paremikuga. Ooperi kunstilise taseme tõusus, võrreldes varasemate aastatega, etendas oma osa ka H. Kompuse eruditsoon ja nõudlikkus töös.

Raimund Kull
Paul Pinna
Alfred Sällik

Kõrvuti Lääne klassikaliste ooperitega oli „Estonia“ repertuaaris mitmekülg-
selt esindatud ka vene ooperilooming. „Jevgeni Oneglnile“ järgnevad
Rubinsteini „Deemon“, Tšaikovski „Padaemand“, Dargomõžski „Näkineid“ jt.,
milledest silmapaistvaimaks kujunes Mussorgski „Boriss Godunov“ (a.
1929 30). Nii selle teose kui ka „Näkineiu“ lavastas vilunud külalisrežissöör
D. Arbenin, kes oskas kasutada „Estonia“ ooperisolistide kunstilisi võimeid
ja seni veel ammendamata loominguulist potentsi. Tänu oskuslikule juhenda-
misele kujunes „Boriss Godunovi“ lavaletoomine „Estonia“ kollektiivile üheks
eredamaks loominguuliseks võiduks nõukogude-eelsel perioodil. Eriti tuleks
märkida A. Arderi Borissi, mis nii vokaalselt kui ka näitlejameisterlikkuse
seisukohalt on kõige markantsemaks saavutuseks A. Arderi mitmekesisel
loominguulises biograafias.

Kõneldes edust „Estonia“ kui muusikateatri töös kodanliku aja tingimustes,
ei tule unustada, milliste raskuste ja takistuste kiuste see saavutati. Sage-

Karl Jungholz
August Topman
Hanno Kompus

dased koosseisude koondamised ja palgakärpimised (mis 1924. aastal viisid isegi streigini), teatri administratiivse juhtkonna pro-operetlik sisepoliitika, solistide ülisuur töökoormus, lisaks „Estonia“ kui kodanluse „hooviteatri“ publikumi mahajäänud maitse – kõige sellega tuli ooperientusiastidel vahel edukalt, vahel edutult võidelda.

1928. aastal toob „Estonia“ õnnestunult lavale esimese eesti algupärase ooperi – noore helilooja Evald Aava „Vikerlased“. Seda etendati kaugelt rohkem, kui nägid ette „Estonia“ ooperilavastuse tavalised traditsioonid. Peaosalisi kehastasid Ida Aav-Loo (Juta), Marta Rungi (Vaike), Karl Ots (Ülo), Aleksander Arder ja Karl Viitol (Olav). „Vikerlaste“ edu tiivustas teisi heliloojaid tööle algupärase ooperiloomingu vallas. Järgnevate hooaegade vältel lavastatakse Artur Lemba „Kalmuneid“, „Armastus ja surm“, „Elga“ ning Adolf Vedro „Kaupo“. Nendest kõige kunstiküpssem oli „Kaupo“ lavastus, kuna ka teos ise selleks rohkem võimalusi andis.

Helmi Einer —
Violetta,
Alfred Sällik —
Alfredo
(G. Verdi „Traviata“)

Olga Mikk-Krull —
Margarethe
(C. Gounod' „Faust“)

Aleksander Arder —
Boriss,
Aarne Viisimaa —
Suiski
(M. Mussorgski
„Boriss Godunov“)

Helmi Einer —
Tosca
(G. Puccini „Tosca“)

Aleksander Arder —
Figaro
(G. Rossini
„Sevilla habemeajaja“)

Tänu ooperikollektiivi jõupingutustele saavutab ooper „Estonias“ kolmekümne aastate alguseks teatava edumaa opereti ees, ületades selle aastakümne viimasel hooajal nii lavastuste kui ka etenduste arvult.

Kolmekümne aastate keskel tuleb „Estonia“ ooperijuhi kohale Eino Uuli, tuues endaga kaasa värsked tuuli nii repertuaari valikul kui ka lavastuste ideelis-kunstilisel lahendamisel. Puutunud kokku Nõukogude Liidu ooperikunstiga ning haaratuna selle kaasaegsetest loominguilistest suundlustest, süvendab E. Uuli oma tööga realistliku kunsti põhimõtteid. „Estonia“ ooperilavastused vabanevad nüüd nii mõnetigi neile varem omasest stambist ja rutiinist. Mõte ja tegevus, mõte ja vokaal — need vastastikused stanslavskilikud suhted omandavad E. Uuli lavastajatöös keske koha.

Teatri tolaaegsetest lavastustest kerkivad esile Moniuszko „Halka“, d'Albert'i „Madalik“, Tšaikovski „Mazepa“, eriti aga esimese nõukogude ooperina hooajal 1938-39 lavastatud Dzeržinski „Vaikne Don“. Ooperi edu oli tingitud mitmest asjaolust. Eeskätt põhjustas seda ainetiku aktuaalsus (kuigi teatri direksioon teose „tendentslikkust“ kartes võttis ette mõningaid kärpeid

Marta Rungi — Julia,
Aarne Viisimaa — Romeo
(C. Gounod' „Romeo ja Julia“)

Olga Torokoff-Tiedeberg — Tosca,
Vootele Veikat — Scarpia
(G. Puccini „Tosca“)

Ida Aav-Loo — Juta,
Karl Ots — Ülo
(E. Aava „Vikerlased“)

Olga Mikk-Krull — Maie,
Aarne Viisimaa — Heiti
(A. Lemba „Kalmuneid“)

Stseen A. Vedro ooperist „Kaupo“

◀
Nikolai Suursööt — Mefisto
(C. Gounod' „Faust”)

Benno Hansen — Mefisto
(C. Gounod' „Faust”)

Els Vaarman — Carmen
(G. Bizet' „Carmen”)

Ida Aav-Loo — Turandot
(G. Puccini „Turandot”)

Karl Viitol — Kotšubei
(P. Tšaikovski „Mazepa”)

Ida Aav-Loo — Öökuninganna
(W. A. Mozarti „Völflööd”)

Valentina Kask — Krahvinna
(P. Tšaikovski „Padaemänd”)

Benno Hansen — Mölder
(A. Dargomõžski „Näkineid”)

Olga Lund — Tamara,
Martin Taras — Fra Diavolo
(D. Auberi „Fra Diavolo“)

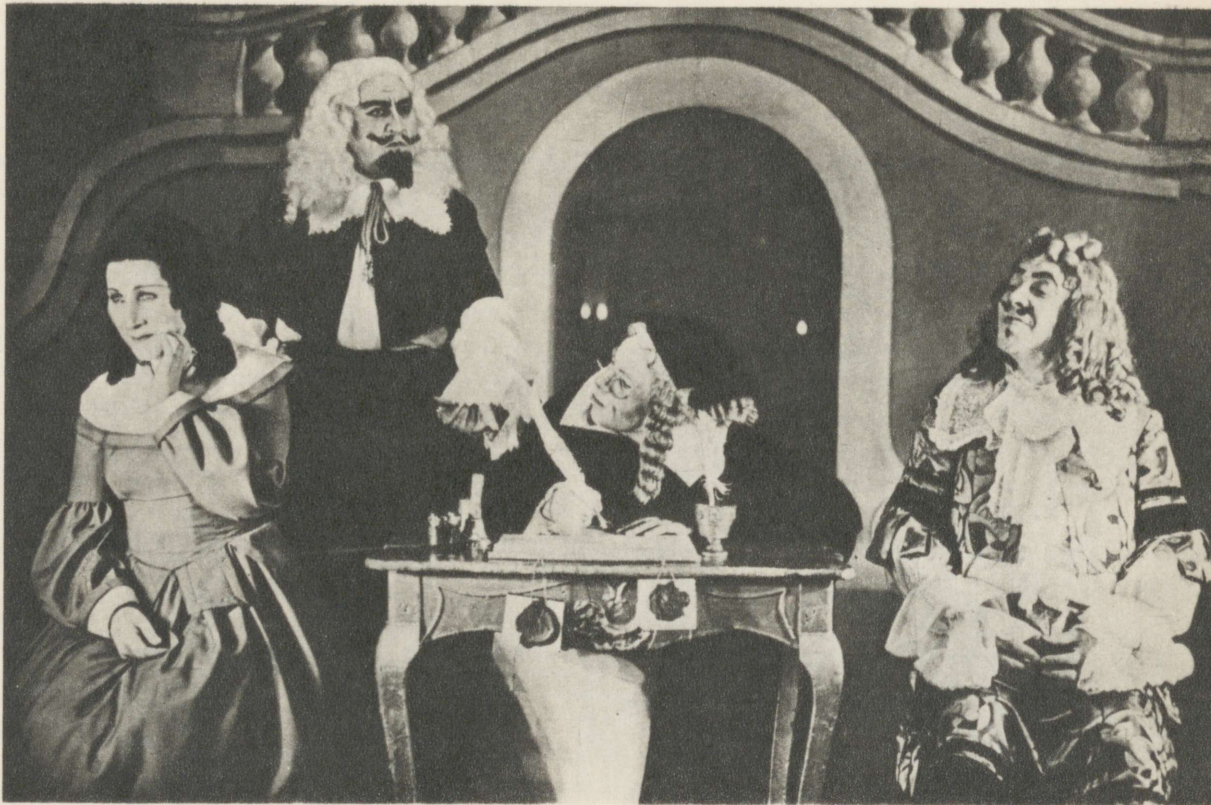
Stseen G. Donizetti
ooperist „Don Pasquale“

Olga Lund — Hanna
(N. Rimski-Korsakovi „Maiöö“)

Karl Ots — Grigori
(J. Dzeržinski „Vaikne Don“)

Eedo Karrisoo — Rodolfo
(G. Puccini „Boheem“)

ja tegi moonutusi tõlkes) ning teatav uudne muusikaline põhikõla. Rohked ja huvitavad kooristseenid, millest õhkub nõukogude massilaulule omast köitvust – kõik see pakkus võimalusi. „Vaikse Doni“ edu on mõneti võrreldav „Estonias“ samal ajal lavastatud Glieri balletiga „Punane moon“.

„Vaikse Doni“ lavastamisel saadud kogemused leidsid tulemusrikast rakendamist ja süvendamist ka klassikaliste ooperite lavaletoomisel. Nii kujuneb järgneval hooajal lavastatud Bizet' „Carmen“ üheks silmapaistvamaks saavutuseks teatri loomingulisel teel. Nimiosalise Els Vaarmani temperamentne ja sügavalt realistlik mäng lõi Carmenist paljudeks aegadeks meeldejääva kuju.

Resümeerides „Estonia“ loomingulisi pingutusi rahvusliku ooperikunsti arendamisel kodanliku korra tingimustes, tuleb märkida, et tänu teatri muusikalise kollektiivi eesrindliku osa visale võitlusele rahvusliku ooperiteatri eest suudeti kahe aastakümne jooksul panna alus nii mõnelegi hinnatavale algatusele, olgu see siis ooperiloomingu parimate näidiste tutvustamisel, algupärase ooperiloomingu arendamisel või näitlejate kaadri loomisel ja kasvatamisel.

Meenutagem sügava austuse ja tänutundega seda ennatsalgavat tööd, mida dirigendid Raimund Kull, Juhan Aavik, Artur Kapp ja Verner Nerep,

Juhan Aavik

Artur Kapp

Verner Nerep

▶
Eino Uuli

Natalie Mei

Voldemar Haas

Priit Nigula

Tiiu Targama

Aleksander Viner

lavastajad Hanno Kompus ja Eino Uuli, konsertmeister Sergei Mamontov, lauljad Helmi Einer, Olga Mikk-Krull, Ida Aav-Loo, Olga Torokoff-Tiedeberg, Valentina Kask, Marta Rungi, Benno Hansen, Karl Ots, Aleksander Arder, Karl Viitol, Aarne Viisimaa, Martin Taras, Vootele Veikat, Nikolai Suursööt, Priit Hallap jt. eesti ooperikunsti pioneerid ja aluserajajad tegid meie muusikateatri väljaarendamisel. Saavutatud kunstiline tase kujunes objektiivseks eelduseks eesti rahvusliku muusikateatri silmapaistvale arengule nõukogude korra tingimustes.

. . .

„Estonia“ kui muusikateatri loomingulised ülesanded rahva ideoloogilisel ja esteetilisel kasvatamisel suurenevad tunduvalt pärast nõukogude korra taaskehtestamist Eestis 1940. aastal.

Vastavalt vastutuse ja kohustuste suurenemisele loob noor nõukogude kord teatrile ka vajalikud organisatsioonilised ja loomingulised eeldused. Kuigi esialgu jäävad „Estonias“ kõrvuti eksisteerima muusika- ja sõnalavastus, kerkib ikka teravamalt päevakorda iseseisva ooperi- ja balletiteatri vajadus. Teatri muusikaliste kollektiivide – solistide, koori ja orkestri koosseisu suurendatakse tunduvalt. Uudislavastuste arvu reguleerimine aitab kaasa lavastuste kunstilise taseme tõusule, esitusliku külje paremale viimistletusele.

Esimese nõukogude aasta loomingulise töö üheks peamiseks stiimuliks kujuneb Moskvas 1941. aasta lõpul kavandatud eesti kunsti dekaad, mis aktiveerib kogu vabariigi kunstirahva. Vajadus algupärase ooperi- ja balletirepertuaari järele paneb pingsalt tööle heliloojad ja libretistid. A. Vedro, E. Tubin jt. alustavad uute ooperitega, teater hakkab tutvuma E. Kapi ja E. Tubina vastselt loodud ballettidega.

Uue ja põhjalikult viimistletud teostuse omandavad dekaadi kavasse planeeritud klassikalised ooperid. Nendest saab 1940-41. a. hooajal lavaküpseks Verdi „Traviata“, mille külalisena lavastab A. Viner. Silmapaistvate tulemustega esinevad „Traviatas“ Ida Aav-Loo, Martin Taras, Tiit Kuusik jt.

Loomingurohke töö katkestab Suur Isamaasõda ning saksa fašistlike anastajate sissetung Nõukogude Eestisse. Fašistliku okupatsiooni sünge ajajärk halvas sügavalt teatri tööd. Sõjatules hävis teatrihoone. Osa teatri kollektiivist, nende seas mitmed paremad solistid, lahkub kodumaalt kas hitlerlaste otsesel sundimisel või levitatavate hirmujuttude mõjul.

Pärast Tallinna vabastamist Nõukogude armee poolt 1944. a. sügisel tuli paljuski alustada päris algusest. Ent Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 27. aastapäevaks avas teater ukсед senise kino „Gloria“ ruumides Tšaikovski ooperiga „Jevgeni Onegin“.

Aigas pingeline töö endise kunstilise taseme taastamiseks, uue, nõukoguliku teatrikunsti rajamiseks. Aktiivselt löövad kaasa „Estonia“ ooperisolistid

O. Lund, E. Maasik, M. Rungi, K. Ots, M. Taras, T. Kuusik, B. Hansen, G. Taleš, O. Raukas, A. Pärn, V. Veikat, J. Haabjäv jt. Ooperidirigendina on algul tegev P. Nigula, hiljem K. Raudsepp, peanäitejuhiks ooperi alal on E. Uuli.

Esimese eesti nõukoguliku ooperina lavastati Eugen Kapi „Tasuleegid“ (1945. a.). See ooper, mis esmakordselt tõi „Estonia“ lavale rahva vabadusvõitluse teema, kujunes ka oma uudset ideelis-kunstiliselt lahenduselt rõõmustavat algust tähistavaks sündmuseks. Meeldejäädavad kujud löid O. Lund (Saima), M. Kodanipork (Sirje), T. Kuusik (Vambo), M. Taras (Neeme) ja B. Hansen (Mehis).

Teatri huvist algupärase ooperi vastu kõneleb ka järgmisel aastal lavastatud Gustav Ernesaksa esikooper „Pühajärv“.

Rõõmustavaks pöördeks „Estonia“ kollektiivi elus kujuneb taastatud teatrihoone avamine 1947. a. Loomingulised võimalused muutuvad veelgi avaramaks 1949. aastal, mil teatri struktuuri reorganiseerimise tulemusena sai „Estoniast“ juba puhtakujuline muusikateater.

E. Uuli juhtimisel tuuakse samal hooajal lavale järjekordne uudisoooper – G. Ernesaksa „Tormide rand“. Edukalt esinevad siin O. Lund (Mall), M. Taras (Leemet), V. Veikat (Krahv), G. Taleš (Petrov) jt. Huvitavaid võimalusi pakkus G. Ernesaksa rahvalik teos ka ooperikoorile.

Selle perioodi klassikalisest ooperiliteratuurist tuleb märkida sisukat „Jevgeni Onegini“ lavastust, kus toredaid tulemusi oli T. Kuusikul ja G. Otsal nimiosas, M. Kodaniporgil Tatjanana, M. Tarasel Lenskina.

„Jevgeni Onegin“ oli teatri uue peanäitejuhi A. Vineri esimesi lavastusi „Estonias“, kujunedes teerajajaks terve rea vene klassikalise ooperiloomingu suurteoste lavastamisele viiekümnendate aastate esimesel poolel.

Kui 1941. aastal kavandatud Moskvasse-sõit jäi puhkenud sõja tõttu ära, siis toimus see nüüd, üheksa aastat hiljem. 1950. aastal tutvustas „Estonia“ Moskva teatrisõpradele tervelt kuut lavastust – oopereid „Jevgeni Onegin“, „Traviata“, „Vabaduse laulik“, „Tasuleegid“, „Tormide rand“ ja balletti „Kalevipoeg“.

Esinemised Moskvas kujunesid loominguks aruandeks viie sõjajärgse aasta töötulemustest. Esitatud repertuaaris pakkus moskvalastele tuntud klassikaliste ooperite kõrval suurt huvi meie algupärane ooperi- ja balletilooming. E. Kapi „Vabaduse laulik“ on meie esimene kaasaegse ainestikuga ooper. Suure kunstilise kordaminekuga esinesid peaosades Elsa Maasik (Arm), Tiit Kuusik (Raju) ja Aaro Pärn (Kaldma).

Küllasõit Moskvasse andis teatri kollektiivile palju uusi kogemusi. Siit toodi kaasa julgustavat tunnustust, kuid ka edaspidiseks tööks kasulikke kriitilisi märkusi pealinna silmapaistvatelt teatritegelastelt.

Tulemusriikka töö eest rahvusliku muusikateatri arendamisel omistati „Estoniale“ 1950. a. ENSV Riikliku Akadeemilise Ooperi- ja Balletiteatri austav nimetus.

Martin Taras — Leemet
(G. Ernesaksa „Tormide rand“)

Olga Lund — Mall,
Voofele Veikat — Krahv
(G. Ernesaksa „Tormide rand“)

▶
Stseen E. Kapi ooperist „Vabaduse laulik“

Stseen E. Kapi ooperist „Tasuleegid“

Kärl Ots — Hermann
(P. Tšaikovski „Padaemand“)

Linda Sellistemägi — Mimi,
Jaän Haabjärv — Rodolfo
(G. Puccini „Boheem“)

Ott Raukas — Mölder
(A. Dargomõžski „Näkingeid“)

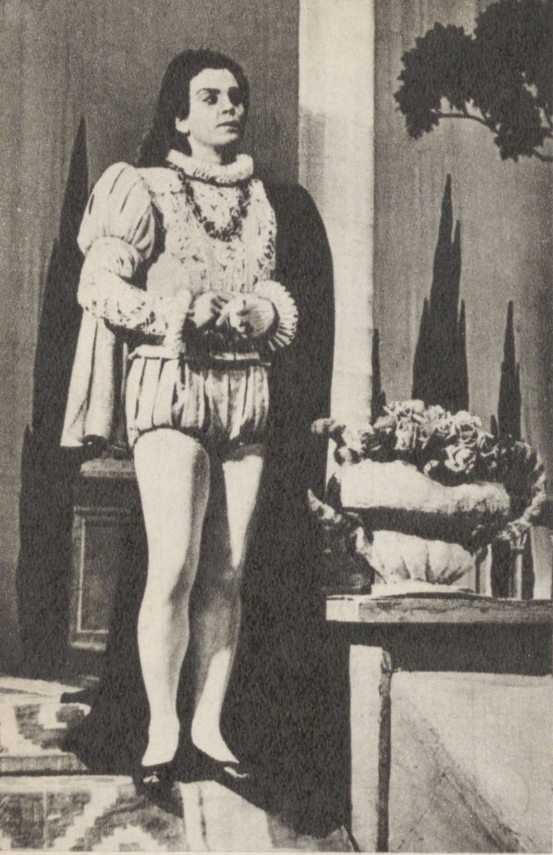

Meta Kodanipork — Tatjana
(P. Tšaikovski „Jevgeni Onegin“)

Marta Rungi — Tatjana,
Aleksander Arder — Gremin
(P. Tšaikovski „Jevgeni Onegin“)

Tiit Kuusik — Igor,
Aaro Pärn — Kontšak
(A. Borodini „Vürst Igor“)

Stseen J. Meituse ooperist
„Noor Kaardivägi“

Marta Rungi — Odarka,
Aaro Pärn — Karass
(S. Gulak-Artemovski
„Zaporoožlane Doonau taga“)

◀
Enno Eesmaa — Hertsog
(G. Verdi „Rigoletto“)

Veera Nelus — Violetta
(G. Verdi „Traviata“)

Klaudia Tiidus — Gilda,
Georg Taleš — Rigoletto
(G. Verdi „Rigoletto“)

Aastail 1950–1954 lavastab „Estonia“ A. Vineri juhtimisel Borodini „Vürst Igori“, Mussorgski „Boriss Godunovi“, Rubinsteini „Deemoni“ ning Glinka „Ruslani ja Ludmilla“.

Kõigi nende lavastuste „naelaks“ kujunes Tiit Kuusik, kelle loomingu- lise talendi täismeheiga just sellel perioodil algas. Mehised vene vägilased Igor ja Ruslan, ühtaegu jõuline ja lüüriline Deemon, haaravalt draamatiline ja keeruka sisemaailmaga Boriss – need on T. Kuusiku rikkalikus loomingu- lises biograafias meisterlikult lahendatud suurrollid, mille tähtsus ületas kaugelt „Estonia“ lava piirid.

Mainitud lavastustes paitsid silma ka O. Lund (Jaroslavna, Gorislava), M. Kodanipork (Jaroslavna, Tamara), A. Pärn (Kontšak, Varlaam), M. Taras (Šuiski), G. Ots (Deemon), V. Veikat (Galitski), V. Nelus (Ludmilla), V. Gurjev (Jurodivõi, Vale-Dimitri) jt.

Märkimist väärib ka hooajal 1951/52 toimunud Mozarti „Don Juani“ lavas- tus, milles G. Ots keskses rollis saavutas pärast Onegini suurepärase kuns- tilise võidu.

Nõukogude kaasaegsest ooperirepertuaarist tõi teater pärast E. Kapi „Vaba- duse laulikut“ lavale Meituse „Noore Kaardiväe“, mis andis teatrile võima- luse rakendada mitmekülgsemalt noori jõude (A. Kylvand, K. Tiidus jt.).

Viiekümnendate aastate keskel, pärast tõeliselt silmapaistvaid saavutusi ja küllaltki pingelist tööd võtab „Estonias“ ooperi alal maad teatav endaga rahulolu. 1954/55. a. hooaja vähestest uudislavastustest ei saavuta ükski akadeemilisele ooperiteatrile väärilist lahendust. Sama on kehtiv ka järgmi- sel aastal lavastatud Kabalevski „Nikita Veršini“ kohta.

Teatavat elavnemist tõi teatri töösse küll eesti kunsti dekaadiks ettevalmistu- mine, ent põhiliselt ei tõusnud ka rea järgnevate aastate uudislavastused viiekümnendate aastate alguse tasemele. Ligemale viie aasta jooksul ei lisandunud teatri repertuaari ühtki eesti heliloojate algupärandit.

A. Vineri lahkumise järel „Estonias“ asub peanäitejuhi kohale P. Mägi, kes juba Moskva dekaadietenduste raames oli loonud E. Kapi „Tasuleekide“ õnnestunud lavastuse. Ent ka P. Mägil, kes seni oli tegelnud peamiselt ope- retilavastustega, oli n.-ö. üleöö raske teostada kardinaalset murrangut. Mõningal määral raskendas olukorda ka see, et „Estonia“ oma loorberite- rohketel aastatel oli vähe tähelepanu pööranud noore kaadri kasvatami- sele.

P. Mägi kolme esimese tegevusaasta õnnestunumateks lavastusteks kujune- vad Wagneri „Lendav Hollandlane“ (1958), Rimski-Korsakovi „Tsaari mõrsja“ (1959), Šebalini „Törksa taltsutus“ (1960) ja Verdi „Maskiball“ (1961). Kõr- vuti juba küpsete meistritega, nagu T. Kuusik, G. Ots, O. Lund, E. Maasik, O. Raukas, A. Pärn, V. Gurjev, G. Taleš jt., tingib nende lavastuste edu uute talentide julge rakendamine vastutusrikastes rollides. Nii esinesid toredate kunstiliste tulemustega P. Padrik (Marfa), A. Kylvand (Amelia,

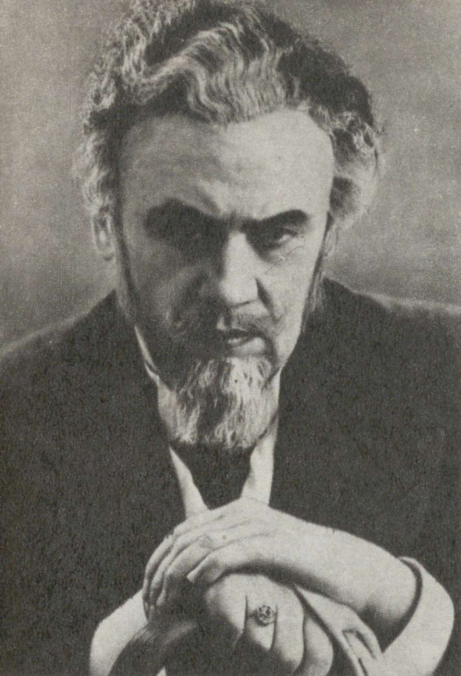

Martin Taras — Suiski
(M. Mussorgski „Boriss Godunov“)

Steen M. Mussorgski ooperist
„Boriss Godunov“

Georg Taleš —
Germont
(G. Verdi
„Traviata“)

Veera Nelus —
Ludmilla
(M. Glinka
„Ruslan ja Ludmilla“)

Viktor Gurjev —
Lenski
(P. Tšaikovski
„Jevgeni Onegin“)

Viktor Gurjev —
Vale-Dimitri
(M. Mussorgski
„Boriss Godunov“)

Georg Ots — Don Juan
(W. A. Mozarti „Don Juan“)

Olga Lund — Elvira,
Ott Raukas — Leporello
(W. A. Mozarti „Don Juan“)

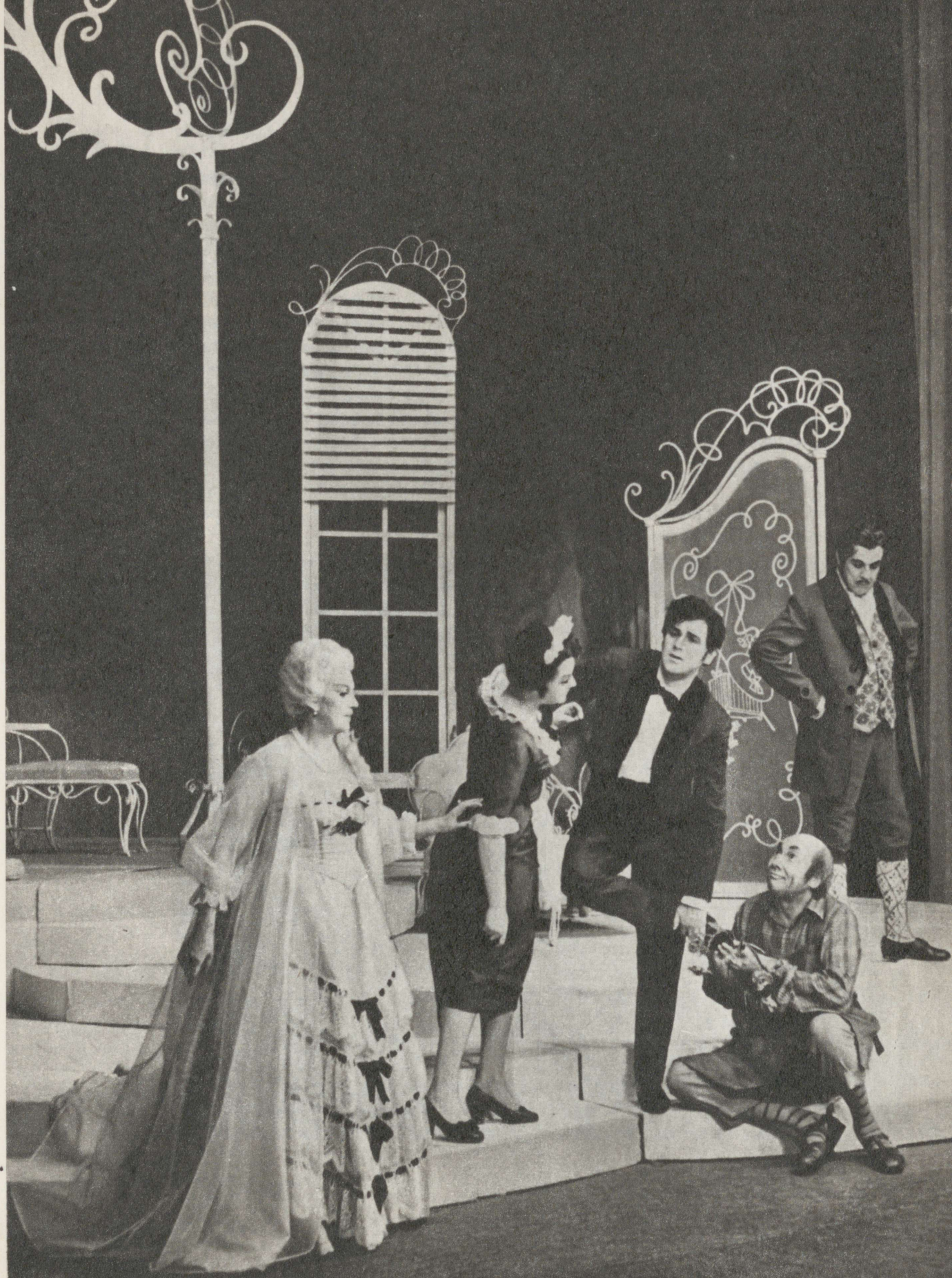

Elsa Maasik — Butterfly
(G. Puccini „Madame Butterfly“)

Elsa Maasik — Violetta
(G. Verdi „Traviata“)

Tiit Kuusik — Scarpia,
Aleksander Püvi — Cavaradossi
(G. Puccini „Tosca“)

Stseen W. A. Mozarti ooperist
„Figaro pulm“

Senta), U. Tauts (Katharina, Ljubaša), L. Panova (Ljubaša, Katharina), H. Krumm (Lökov, Gustav III), E. Kärvet (Maljuta) jt.

Mõningal määral hakkab „Estonia“ taas huvi tundma algupärase ooperiloomingu vastu. Aastail 1957–1960 toob teater lavale kolm uudisteost – G. Ernesaksa „Tuleristsed“ (lavastaja K. Ird), V. Reimani „Kauged rannad“ (lavastaja I. Tammur), E. Kapi lasteoperi „Talvemuinasjutt“ (lavastaja L. Kalmet) ning vabaõhulavastusena ENSV XVI üldlaulupeol E. Kapi „Vabaduse lauliku“ (lavastaja P. Mägi).

Sõltuvalt nimetatud ooperite puudustest ei jää neist aga ükski kauemaks repertuaari. (Erandiks oli vahest E. Kapi „Talvemuinasjutu“ mõningane edu noorte teatrisõprade juures.) Järelikult – teatri abi autoritele teoste valmiskäigus ei olnud küllaldane, piirduti vaid vahendajaosaga.

Hoopis silmapaistvam edu oli V. Kapi ooperil „Lembitu“ vastse peanäitejuhi U. Väljaotsa lavastuses (1961. a.). Eepilise ja dramaatilise põhikõlaga ajalooline ooper, milles V. Kapp jätkab „Vikerlaste“ ja „Tasuleekidega“ rajatud traditsioone, sai sooja vastuvõtu osaliseks. Selle tingis ka T. Kuusiku (Lembitu), G. Otsa (Meelis), A. Külvandi (Mare) ja O. Raukase (Kaupo) poolt loodud tegelaskujude kunstiline tase.

„Estonia“ viimaste aastate silmapaistvamateks saavutusteks klassikalise ooperi alal tuleb lugeda Verdi kahte surematut šedöövrit – „Othellot“ (1963) ja „Aidat“ (1964). Dirigent N. Järvi, lavastaja P. Mägi, kunstnik E. Renter, solistid A. Külvand (Desdemona, Aida), L. Panova (Desdemona, Amneris), U. Tauts (Emilia, Amneris), H. Krumm (Radames), A. Püvi ja K. Karask (Othello, Radames), G. Ots ja T. Kuusik (Jago, Amonasro) jt. tegid hinnatava töö nende nõudlike teoste lavaletoomisel. Eriti silmapaistev oli G. Otsa Jago.

Vene klassikalisest ooperirepertuaarist lavastati „Estonias“ 1964. aastal Tšaikovski „Mazepa“ T. Kuusikuga nimiosas. Publiku ette jõudis Tšaikovski ooperi „Jevgeni Onegin“ uuslavastus (dirigent V. Järvi, lavastaja P. Mägi), kus peaaegu kõikides osades esinevad „Estonia“ noored lauljad, andes etendusele torelda värskuse ja tõetruuduse (nimiosas Illart Orav, Tatjana – Maarja Haamer ja Haili Sammelselg, Lenski – Ivo Kuusk, Olga – Eve Neem ja Urve Tauts, Gremin – Teo Maiste ja Uno Kreen).

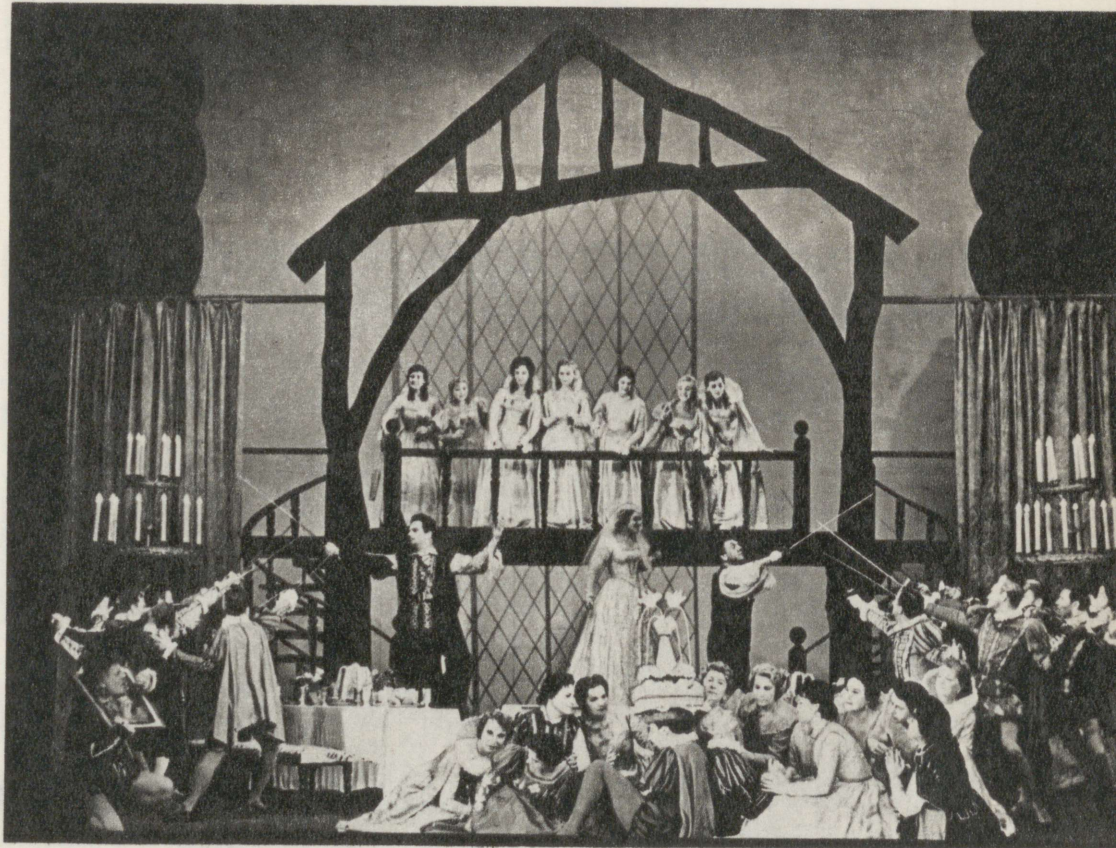
Pärast nelja-aastast vaheaega pöördub „Estonia“ uuesti algupärase ooperiloomingu poole – 1965. aasta kevadhooaja lõpul näeb rambivalgust E. Tambergi esikooper „Raudne kodu“.

Paus, mis tekkis algupäraste ooperite lavastamisel pärast „Lembitut“, ei sõltunud niivõrd „Estoniast“, kuivõrd uudisloomingu nappusest. Nende nelja aasta jooksul oli eesti heliloomingus mõndagi muutunud. Süvenes kaasaegsete väljendusvahendite otsimine, eeskätt sümfoonilises loomingus. Vokaal-sümfoonilise muusika alal tutvusid meie heliloojad põhjalikult silmapaistvate autorite teostega kaasaegses literatuuris. Eriti tugeva mulje jätsid C. Orffi tööd. Kõik need edasiliikumised mõjutasid kahtlematult ka ooperiloomingu

arengut, nõudsid oma aja suvenemiseks, veendumiseks, katsetamiseks. E. Tambergi „Raudne kodu” kujuneski suhteliselt ahtraks jäänud eesti ooperiloomingus esimeseks konkreetseks resultaatiks neist uue-otsingutest ja uue-taotlustest.

Nagu „Lembitule”, oli ka „Raudse kodu” libretole aluseks tugeva dramaturgilise selgrooga lavateos – E. Tammlaane samanimeline näidend. Kui Tammlaane draama taustaks olid sündmused Hispaanias kolmekümnendate aastate keskel, siis U. Lahe libreto on kirjutatud nii ajalisel kui ka geograafiliselt ebakonkreetsemalt, andes sellega võimalusi suuremaks üldistuseks. Vastavalt teose dramaatilisele süžeele, libreto lakoonilisusele ja tabavale väljenduslaadile on loodud ka E. Tambergi muusika. Selles on esiplaanil sümfooniline arengujoon, sõna kaalutud ja ökonoomne kajastamine muusikas. Selle tõttu ei omanda trafaretsed ooperivormid E. Tambergi muusikas sellist kaalu, nagu oli omane meie varasematele ooperitele, – peamine on sõna ilmikas „tõlkimine” muusikasse, põhilise tabamine ja väljendamine kogu lavalises tegevuses.

Stseen
V. Sebalini ooperist
„Törksa taltsutus”

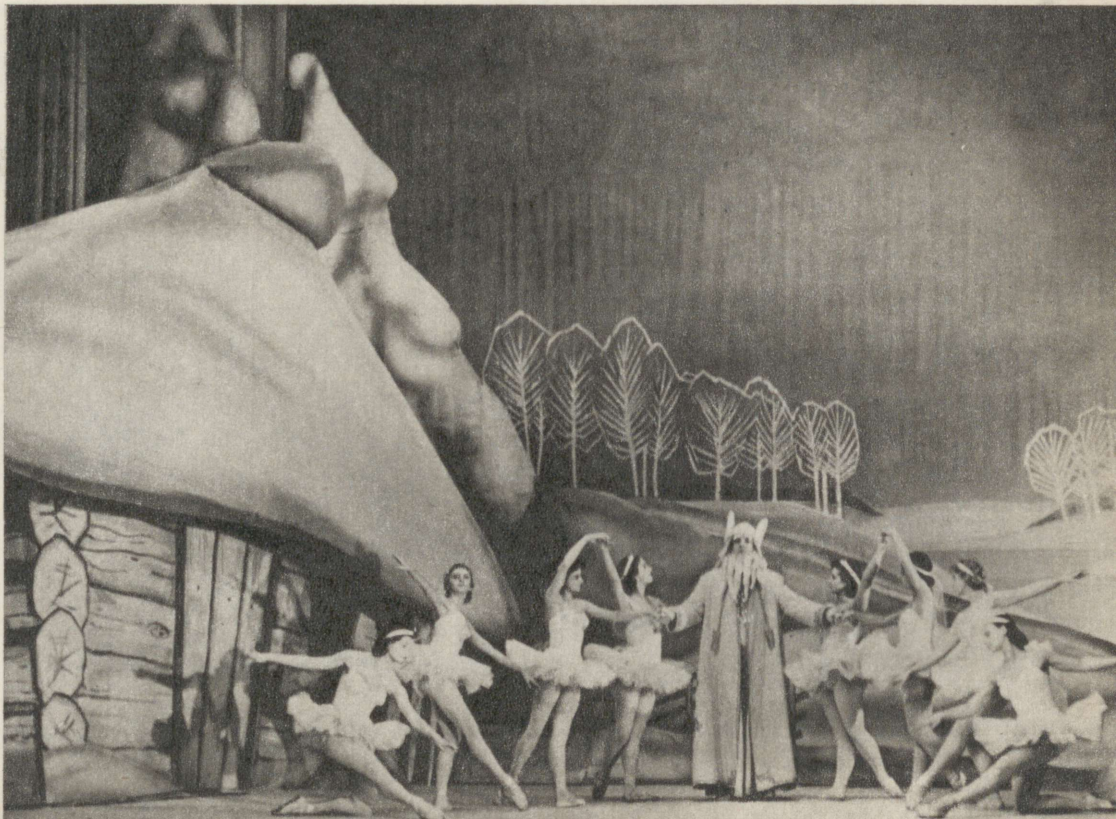
Stseen
G. Ernesaksa ooperist
„Käsikäes“

Stseen
G. Ernesaksa ooperist
„Tuleristsed“

Stseen
V. Reimani ooperist
„Kauged rannad“

Stseen
E. Kapi ooperist
„Talvemuinasjutt“

Ott Raukas — René
(P. Tšaikovski „Jolanthe“)

Georg Ots — Onegin
(P. Tšaikovski „Jevgeni Onegin“)

◀
Aino Külvand — Amelia
(G. Verdi „Maskiball“)

Hendrik Krumm — Gustav III
(G. Verdi „Maskiball“)

Tiina Jaaksoo — Minnie,
Kalju Karask — Johnson
(G. Puccini „Tütarlaps kuldsest läänest“)

Tiit Kuusik — Mazepa
(P. Tšaikovski „Mazepa“)

Galina Kulkina — Tamara,
Ervin Kärvet — Gudal
(A. Rubinsteini „Deemon“)

Georg Ots — Deemon
(A. Rubinsteini „Deemon“)

Heino Otto — Svejik
(A. Spadavecchia „Vahva sõdur Svejik“)

Viktor Gurjev — Mikola
(J. Meituse „Varastatud õnn“)

Stseen J. Meituse ooperist „Varastatud õnn“

Paula Padrik — Mimi,
Hendrik Krumm — Rodolfo
(G. Puccini „Boheem“)

Urve Tauts — Carmen,
Hendrik Krumm — don José
(G. Bizet' „Carmen“)

Aino Külvand — Tosca, ▶
Tiit Kuusik — Scarpia
(G. Puccini „Tosca“)

Jelena Solovjova — Serpina,
Teo Maiste — Uberto
(G. Pergolesi „Teenija-käskijanna“)

V. KAPI OOPER

„Lembitu“

Tiit Kuusik — Lembitu

Ott Raukas — Kaupo,
Vootele Veikat — Folkvin

Stseen ooperi finaalist

W. A. MOZARTI OOPER

„Võluflööt“

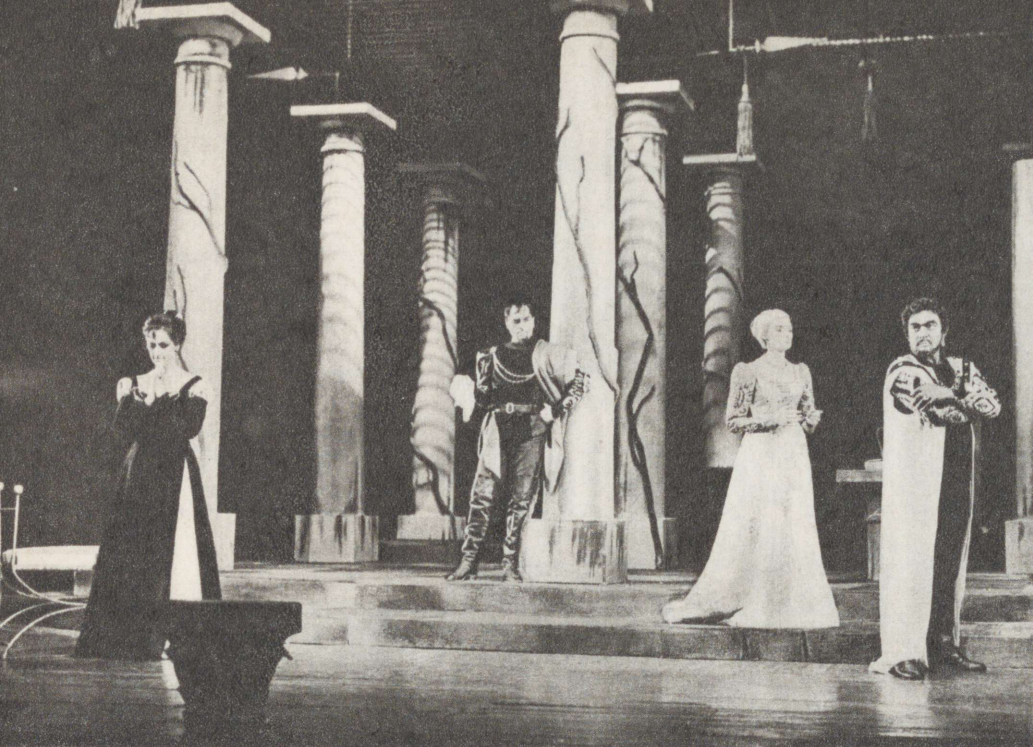
Stseen 3. pildist

Haili Sammelselg — Pamina
Georg Ots — Papageno

Paula Padrik — Öökuninganna,
Haili Sammelselg — Pamina

Arne Mikk — Sarastro

G. VERDI OOPER
„Othello“

Stseen II vaatuses

Aino Kylvand — Desdemona

Aleksander Püvi — Othello

Tiit Kuusik — Jago

Georg Ots — Jago

Liidia Panova — Desdemona

Aleksander Püvi — Othello.
Georg Ots — Jago

Kalju Karask — Othello

G. VERDI OOPER

„Aida“

Artur Linnamägi — Vaärao,
Uno Kreen — Ramphis

Liidia Panova — Amneris,
Tiina Jaaksoo — Aida

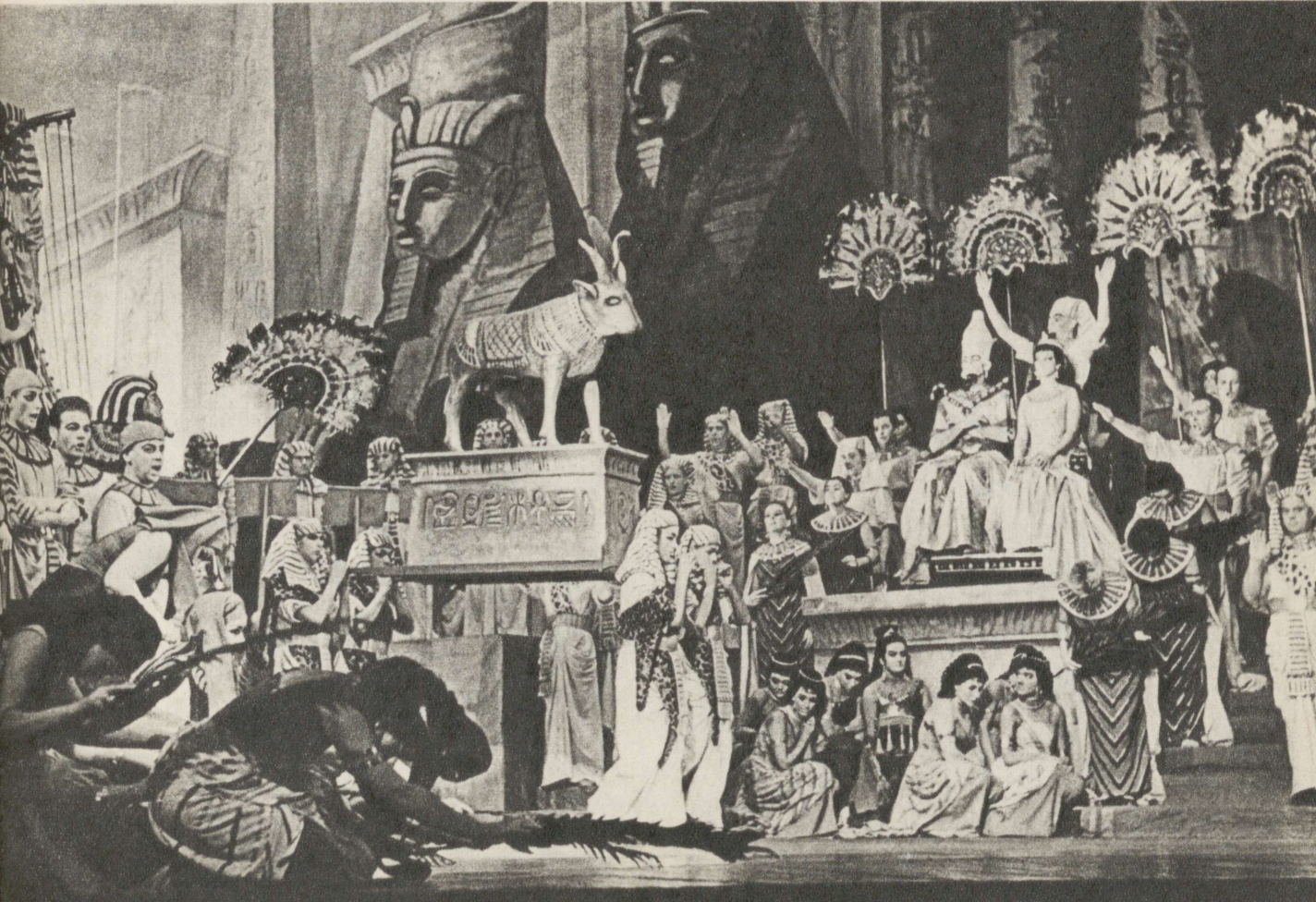
Aino Kõlvand — Aida,
Tiit Kuusik — Amonasro

▶
Hendrik Krumm — Radames

Urve Tauts — Amneris

Aleksander Püvi — Radames

Stseen 4. pildist

Urve Tauts — lige,
Illart Orav — Peeter

Stseen I vaatusest

E TAMBERGI OOPER

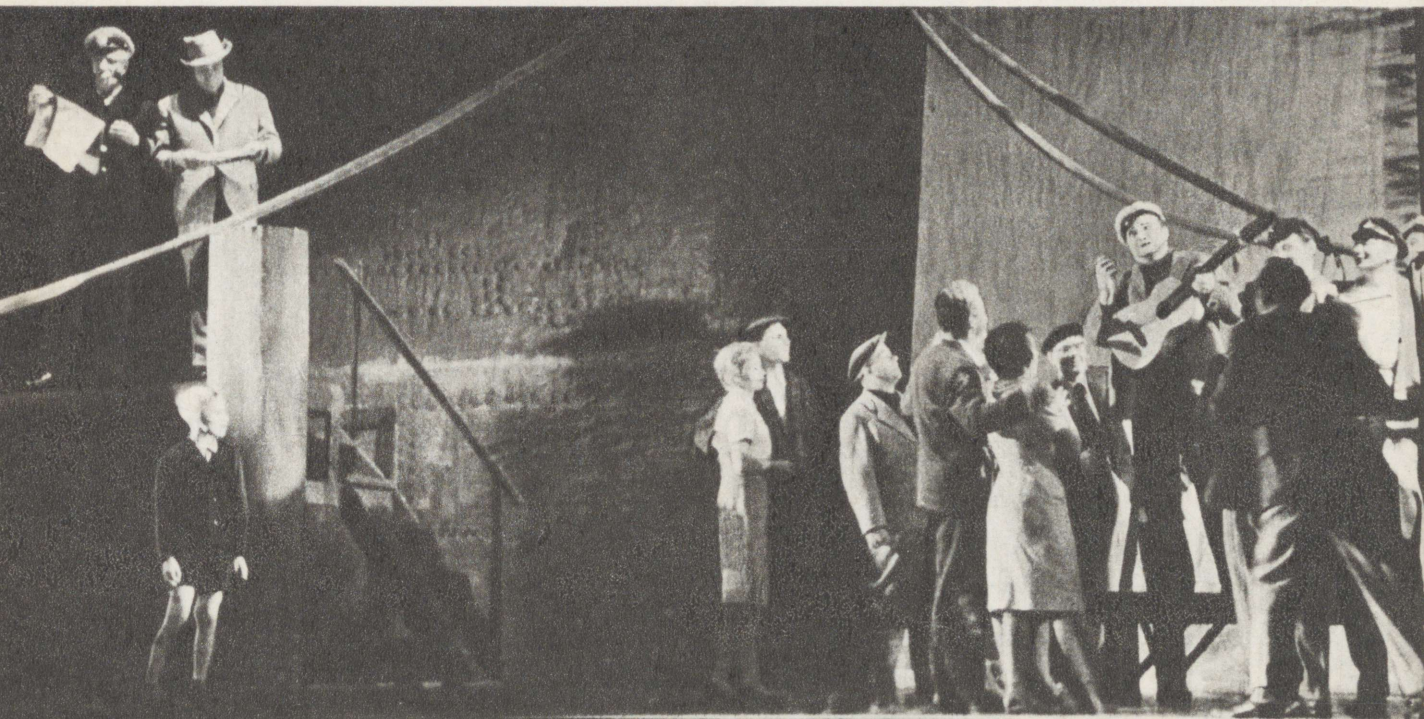
„Raudne kodu“

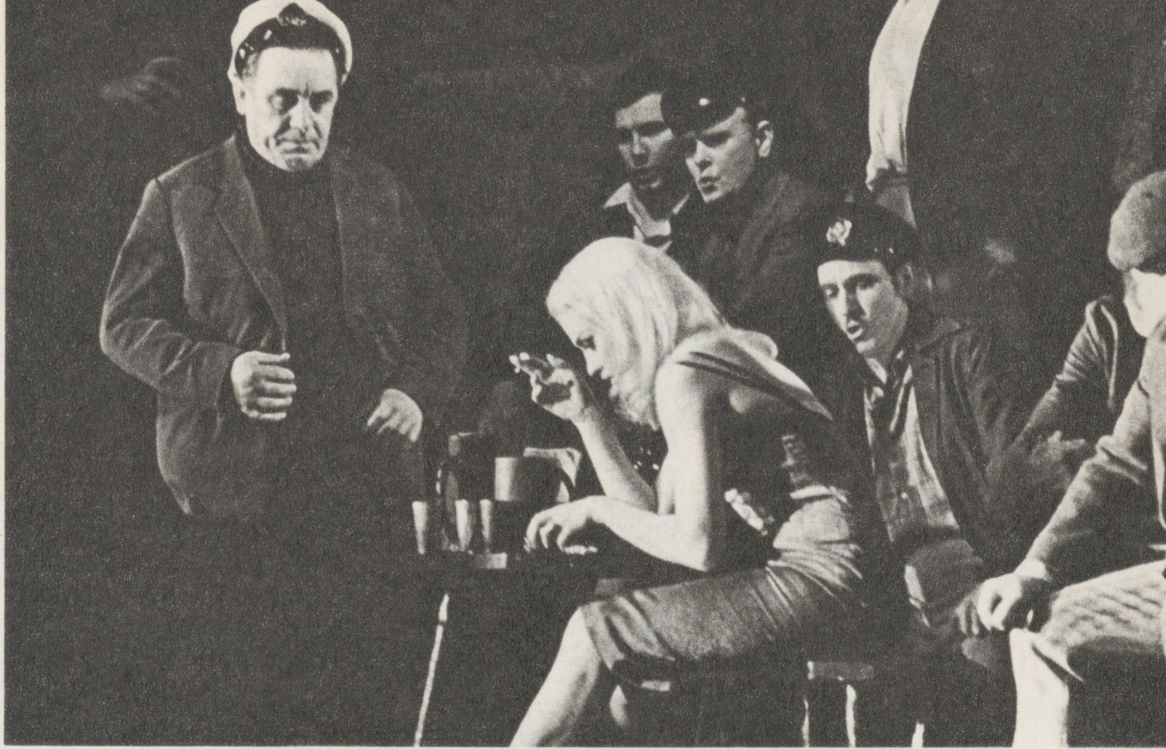
▶
Stseen II vaatusest:
Ülle Ulla — Sally,
Heino Otto — Jess

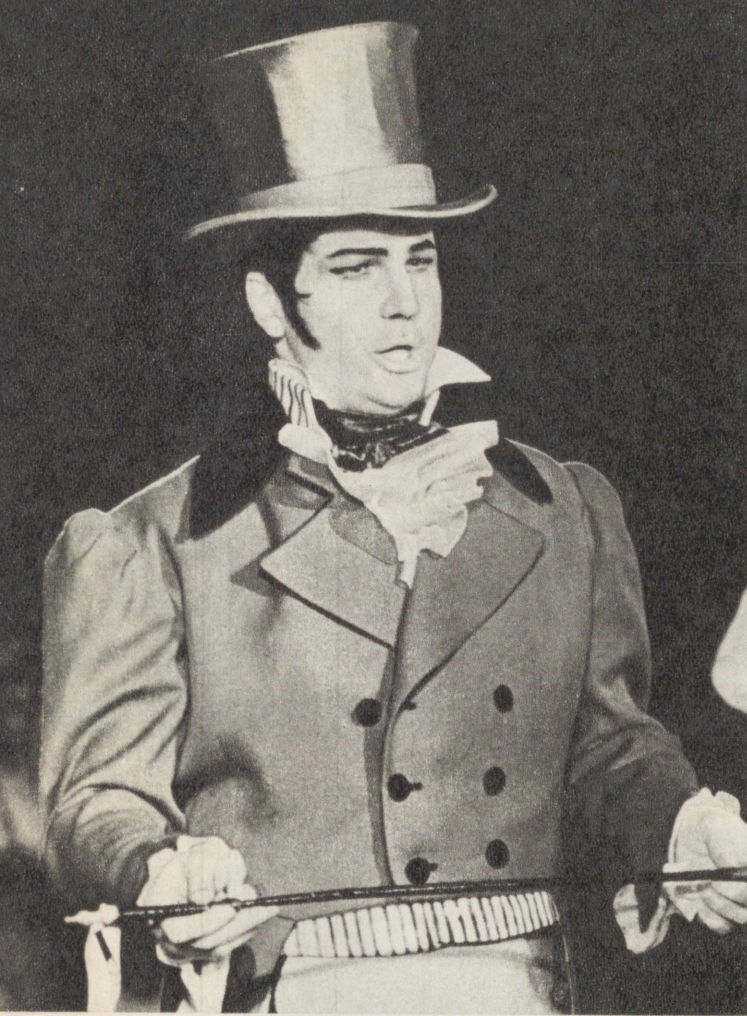
Aaro Pärn — Kapten

Ervin Kärvet — Hansen

Kalju Karask — Jess

P. TSAIKOVSKI OOPER

„Jevgeni Onegin“

Illart Orav — Jevgeni Onegin

Maarja Haamer — Tatjana

Eve Neem — Olga

Haili Sammelselg — Tatjana

Uno Kreen — Gremin

Teo Maiste — Gremin

Ivo Kuusk — Lenski

Tuleb märkida, et ka „Estonia“ kollektiiv selle omamoodi uudse ülesandega toime tuli. Ooperi lavastaja U. Väljaots, kunstnik L. Roosa ja dirigent N. Järvi suutsid liita kogu lavastuse ühtseks, stiililt väljapeetud etenduseks, mille õnnestumisele aitas kaasa kesksete osatäitjate ergas kaasatulek kõige uuega ooperis.

Meeldejäädavad tegelaskujud löid I. Orav Peetrina, U. Tauts ja L. Panova ligena. Laevaomanik Hanseni osas esines E. Kärvet, kaptenina A. Pärn, tüürimehena V. Gurjev. Eraldi tuleb esile tõsta Ü. Ulla Sallyt, kelles meeldejävalt avaldusid näitlejatarite mitmekesised anded.

Tubliti tööd ooperi kooristseenide vokaalsel väljatöötamisel tegi koormeister U. Järvela. Tänu sellele kõlas ansambel hästi ning etendas olulist osa ooperi dramaturgiliste tõusumomentide esiletoomisel teises ja kolmandas vaatuses.

• • •

Tehes kokkuvõtte „Estonia“ loomingulisest teest, mida ta ooperi alal on saanud kahe sõjajärgse aastakümne jooksul, võib sügava tunnustusega meenutada kõiki neid toredaid loomingulisi võite, mis teatri kollektiivil on olnud eesti nõukoguliku ooperikunsti arendamisel.

On täiesti loomulik, et kõrvuti õnnestumistega esinesid ka ajutised seisakud ja tagasimineked, ent mitte need pole põhiliseks ja iseloomustavaks.

Eks kõnele „Estonia“ kollektiivi töösaavutustest kõige paremini see tunnustus, mis sai teatrile osaks Tööpunalipu ordeni määramisega 1956. aastal, riiklikud preemiad „Jevgeni Onegini“, „Tormide ranna“ ja „Vabaduse lauliku“ eest, ja muidugi parimate lavastuste soe vastuvõtt rahva poolt. „Estonia“ kunstilisest koosseisust on saanud kõrge üleliidulise tunnustuse nõukogude ooperikunsti suurepäraseid esindajad, NSV Liidu rahvakunstnikud T. Kuusik ja G. Ots. Väärrika panuse rahvusliku ooperikunsti arengule on andnud Eesti NSV rahvakunstnikud O. Lund, E. Maasik, K. Ots (1882–1961), M. Taras, V. Gurjev, K. Raudsepp, vabariigi teenelised kunstnikud M. Kodanipork, M. Rungi, A. Kylvand, V. Nelus, P. Padrik, A. Pärn, G. Taleš, O. Rautkas (1911–1962), P. Nigula (1899–1962), H. Schüts, T. Rajala-Koha, T. Targama jt. Ooperikunsti teenekate veteranide kõrval on edukalt debüteerinud terve rida andekaid noori – U. Tauts, L. Panova, T. Jaaksoo, H. Krumm, K. Karask, I. Orav, I. Kuusk, T. Maiste ja U. Kreen. Nende toredad saavutused kindlustavad teatrile loomingulist edu ka edaspidiseks.

RAT „Estonia“ panus rahvusliku muusikateatri arendamisel on tuntud ka väljaspool vabariigi piire. Küllasõidud Moskvasse, Leningradi ja Kiievisse, silmapaistvate solistide arvukad külalisesinemised Moskvas, Leningradis ja teistes vennasvabariikides – kõik see on aidanud luua tihedaid loomingulisi sidemeid, kindlustada Nõukogude rahvaste vastastikust sõprust.

„Estonia“ laval on suure kunstilise õnnestumisega esinenud vennasvabariikide ja sotsialismimaade külalissolistid. Oodatud külalisteks on Tallinnas

ka põhjanaabri Soome ooperiartistid, kelle sisukaid esinemisi alati kviteerib kuulajaskonna soe vastuvõtt.

Taalisel vastastikusel loomingulisel sõprusel on ülisuur tähtsus iga rahva rahvusliku ooperikunsti arengule, uute kogemuste talletamisele.

Toetudes oma parimatele saavutustele ja täites järjekindlalt loomingulist kohustust rahva kasvatamisel, aitab RAT „Estonia“ kollektiiv kaasa kogu nõukogude ooperikunsti edasisele arengule.

HARRI KÕRVITS

«ESTONIA»

balleti arenguloost

Eesti ballett on meie lavakunsti harudest suhteliselt noorim. Klassikalise tantsu viljelemiseks puudus pikemat aega vastav taimelava – õppeasutus, puudus teater, kel oleks olnud jõukohane järjekindlalt balletilavastusi anda ja vajaliku suurusega truppi üleval pidada. Draamakunst võib isetegevusest professionaalsele tasemele jõuda. Ballett aga nõuab arenemiseks professionaalse alust. Tsaari-Venemaa ääremaal, alles kujunema hakanud rahvusliku kultuuri tingimustes niisuguseid võimalusi polnud. Ning hilisema kodanliku Eesti kitsarinnaline kultuuripoliitika ei näinud samuti selliseid kulutusi ette.

Sellepärast võime professionaalse balletiteatri tekkimisest Eestis õieti rääkima hakata alles „Estonia“ käesoleva sajandi 30-ndate aastate teise poole balletilavastuste puhul.

Ometi ei tekkinud nõukogude „Estonia“ ballett tühjale kohale nagu võõrsilt ümberistutatud taim. Olgugi kerge ja õhuline, maapinnalt kõrgemale pürgiv kunst, on ta nähtamatud juured siiski sügaval kohalikus pinnases. Nad ei saa toitu mitte ainult rahvatantsu kogemustest ja kaudsetest mõjudest, vaid ka eesti esimeste kutselise lavatantsu pioneeride raskest loominguilisest teest.

Peatugem mõne sõnaga, mõne fakti mainimisega „Estonia“ „päris“-balleti eellool.

Asjaarmastajaliku ja poolkutselise „Estonia“ päevil polnud veel tantsust kui omaette kunstinähtusest juttugi. Laulumängudes ettetulevad tantsuliikumised tehti ära, nagu osatäitjate võimed seda lubasid. Et lavatants võiks ka omaette kunst olla, mis midagi väljendab, sellele ei tulnud pikka aega keegi. 1906. aastal loodud kutselises „Estonia“ teatris jäi tants samuti veel õige kauaks „allüürnikuks“ teiste žanrite juures. Operettides ilma tantsuta muidugi läbi ei saanud. Ja operett oli „Estonias“ ülearugi populaarne, mis tõi kaasa küll halba – vaatajate maitse labastamise ja tõsisemate lavatükide tagaplaanile tõrjumise –, kuid omajagu head muidugi ka. Eriti tantsu arengule. Sest opereti osatähtsuse kasvades ei tulnud kooriliikmed ja solistid enam alati toime suurenenud tantsuliste nõudmistega. Tekkis vajadus tantsu ja teatre järele. Ent kutselisi tantsijaid ja tantsuseadjaid oli Tallinnas sel ajal küllalt raske, õigemini üsna võimatu leida.

Esimeste tantsijatena märgitakse 1915. aastal teatri kavalehele Erika Tetzky ja August Michelson (Mihklisoo). Arvustus mainis, et kuigi nad oma kerguse poolest teiste seast välja paistavad, pole Tallinnas ilmselt kohta, kus võiks edasi õppida. Paar eratundi Petrogradi Maria Teatri ballettmeistrilt A. J. Tšekrõginilt, kelle juurde nad omal algatusel sõitsid, – sellega piirduski kogu tantsukool. A. Michelson käis hiljem läbi pika lavatee opereti- ja draamajõuna, nõrgaterviseline E. Tetzky aga külmetas proovi ajal kütmata laval ja suri 24-aastasena kopsupõletikku.

Vahepeal oli hooajal 1913/14 „Estonias” korraks vilksatanud ka esimene tantsujuht – vene baleriin N. Smirnova. Kuid mingit kindlat alust see tantsukunsti arengule veel ei pannud.

Sajandivahetusel ja 20. sajandi esimesel aastakümnel oli tantsukunsti valdas palju muutusi ja käärimisi. Oli aeg, mil klassikalisele balletile kuulutati kadu – ta oli tardunud õukonnateatrite pompöösseesse rutiini ning elu ja kunsti arengust kaugemale maha jäänud. Ent M. Fokin oma lavastuslike reformidega, A. Pavlova, T. Karsavina jt. hingestatud tants tegid vene balleti maailmakuulsaks ja panid aluse klassikalise balletikunsti uuele õitsengule. Kuid suurt edu saavutas ka teine vool – Kalifornia tantsijanna Isadora Duncan'i esinemistest algas paljasjalgse, lehvivates vabades rüüdes plastilise tantsu võidukäik. Tekkisid veel teisedki „uue tantsu” suunad, kodunedes eriti Saksamaal.

Eestisse, kus oma tantsukunst polnud õieti veel lapsekingigi jalga saanud, ulatusid need nähtused samuti – küll kaudse kajana, küll külalisesinejate kaudu. Värsked tantsusuunad leidsid siingi rohkesti kaasaminejaid, kellest paljud küll ainult abituteks asjaarmastajateks jäid. Kuid meie esimene tuntum kutseline tantsijanna Ella Ilbak oma esinemistega ja hiljem Gerd Negro studio aitasid kaasa sellele, et tants tõusis hingestatud ja mõtestatud elukutselise kunsti tasemele, ning ka teatrid ei saanud enam rahulduda juhuslike diletantlike katsetustega. Mitmete vene kuulsate tantsijate gastrollkontserdid äratasid huvi klassikalise balleti vastu. Aastatel 1915–1916 andis Tallinnas mõnele asjast huvitatule lühiajalist õpetust vene baleriin S. Smironina (Sevun), kes oli lühikest aega ka „Estonia” tantsujuhiks.

1918. a. avas Tallinnas oma studio Peterburi Maria Teatri endine baleriin J. Litvinova, kelle juures õppisid „Estonia” esimesed professionaalsed tantsujõud Lilian Loothing, Emmy Holz, Rahel Olbrei ja Robert Rood. Neist neljast inimesest koosneski teatri esimene „balletitrupe”, mille palkamisest „Estonia” büroo 1918/19. a. hooaja alguses uhkusega teatas. Hulgaks ajaks jäi aga endiselt tantsu ülesandeks teisi lavastusi, peamiselt operette, kaunistada. Tantsujuhid vaheldusid tihti, rühm ei kasvanud. Mõned sisukamad ülesanded esitas tantsule ooperi osatähtsuse tõus – näiteks Verdi „Aida” lavastus.

Hooajal 1922/23 lavastas Tallinnas läbisõidul viibiv tuntud nõukogude baleriin Viktorina Kriger „Estonias” külalisena Delibes'i „Coppélia”, tantsides ise peaosas. See oli esimene „päris”-ballett „Estonia” laval. Coppélia sõbratare tantsisid Lilian Loothing ja Emmy Holz, paljudes osades olid tantsijate vähesuse tõttu aga rakendatud draamanäitlejad, nagu H. Laur, A. Lüdig (Lüüdik), H. Gleser jt. Balletiõhtu teises osas esitasid V. Kriger, L. Loothing ja E. Holz divertismendi. „Coppélia” lavastus sai Tallinna publiku hulgas väga populaarseks, kuid sellele vaatamata ei astunud teatri juhtkond aastate vältel mingeid samme uute iseseisvate balletietenduste andmiseks.

Lilian Loring ja Robert Rood
tantsustseenis
„Pierrot ja Pierrette”

Stseen L. Delibes'i balletist
„Coppélia”

Alles hooajal 1925/26, mil tantsujuhiks sai välismaiselt õppereisilt tagasi pöördunud Rahel Olbrei, hakkasid „Estonia“ tantsulavastused tema entusiastlikul eestvedamisel oma ette kunstiharuks kujunema. Kuulutati välja valikkatsed ja palgati uus tantsurühm (K. Maldutis, E. Kubjas, V. Kuurman, A. Koit, B. Blinov, R. Lossmann (Rannik) jt.). Vastse trupiga alustas R. Olbrei kohe õppetööd, kuna enamus polnud varem mingit tantsualast ettevalmistust saanud. Samuti tuli trupil, kes esimesel aastal töötas teatri juures vaid õpperühma õigustes, kohe lavastustes kaasa teha.

Rühma olemasolu ja tegevuse peaesmärgiks sai iseseisev tantsulavastus, mille poole hakati algusest peale visalt püüdlema.

Esimene loominguuline jõuproov toimus hooajal 1927/28 balleti-pantomii- miga „Roheline flööt“ (E. Nilsoni poolt Mozarti muusikale seatud hiina muinasjuttude ainele teos). Ballettmeister R. Olbrei tegi ise kaasa ühes peaosadest. Arvustus võttis lavastuse vastu üllatuse ja imestusega lühikese aja jooksul tehtud töö mahukuse ja sisukuse üle.

R. Olbrei, olles saanud kooli nii klassikalise balleti kui ka saksa moodsa „väljendustantsu“ alal, püüdis oma trupile anda võimalikult mitmekülgseid oskusi, pöörates lavastajatöös üha rohkem tähelepanu erinevate tantsustiilide viljakate sugemete sünteesile.

1928/29. a. hooajal valminud Adami „Giselle'i“ lavastus oli huvitav oma kahesuguse lahenduse poolest: esimeses vaatuses kasutas Olbrei karaktertantsu ning plastikasugemeid ja teises – vilide romantilises maailmas – klassikalist balletti. Arvustus märgib, et „jäi seekord mulje, nagu oleks see küllalt raske ballett estoonlastele üle jõu käinud“ („Rahva Sõna“ 30. V 1929). Giselle'i tantsis meeldivalt, kuid tantsutehniliselt mitte küllalt tugevalt Valli Kuurman.

Aastail 1929/30 esitati F. Mottli ühevaatuslik pantomiim „Paan võsas“ koos divertismendiga. Ent tantsulavastustel polnud kerge endale teatris alalist kohta kätte võidelda. Seoses majanduskriisidegse surutusega jäid balletikatsetused jälle tervelt viieks hooajaks seisma ning tantsurühm esines ainult teistes lavastustes, enamasti moodsates revüoperettides, mis ähvardasid oma labasuspitserit ka vaevalt kujunevale balletile peale suruma hakata. Mõned tõhusamad ülesanded ooperilavastustes, nagu näiteks „Polovetsi tantsude“ õnnestunud teostus „Vürst Igoris“, „Valpurgi öö“ „Faustis“, ei lasknud tantsijate võimel siiski täiesti sööti jääda.

1936. a. pühitses „Estonia“ tantsurühm oma 10-aastast tegevusjuubelit. Sel puhul toimus üle pika aja jälle balletilavastus – Tšaikovski „Pähklipureja“. 30-ndate aastate teisel poolel jõudis „Estonia“ ballett antud võimaluste pii- rides küllalt hinnatavate loominguiliste tulemusteni. 1937. a. lavastas Olbrei Nielsen „Lakšmi“ koos Drigo „Flora ärkamisega“.

R. Olbrei lavastused ei taotlenud rangelt akadeemilist klassikalist balletti, ka polnud rühm saanud vastavat kooli. Kuid need olid väga sisukad, dra-

Rahel Olbrei

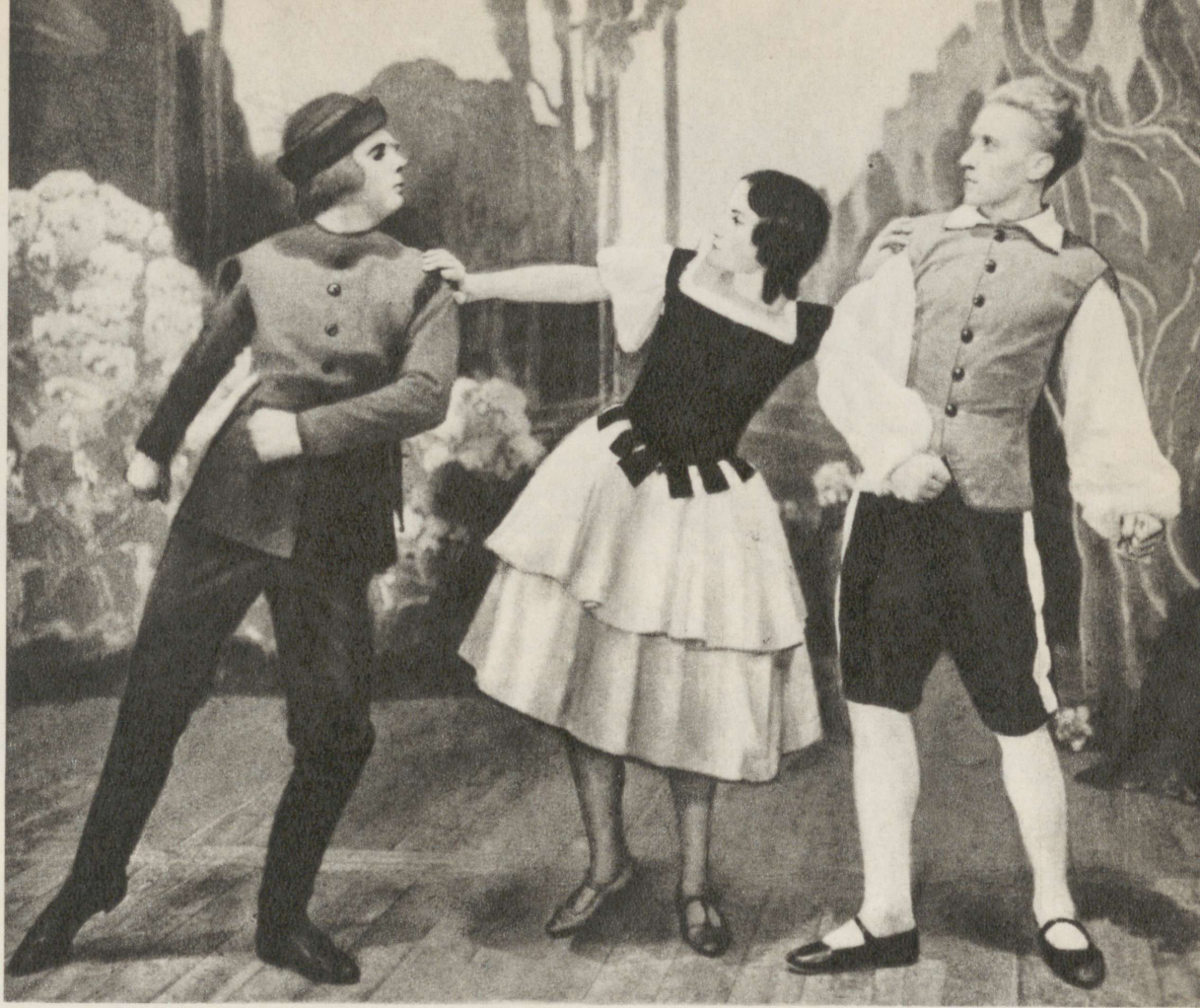
Kaks stseeni A. Adami balletist „Giselle”

Ülal: Valli Kuurman (Giselle),
Boris Blinov (metsnik)
ja Artur Koit (Albert)

All: stseen II vaatusest

maailmiselt haaravad teostused, kus suurt rõhku pandi tantsu väljendusrikkusele. Trupi südamik K. Maldutise, E. Eskola-Kubjase, A. Koidu, B. Blinovi, V. Haguse jt. näol oli omandanud, toleaegseid võimalusi arvestades, küllalt rahuldava tantsutehnika. 1937. a. esines balletirühm külalisetendustega Soomes, tuues sealt kaasa palju kiitvaid hinnanguid.

„Rahel Olbrei ei taotle oma töös mitte ilutsemist, vaid dramaatilise sündmuse etendust tantsukunsti vormis,” kirjutati ühe „Estonia” balletilavastuse kavalehes. Sellises vormis olid teostatud ka nõukogude-eelse „Estonia” silmapaistvamad balletilavastused – Glieri „Punane moon” ja Tšaikovski „Luikede järv”. Klaudia Maldutise tantsu väljendusrikkus Tao-Hoa ja Odette’i osas andis suure elamuse. Maldutise Odette oli pigem dramaatiline kui lüüriline, kuid haaras just oma emotsionaalsusega. Sama võib öelda ka tema Tao-Hoa kohta. Meestantsijatest tõusid neis lavastustes eriti esile Artur Koit, Boris Blinov ja Verner Hagus. Nõukogude balleti „Punane moon”

Verner Hagus E. Tubina balleti „Kraft” nimiosas

Klaudia Maldutis — Tao-Hoa,
Boris Blinov — Kapten
(R. Glieri „Punane moon”)

◀
Lumehelveste tants P. Tšaikovski balletist
„Pähklipureja”

Steen R. Glieri balletist „Punane moon”

Hilda Malling ja Artur Koit
(P. Tšaikovski „Itaalia capriccio“)

Valentina Vassiljeva — Odette,
Verner Hagus — Prints
(P. Tšaikovski „Luikede järv“)

Juta Arg — Zarema
(B. Assafjevi „Bahtšissarai purskkaev“)

Juta Arg — Linda,
Verner Hagus — Kalevipoeg,
Boris Blinov — Sorts
(E. Kapi „Kalevipoeg“ 1948. a.)

Stseen E. Kapi „Kalevipoja“
lavastusest 1953. a.

sai kodanliku Eesti laval suursünnimuseks. Lavastus retušeeris küll teose revolutsioonilist paatost (teose punalippudega apoteoos jäi ära ja Nõukogude laeva nimetati kavalehel „mingiks euroopa laevaks“), kuid balleti sügavalt inimlik, rõhumisevastane idee pääses tänu psühholoogiliselt ja tantsuliselt veenvale teostusele kõlama.

1940. aasta pöördelised juunipäevad tõid murrangu eesti balletikunsti arengusse. Eriti innustavalt mõjusid uued ja avarad haridusperspektiivid: võimalus riigi toetusel õppida, võimalus sõita teistesse linnadesse, et venenarhivate balletiloomingust osa saada.

Muidugi nõudis areng ise pikemat aega. Silmapilkne ümbersünd sotsialistlikku kunsti pole ju võimalik. Esimesel hooajal „Estonia“ veel uusi balletilavastusi ei andnud, kuid päevakorda tõusis eesti algupäraste ballettide loomine. E. Tubin tutvustas muusika-avalikkusele oma balletti „Kratt“, E. Kapp valmivat „Kalevipoega“.

Suure Isamaasõja algus katkestas järsult selle loominguks kõrgpinge. Väike grupp tantsijaid võttis Nõukogude Liidu tagalas osa Eesti Riiklike Kunstiansamblite tegevusest. Okupeeritud Eestis hoidis „Estonia“ oma repertuaaris alles „Luikede järve“. 1944. a. tõi R. Olbrei lavale E. Tubina „Krati“, mille ettevalmistustööd olid alanud juba 1941. a., seoses kavandatud eesti kunsti dekaadiga Moskvast.

Ärevad sõjapäevad ja fašistide hirmupropaganda muutsid ka balletikollektiivi read hõredaks. 1944. a. vabastussügisel tuli paljuski uuesti otsast peale hakata. „Estonia“ balletirühma põhituumik oli siiski säilinud. Eesti Kunstiansamblitest saabunud Anna Ekstonil tuli enda peale võtta esialgu nii lavastaja, treeneri kui ka pedagoogi kohustused. Tema loominguks energia ning isiklikud tantsijakogemused aitasid selle ülesandega toime tulla. Koosseisu täiendamiseks loodi teatri juurde noorte- ja lasterühm, mille baasil 1946. a. asutati Eesti Riiklik Koreograafiline Kool (praegu – Tallinna Koreograafiakool).

Teatri kaks esimest sõjajärgset lavastust kõnelesid hoolega tehtud tööst ja püüdest sisuka tantsu poole.

31. detsembril 1945. a. esietendus „Estonias“ Assafjevi „Bahtšissarai purskkoev“. Just selle koreograafilise poeemi draamatilise tegevuse ja tantsu sünteesis nähti teatri balletirühma ees seisvate ülesannete lahendamiseks kõige sobivamat materjali.

Puhtakadeemiline klassikaline ballett oleks kollektiivile veel üle jõu käinud. Sellel põhimõttel võeti järgmisena kavva V. Oranski „Windsori lõbusad naised“ (1947), millest sai üks sõjajärgse perioodi tugevamaid balletilavastusi „Estonias“, – täis renessanslikku elurõõmu, reipust ja hoogu ning sädelevat huumorit.

Kokkuvõttena sõjajärgsete aastate jooksul tehtud tööst mõjus E. Kapi koreograafiline poeem „Kalevipoeg“ (1948. a.). H. Tohvelmanni lavastus koondas „Estonia“ balletirühma parimad võimed ja kogemused ning andis palju

Anna Ekston

Viktor Päre

huvitavat eesti rahvatantsu lavalise kasutamise osas. E. Kapi muusika, A. Särevi libreto, H. Tohvelmanni lavastus ja koreograafia ning F. Veike ja V. Haguse (Kalevipoeg), B. Blinovi (Sorts), J. Argi (Linda), G. Raudsepa (Saarepiiga) jt. õnnestunud osatäitmised moodustasid ühtse ning mõjuva kunstilise terviku, millel on püsiv väärtus eesti balleti ajaloos ja mis on kõige meeldejäävamaks meie senistest „Kalevipoja“-lavastustest.

40-ndate ja 50-ndate aastate vahetusel tekkis „Estonia“ balleti arengus teatud seisak, sest kvalifitseeritud jõudude juurdekasv oli äärmiselt väike. Samuti hakkas muret tegema alalise ballettmeistri küsimus, mida ka järgnev aastakümme – 1950–1960 – päriselt lahendada ei suutnud.

Väga palju andis aga trupi arengule just neil aastail kujunenud loomingu-line sõprus kahe silmapaistva ballettmeistriga – Vladimir Burmeisteriga Moskvast ja Boriss Fensteriga Leningradist.

Morozovi eluröömsa lasteballeti „Doktor Ai-ai-ai“ lavalises teostuses (B. Fenster, 1950) oli palju värskust ja erksust. Harukordse kaasaelamisega võtsid teatrisõbrad vastu Pugny-Glieri-Vassilenko „Esmeralda“. V. Burmeister kasutas siin õnnestunult tantsukollektiivi varasemaid häid kogemusi psühholoogilis-dramaatiliste balletiteoste alal, püüdis aga hoiduda pantomiimi liigsest ülevõimust ja anda tantsule peamise komponendi õigused. Hoopis uute ülesannetega oli teatri balletirühmal tegemist Tšulaki „Nooruse“ lavastuse puhul (ballettmeister B. Fenster). Esmakordselt puututi kokku nõukogude revolutsioonilise temaatika lahendamise ja balletilaval. See tuleproov tehti auga läbi.

Aleksander Tuurandi dekoratsioonikavand
P. Tšaikovski ooperi „Padaemand“ 6. pildile (1926. a.)

Albert Vahtramäe dekoratsioonikavand
G. Verdi ooperi „Rigoletto“ II vaatusele (1945. a.)

Natalie Mei kostüümikavandid
G. Ernesaksa ooperile
„Tormide rand“ (1949. a.)
Vasakul – Mall, paremal – Leemet

Voldemar Haasi dekoratsioonikavand
E. Kapi ooperi „Tasuleegid“ 2. pildile (1948. a.)

Leida Klasi kostüümikavandid
M. Raveli ooperile
„Hispaania tund“ (1964. a.)
Vasakul – Don Inigo Gomez,
paremal Concepción

Uno Kärbise dekoratsioonikavand
M. Raveli ooperile „Hispaania tund“ (1964. a.)

Eldor Renteri dekoratsioonikavand
G. Verdi ooperi „Aida“ 5. pildile (1964. a.)

Lembit Roosa dekoratsioonikavand
E. Tambergi ooperi „Raudne kodu“ 1. pildile

Inge Pöder — Esmeralda,
Ilmar Silla — Quasimodo
(Pugny-Glieri-Vassilenko
„Esmeralda“)

Lia Leetma — Otilie,
Artur Koit — Prints
(P. Tšaikovski „Luikede järv“)

Stseen S. Vassilenko balletist
„Lola“

Veera Leever — Fleur de Lys,
Artur Koit — Phoebus
(Pugny-Glieri-Vassilenko
„Esmeralda“)

Stseen R. Glieri balletist „Punane moon“

Geeni Raudsepp — Julia,
Artur Koit — Romeo
(S. Prokofjevi „Romeo ja Julia“)

Sõjajärgsel perioodil arenes „Estonia“ ballett näitlejaliku väljendusrikkuse ja lavastuste terviklikkuse, sisukuse suunas. See ajajärk andis meile terve rea suurepäraseid artiste, kes nõukogude teatri tingimustes said võimaluse oma ande täielikuks avamiseks ja enesetäiendamiseks, – nagu Inge Pöder, Juta Arg, Geeni Raudsepp, Erika Määrits, Veera Leever, Hilda Malling, Lia Vink, Artur Koit, Boris Blinov, Verner Hagus, Herman Palang jt., tõstis esile mitmeid noori jõude, nagu Eike Joasoo, Yvonne Raksnevitš, Uno Pusaag, Ilmar Silla jt.

Uut ajajärku „Estonia“ balleti kujunemises võib hakata tinglikult märkima aastaist 1953–54. 1953. aastal laskis Eesti Riiklik Koreograafiline Kool ellu oma esimese lennu. Samal aastal lõpetas selle lennu endine õpilane Helmi Puur Leningradi Koreograafilise Kooli. Sellest ajast sai alguse kollektiivi regulaarne täienemine eriharidusega balletitantsijatega, algas meie balleti professionaalse taseme tõus.

Pöördepunktiks kujunes „Luikede järve“ lavastus 1954. a., kus V. Burmeister usaldas Odette'i-Ottilie raske kaksikrolli Helmi Puurile. Vaevalt suudab ükski teatris viibinu unustada, millise pidupäevana mõjus see esietendus.

Ka V. Burmeisteri lavastus toetus sündmustiku dramaatilise terviklikkuse otsinguile, mis oli iseloomulik „Estonia“ balleti varasematele parimatele saavutustele. Ent seejuures tõi Burmeister „Estonia“ lavale senisest rohkem „puhast klassikat“. Ning see süntees andis uue kvaliteedi, mida veelgi esile tõstis Helmi Puuri tantsuliselt ilus, lüürilis-poeetiline osatäitmine.

Samal, 1954. aastal B. Fensteri poolt lavastatud Tšulaki „Ebapeig“ tegi samuti rõõmu. Helmi Puur, Ülle Ulla, Aigi Rüütel, David Šur, Peeter Roos jt. noored artistid näitasid Koreograafilisest Koolist saadud head professionaalset taset juba kogemustega artistide E. Joasoo, I. Põdra ja A. Koidu kõrval.

50-ndatel aastatel lisandus teatri balletirepertuaari ka mitmeid nn. „vana klassika“ kullafondi kuuluvaid teoseid, mida Eestis varem polnud lavastatud (Glazunovi „Raimonda“, Minkuse „Don Quijote“, mõlemad V. Päri lavastuses).

Viljaka õppetunnina balletiklassika meistrite juures ning ühtlasi meeldejääva kunstisündmusena mõjus Adami „Giselle“ (1959) – V. Päri kandis RAT „Estonia“ lavale üle J. Coralli, J. Perrot' ja M. Petipa klassikalise koreograafia. A. Leis, H. Puur, T. Randviir jt. osatäitjad näitasid head kooli, oskust tabada romantilise balleti stiili.

Samal ajal rikastus ka rahvuslik balletirepertuaar kahe uue teose võrra. Esietendusid L. Austeri „Tiina“ B. Fensteri lavastuses ja E. Kapi „Kullaketrajad“ V. Päri lavastuses. Mõlemad balletid esitati ka 1956. a. Moskvas toimunud eesti kirjanduse ja kunsti dekaadil, kus nad said tähelepaneliku ja tunnustava vastuvõtu osaliseks. Eriti „Tiina“ lavastus tõestas, et rahvusliku teema lahendamine klassikalise balleti väljendusvahenditega peidab endas palju

uusi võimalusi. L. Austeri muusika avab veenvalt Tiina tragöödia, olles samaaegselt väga tantsuline.

„Estonias“ nägid rambivalgust ka mõned vennasrahvaste balletid külalislavastajate teostuses – leedu helilooja J. Juzeliunase „Mere kaldal“ (1958, ballettmeister V. Grivickas) ja läti helilooja R. Grinblatsi „Rigonda“ (1960, ballettmeister E. Tangijeva-Birzniece). Leedu ballettmeisteri V. Grivickase libreto alusel ja tema koreograafiaga tuli „Estonias“ lavale ka L. Austeri järg-

Helmi Puur — Odette
(P. Tšaikovski „Luikede järv“)

mine, seekord lasteballett – „Põhjamaa unenägu“. Selle muinasjutulis-fantastiliste elementidega läbipõimitud teosega astus meie ballett ühtlasi ka sammukese lähemale tänapäeva kujutamisele tantsulaval, kuna „Põhjamaa unenäo“ peategelasteks on päris tavalised nõukogude koolilapsed. 50-ndate aastate lõpul ja 60-ndate alguses paistab „Estonia“ silma küllalt mitmekesise repertuaari poolest. Näiteks balletiõhtu kolmest lühiteosest – „Chopiniana“, „Bolero“ ja „Straussiana“ V. Burmeistri lavastuses, mis oma stiilse koreograafia ja heade tantsijasaavutustega sai üheks populaarsemaks lavastuseks mitme hooaja jooksul. Prokofjevi „Kivilill“, Karajevi „Kõue rada“, E. Kapi „Kalevipoja“ uus variant, Tšaikovski „Uinuv kaunitar“ – sel-

Aime Leis — Raimonda
 Ilmar Silla — Abderahman
 (A. Glazunovi „Raimonda“)

David Sur — Nurali
 (B. Assafjevi „Bahtšissarai purskkaev“)

Stseen P. Tšaikovski balleti „Luikede järv“ IV vaatusest

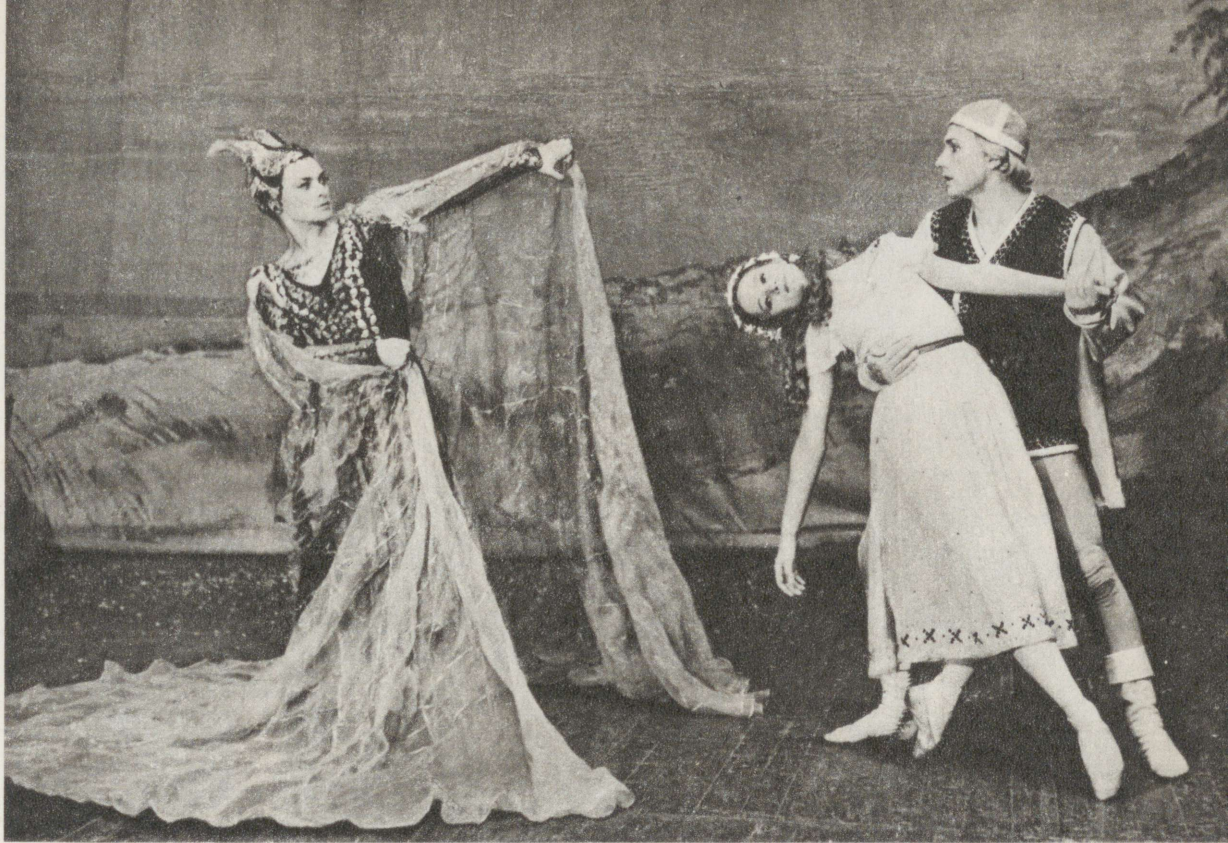

L. Austeri ballett „Tiina“
Kõrval: Eike Joasoo — Tiina
All: stseen II vaatusest

Inge Pöder — Loksper,
Tiiu Randviir — Meelike,
Ilmar Silla — Ülo
(E. Kapi „Kullaketrajad“)

Stseen L. Austeri balletist
„Põhjamaa unenägu“

liste nõudlike teoste kavvavõtmine räägib trupi kasvanud võimetest. Kahjuks polnud kõigi ballettide lavastuslik-koreograafiline teostus alati rahuldav.

„Estonia“ balleti viimaste aastate arengutendentsid lubavad aga loota senisest ballettmeistrite vähesusest ülesaamist. 1963. a. debüteerisid „Estonias“ edukalt kolm noort ballettmeistrit, kes said vastava erihariduse Moskva Lunatšarski-nimelises Teatrikunsti Instituudis – Mai Murdmaa, Irida Generalova ja Enn Suve –, lavastades vastavalt E. Tambergi „Ballett-sümfoonia“, S. Rahmaninovi „Sümfoonilised tantsud“ ja I. Stravinski „Söduri loo“.

Teatri peanäitejuhi Udo Väljaotsa algatusel on sõlmitud uusi sidemeid heliloojatega. Nii sai teoks balletiõhtu kolmest algupärandist: H. Jürisalu „Tänav“, J. Koha „Kaubamaja“ ja E. Tambergi „Poiss ja liblikas“.

Noor ballettmeister Mai Murdmaa, kes „Estonias“ aktiivselt tööle hakkas, on lühikese aja jooksul loonud mitu huvitavat lavastust. Lisaks E. Tambergi kahele lühiballettile tõi ta lavale M. de Falla „Suur võlur – armastus“ ja S. Prokofjevi „Tuhkatriinu“, alles hiljuti rambivalgust näinud S. Barberi „Medeia“ ning M. Raveli „Daphnise ja Chloé“.

Enn Suve uuslavastuses esietendus 1965. a. lõpul P. Tšaikovski ballett „Pähklipureja“, kus noor ballettmeister uudselt kasutas peategelaste Klaara ja Pähklipureja osades Koreograafiakooli õpilasi. 1965. a. sai eriliseks sündmuseks veel S. Prokofjevi balleti „Romeo ja Julia“ lavastus (L. Lavrovski koreograafia, ballettmeister Juri Družinin), kus pärast viieaastast eemalolekut teatrist esines esmakordselt jälle meie publiku lemmik Helmi Puur.

„Estonia“ balletikollektiiv on praegu küllalt rikas erinevate loominguiliste individuaalsuste poolest, eriti naissolistide osas. Omapalgelised meistrid on Helmi Puur, Tiiu Randviir, Aime Leis, Ülle Ulla, Juta Lehiste. Mitmed toredad osatäitmised on seljataga Tamara Soonel, Svetlana Balojanil, Larissa Kauril, Aigi Rüüttil. Huvitavalt alustasid oma lavateed Larissa Skljanskaja, Tatjana Vorobjova, Aimi Rumessen. Meestantsijatest on Endrik Kerge ja Väino Areni kõrval arvestatavaks solistikks saanud Jüri Lass, häid kordaminekuid on David Šuril, Peeter Roosil, Uno Puusaagil, Verner Lool, Anton Bomel jt.

Ballettirühm vajab veel mõningat täiendamist. Usutavasti aga aitab Koreograafiakoolist saadav juurdekasv sellegi küsimuse lähemate aastate jooksul lahendada.

„Estonia“ noor ja võimekas ballett on ise oma heade tulevikulootuste ja -perspektiivide peremees ning teostaja.

LEA TORMIS

Helmi Puur — Giselle,
Uno Puusaag — Albert
(A. Adami „Giselle“)

Yvonne Raksneviš — Kaste,
Väino Aren — Marius
(J. Juzeliunase „Mere kaldal“)

Aime Leis — Quiteria,
Verner Loo — Basilio
(L. Minkuse „Don Quijote“)

Steen K. Karajevi balletist
„Kõue rada“

Tiiu Randviir — Aurora,
 Jüri Lass — Desiré
 (P. Tšaikovski „Uinuv kaunitar“)

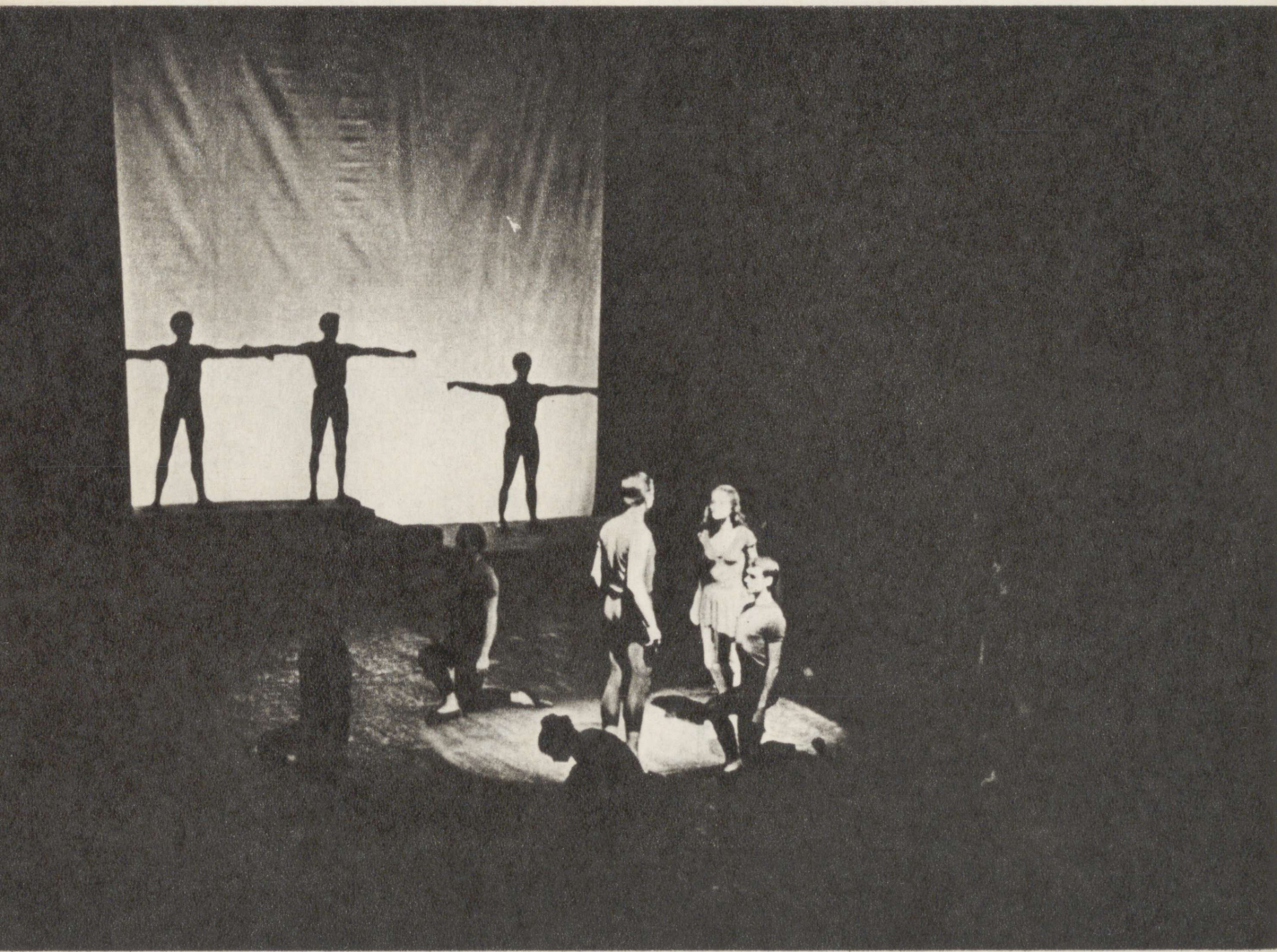
Tiiu Randviir — Otilie
 (P. Tšaikovski „Luikede järv“)

◀
 Larissa Kaur — Näitlejanna,
 Anatoli Hanson — Kavalier
 (J. Straussi „Straussiana“)

Helmi Puur,
 Verner Loo
 (Fr. Chopini „Chopiniana“)

Siseen M. Raveli „Bolerost“
 Solist — Ülle Ulla

Endrik Kerge — Kurat

Juta Lehiste — Printsess,
Peeter Roos — Sõdur
(I. Stravinski „Sõduri lugu“)

Larissa Kaur — Ahvatlus,
Endrik Kerge — Kunstnik
(S. Rahmaninovi „Sümfoonilised tantsud“)

Stseen E. Tambergi „Ballett-sümfoonias“

Ülle Ülla — Candelas

Elonna Spriit — Candelas,
Väino Aren — Carmelo
(M. de Falla „Suur võlur — armastus“)

Tiiu Randviir — Liblikas
(E. Tambergi „Poiss ja liblikas“)

S. PROKOFJEVI BALLETT

„Tuhkatriinu“

Jüri Lass — Prints

Larissa Skljanskaja — Sügis

Tamara Soone — Tuhkatriinu

Aime Leis — Tuhkatriinu

Aigi Rüütel — võõrasõde,
Berta Krumm — võõrasõde,
Juris Žigurs — tantsuõpetaja

S. PROKOFJEVI BALLETT

„Romeo ja Julia“

Tiiu Randviir — Julia,
Jüri Lass — Romeo

Tamara Sõbne — Julia

 Helmi Püür — Julia

P. TSAIKOVSKI BALLETT

„Pähklipureja“

Berta Krumm, Aigi Rüütel, Anton Bome —
hiina tants

Õlle Ulla — Idamaise tantsu solist

Tiiu Randviir — Fee Dražee
Jüri Lass — Prints Martsipan

Stseen II vaatusest

S. BARBERI BALLETT

„Medeia“

Stseen 1. pildist

Tiiu Randviir — Medeia

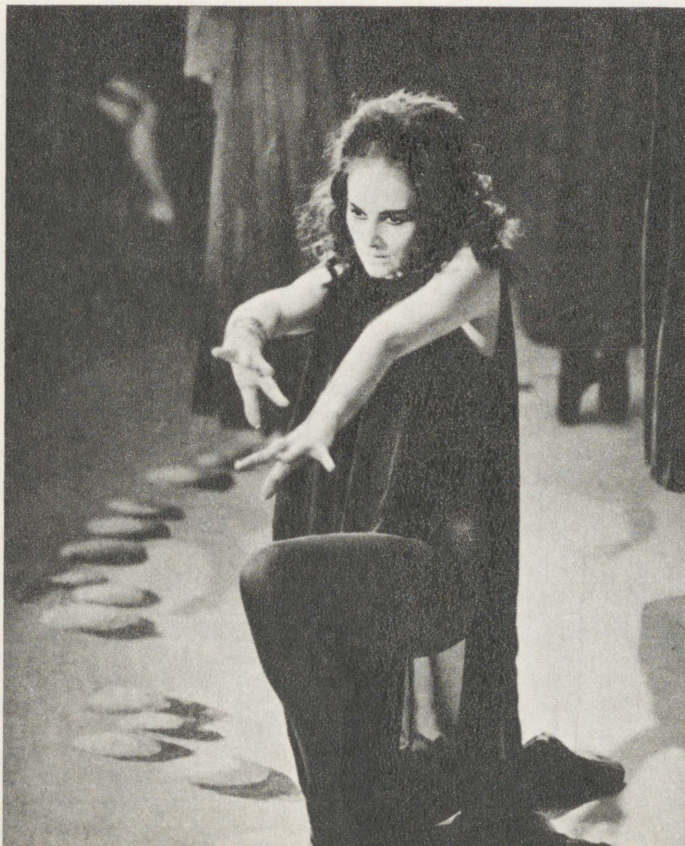
M. RAVELI BALLETT

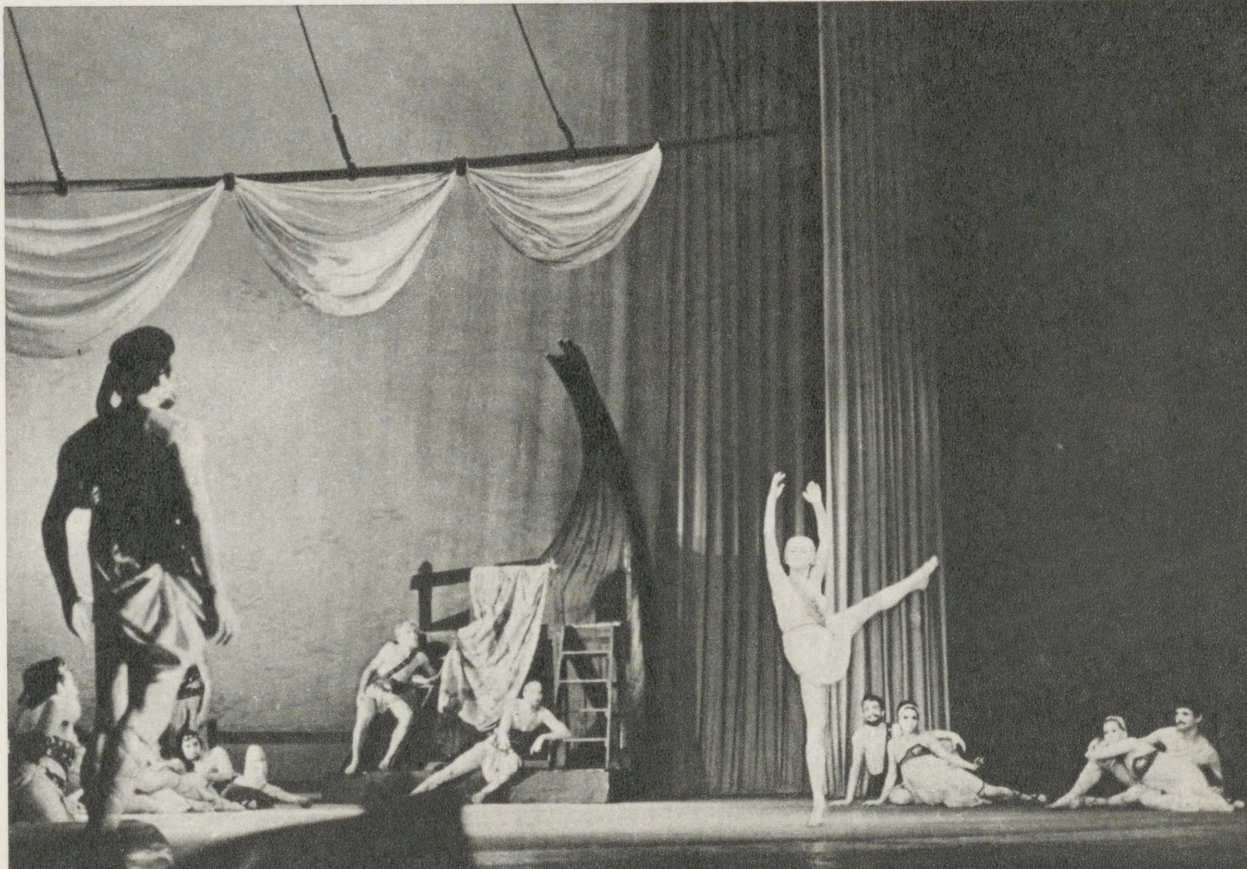
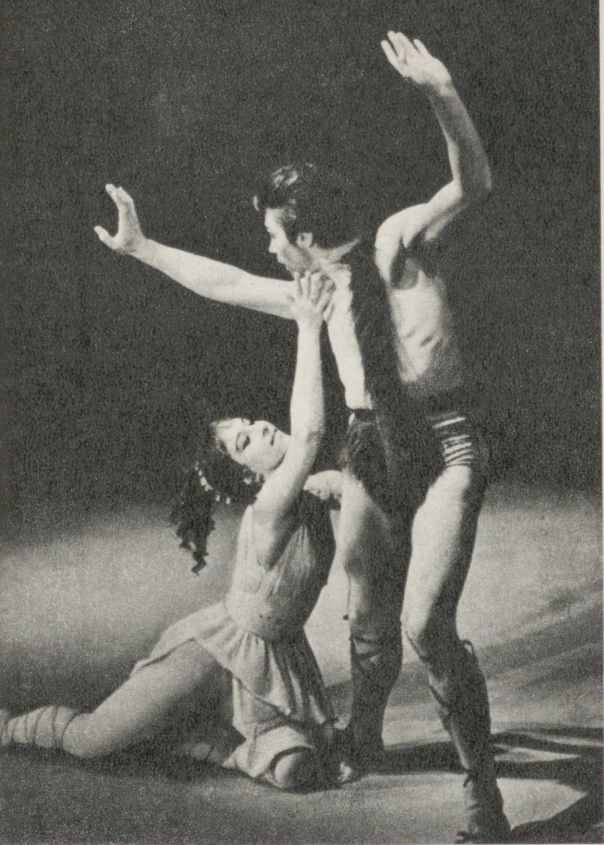
„Daphnis ja Chloé“

Svetlana Balojan — Lycénion,
Herman Gorohovnikov — Daphnis

Tatjana Maiste — Chloé

Stseen 2. pildist

Lühiülevaade

«ESTONIA»

operetist

1907. a. täienes „Estonia“ draamanäitlejate trupp kahe lauljaga – teatrisse tulid sopran Mia Bumbo ja tenor Albin Struzkin. Kuna Otto Hermann juhatusel tegutses ka väike orkester (mängis draamaetenduste vaheaegadel), siis juba samal hooajal said Paul Pinna initsiatiivil teoks esimesed operetilavastused – Jonesi „Geiša“ ja Hervé „Mam'zelle Nitouche“.

Innustatuna operetietenduste menust, tuuakse järgnevatel aastatel lavale R. Planquette'i „Corneville'i kellad“, L. Falli „Lõbus talupoeg“, K. Millöckeri „Kerjusüliõpilane“, „Gasparone“, „Seitse kilplast“ jt.

1910. aastal kannab oma esimest vilja eesti algupärane operetilooming – lavale jõuab teatri juhtiva näitleja Paul Pinna ja kapellmeister Adalbert Virkhausi koostööna operett „Jaaniöö“. Kahjuks on praegu raske kõnelda teose kunstilistest väärtustest või puudustest, kuna selle materjalid ei ole säilinud. 1915. ja 1917. aastal tulevad lavale juba järgmised algupärandid – Tartu helilooja ja dirigendi Juhan Simmi operett „Kooparüütel“ ja laulumäng „Kosjasõit“. Eriti suur populaarsus saab osaks viimasele. Kõrvuti elurõõmsa ja rahvaliku muusikaga pääseb selles hästi mõjule eesti dramaturgi-klassiku August Kitzbergi mahlakas huumor. „Kosjasõit“ pole meie lavadelt kadunud tänaseni.

20-ndatel aastatel ei lavastata „Estonias“ ühtki algupärast operetti. Üksteise järel ilmuvad repertuaari kõik uusimad Lääne-Euroopa „lööklod“ – I. Kálmáni, Fr. Lehári, P. Abrahami, R. Stolzi jt. nn. uus-viini koolkonna sentimentaalsed ning revüükallakuga teosed. Alles hooajal 1933/34 jõuab lavale „Tütarlaps kodumaata“ – uus eesti operett, mille autoriks on helilooja Priit Ardna. Aasta hiljem valmib Ardnal „Igavene legend“, 1937. aastal „Tatra tüdruk“. Võttes eeskujuks Paul Abrahamist, kes 30-ndate aastate algul lõi oma kuulsad revüüoperetid „Victoria ja tema husaar“, „Savoy ball“ jt., püüdis Priit Ardna ka oma operettide tegevuskoha viia modernsetesse rahvusvahelistesse paikadesse, kusjuures iga vaatuse tegevus pidi toimuma erineval maal. Kui üks vaatus oligi jäetud n.-ö. „kodusesse miljöösse“, mõjus see üldisel foonil eriti eksootilisena.

Ardna muusikas oli mitmeid häid tendentse. Näiteks, eemaldudes salonglikkusest, pöördus ta rahvamuusika (ja mitte ainult eesti) intonatsioonide poole. Need tendentsid saavutasid kõrgpunkti tema viimases operetis „Kalurineiu“ (1940), milles ka tegevustik oli juba täielikult üle toodud rahvuslikku keskkonda.

Kuni esimeste sõjajärgsete aastateni esitati „Estonias“ nii muusika- kui ka sõnalavastusi. Sellest iseärasusest tingituna võis operett draamanäitlejate ja ooperilauljate arvel kasutada väga mitmepalgelist solistide kaadrit ning oma parimates lavastustes tõusta täiesti rahvusvahelisele tasemele. Näitlejad Paul Pinna, Betty Kuuskemaa, Salme Peetson, Eduard Kurnim, Arnold Vaino, Hugo Laur, Ants Eskola, lauljad Helmi Einer, Olga Mikk-Krull, Olga Torokoff-Tiedeberg, Gustav Avesson, Benno Hansen, Karl Ots, Aarne Viisimaa, Priit Hallap jt. on oma lavaloomingust küllaltki märkimisväärse osa pühendanud operetile.

Agu Lüüdik

Mia Pumbo

Gustav Avesson

Ent Alfred Sällik, Lully Wirkhaus, Grete Sällik, Riina Reinik, Gerda Murre, Konstantin Savi, Harri Kaasik, Hugo Sutt, eriti aga võrratu primadonna Milvi Laid ning suurepärase lavastaja-operetikoomik Agu Lüüdik on oma elutöö peaaegu tervikuna pühendanud sellele publiku poolt nii armastatud žanrile. Operetisõbrad mäletavad veel tänini A. Lüüdiku lavastusi, samuti tervet galeriid selle suurepärase näitleja poolt loodud teravalt karakterseid-koomilisi tegelaskujusid.

Pärast nõukogude võimu taaskehtestamist Eestis oli Agu Lüüdiku suurimaks sooviks tuua lavale nõukogude eesti operett. Kuid see ei jõudnud teostuda. Agu Lüüdik suri samal päeval Paul Pinnaga 1949. aastal.

. . .

Sõjajärgsetel aastatel saavad „Estonia“ laval erakordse menu osaliseks kaks esimest nõukogude operetilavastust – I. Dunajevski „Vaba tuul“ ja J. Miljutini „Rahutu önn“. Kuigi eelnevate aastate dramaatilised sündmused ei jätnud andmata lööki teatri operetitrupile – sõjalaine paiskas nii

Lully Wirkhaus — Annamirl,
August Mihklisoo — Vincenz
(L. Falli „Löbus talupoeg“)

Grete Sällik — Belotte, Agu Lüüdik — Joosep
(L. Falli „Madame Pompadour“)

Salme Peetson — Schischi (Fr. Lehäri „Eva“)

Betty Kuuskemaa — Kloostriülem
(F. Hervé „Mam'zelle Nitouche“)

Paul Pinna — Lotimütsimees (L. Falli „Lõbus talupoeg”)

Alfred Sälik — Barinkay (J. Straussi „Mustlasparun”)

Stseen J. Offenbachi operetist „Ilus Helena”

◀ A. Virkhausi opereti „Jaaniöö” tegelased

Agu Lüüdik — Oskar, Arnold Vaino — Toomas
(P. Ardna „Igavene legend”)

Riina Reinik — Daisy Parker (P. Abrahami „Savoy ball”)

Milvi Laid — Mariza, Konstantin Savi — Tassilo (I. Kälmani „Mariza”)

Hugo Sutt, Ants Eskola, Arnold Vaino ja Ott Raukas I. Kälmani operetis „Montmartre'i kannike”

Priit Hallap — Napoleon
(I. Kálmáni „Keisrinna Josephine“)

Gerda Murre — Eva,
Harri Kaasik — Ain
(P. Ardna „Tatra tüdruk“)

Milvi Laid — Maria
(J. Straussi „Karneval Roomas“)

mitmedki näitlejad kodumaast kaugele –, tõestas „Vaba tuule“ lavastus (lavastaja Eino Uuli), et „Estonia“ operetile on kasvamas uus kaader. Mis puutub Miljutini „Rahutu õnne“ lavastusse, siis kujunes see paljude aastate kestel mitte ainult eesti populaarseimaks, vaid selle teose üheks õnnestunumaks lavastuseks kogu Nõukogude Liidus. „Rahutu õnn“ püsis teatri mängukavas erakordselt kaua – kümme aastat! Ühtlasi oli see debüüdiks kahele noorele kunstnikule – lavastaja Paul Mägile ja dirigent Vallo Järvile, kellele loominguiline tegevus lõikab nüüd üha küpsemat vilja ka ooperižanris. Väga populaarseks sai Georg Ots Andrei Balašovina.

„Rahutule õnnele“ osaks saanud edu jätkus mitmes teiseski nõukogude operetis – J. Miljutini „Trembitas“, N. Strelnikovi „Orjataris“ ja V. Dolidze gruusia klassikalises operetis „Keto ja Kote“ (lavastaja Moskva operetiteatri režissöör V. Kandelaki). Viimastel aastatel on neile lisandunud I. Dunajevski „Valge akaatsia“ (lavastaja V. Luts) ning R. Hadžijevi „Romeo, minu naaber“ (lavastaja U. Väljaots).

Kõrvuti nõukoguliku repertuaariga on teater lavastanud ka välismaa klassikalist ja kaasaegset operetti. Nii oli üheks esimeseks operetilavastuseks taasvabastatud Tallinnas I. Kálmáni „Silva“, sellele järgnes peagi sama autori „Montmartre'i kannike“ (Agu Lüüdiku lavastused). Hilisematest klassikaliste operettide lavastustest kujunesid menukamateks Fr. Lehári „Lõbus lesk“ ning J. Straussi „Nahkhiir“ ja „Viini veri“ (lavastaja Paul Mägi).

Operetilavastajate hulka on viimastel aastatel astunud teatri üks silmapaistvamaid lauljaid, Nõukogude Liidu rahvakunstnik Georg Ots, tuues lavale (ja esinedes ise peaosas) S. Rombergi „Kõrbelaulu“ (1963) ning I. Kálmáni „Tsirkusprintsessi“ (1964).

Kaasaegsete välismaa heliloojate teostest võitsid publiku poolehoiu ungari helilooja E. Kémeny „Kusagil lõunas“ ja saksa helilooja H. Kawani „Sensatsioon Londonis“. Ent tõelisteks šedöövriteks kujunesid „Estonia“ laval kaks kaasaegset ameerika *musical*'i – F. Loewe' „Minu veetlev leedi“ (1963) ja L. Bernsteini „West Side'i lugu“ (1964). Neist esimene köitis väga stiilse, häid loominguulisi leide tulvil lavastusega (lavastaja V. Panso, dirigent H. Orusaar). Selle *musical*'i libreto (mille aluseks on B. Shaw' tuntud näidend „Pygmalion“) on pea jagu kõrgem tavalistest operetilibretodest, andes näitlejaile märksa avaramaid võimalusi oma ande demonstreerimiseks.

Meta Kodanipork — Nataša, Georg Ots — Andrei
(J. Miljutini „Rahutu õnn“)

Stseen J. Miljutini operetist „Trembita“

Stseen I. Dunajevski operetist „Vaba tuul“

Paul Mägi — Aramis,
 Georg Ots — D'Artagnan,
 Endel Pärn — Porthos
 (R. Benatzky „Kolm musketäri“)

Lully Wirkhaus — Annille
 Valter Luts — vürst
 (I. Kálmáni „Silva“)

Meta Kodanipork — Margot,
 Georg Ots — Punavari
 (S. Rombergi „Körbelaul“)

Inge Pöder — Wanda,
 Milli Rebane — Rose-Marie
 (R. Frimli—H. Stotharti
 „Rose-Marie“)

Kalju Vaha — Schweinits,
 Agu Lüüdik — Ollendorf
 Endel Pärn — Wangenheim
 (K. Millöckeri
 „Kerjusüliõpilane“)

Sophie Sooäär — Liisa, Endel Pärn — Zsupán
(I. Kálmáni „Mariza“)

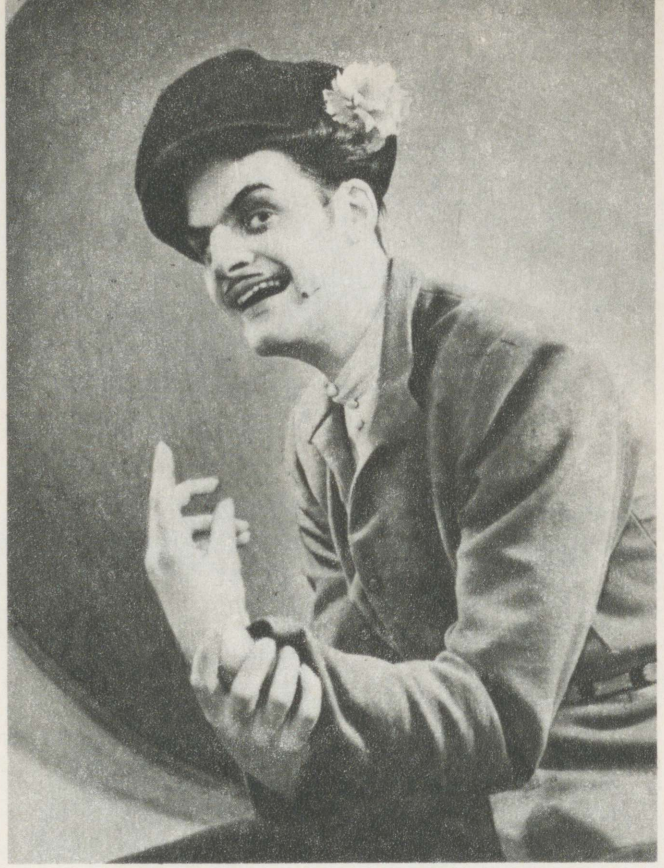
Kalju Karask — Radjami, Juhan Jürgo — Parker
(I. Kálmáni „Bajadeer“)

▶
Kalju Vaha — Sako

Vello Viisimaa — Siko
(V. Dolidze „Keto ja Kote“)

Stseen Fr. Lehári operetist „Löbus lesk“

Meta Kodanipork — Rosalinde,
Viktor Gurjev — Eisenstein
(J. Straussi „Nahkhiir“)

J. Straussi opereti „Nahkhiir“ finaal

Asta Vihandi — Kristel, Enno Eesmaa — Adam
(K. Zelleri „Linnukaupleja“)

Kalju Vaha, Hugo Malmsten ja Alfred Mering — senaatorid
(J. Straussi „Õõ Veneetsias“)

Meta Kodanipork —
Silva
(l. Kálmáni „Silva“)

Georg Ots —
Radjami
(I. Kálmáni
„Bajadeer“)

Gerda Murre — Lolitta, Georg Ots — Péteri
(E. Kémeny „Kusagil lõunas“)

Liidia Panova — Théodore Verdier,
Illart Orav — Étienne Verdier
(I. Kálmáni „Tsirkusprintsess“)

Haili Sammelselg — Margot

Ants Aasma — Paul
(S. Rombergi „Kõrbelaul“)

S. Rombergi opereti „Kõrbelaul“ finaal

Endel Pärna arvukas osadegalerii täienes suure meisterlikkusega loodud professor Higginsi kuju võrra, kuna Eliza osas külalisena esinenud praegune Noorsooteatri näitleja Linda Rummo näitas oma andekust ka muusikalavastuses. Eliza osa tähendas uut kvaliteeti ka Silvia Urbi senises lavaloomin-
gus.

„West Side'i loo“ lavastusele andsid elavuse ja sarmi noored lavajõud – Tallinna Riikliku Konservatooriumi lavakunsti kateedri diplomandid. Ühtlasi oli see debüüdiks režissöör Vello Rummole ja dirigent Eri Klasile. Etenduse hea liikumisdünaamika ja koreograafia aga võlgnevad tänu eeskätt ballettmeister Helmi Tohvelmannile.

Äsja lisandus „Estonia“ repertuaari C. Porteri *musical* „Suudle mind, Kate“ (lavastaja Udo Väljaots, dirigent Eri Klas). Seile teose tekst ja muusika ei ole küll „Minu veetleva leedi“ ja „West Side'i loo“ tasemel, kuid libreto huvitav ülesehitus annab siiski küllaltki võimalusi peaosaliste näitlejameisterlikkuse rakendamiseks, mida Georg Ots, Silvia Urb, Liidia Panova, Helgi Sallo ja Harri Vasar ka väga tulemusrikkalt teevad.

• • •

Esimene eesti nõukogude operett jõudis vaatajate ette 1955. aastal – see oli Edgar Arro ja Leo Normeti „Rummu Jüri“. Libreto autoriteks olid Huko Lumet ja Alfred Mering. Neist viimane, teatri tugevamaid operetijõude ja karakternäitlejaid, oli ühtlasi ka lavastajaks. Dirigeeris Priit Nigula.

Opereti tegevustik hõlmab möödunud sajandi viimase veerandi. Peakangelaseks on Jüri Rumm – eesti talupoegade hulgast pärinev andekas nupumees. Teravmeelselt ja vaimukalt veab ta ninapidi upsakaid balti paruneid. Opereti nimiosas esines Georg Ots, kes lisaks talle omasele lüürilisusele ilmutas siin toredat koomikutalenti.

Järgmiseks E. Arro ja L. Normeti ühistööks oli operett „Tuled kodusadamas“, mis nägi „Estonias“ rambivalgust 1958. aastal (lavastaja K. Süvalep, dirigent V. Järvi). Selles teoses astus vaataja ette kaasaegne noorus: üliõpilased ja kaugesõidukapten, kinooperaator ja kohvikuettekandja, lisaks paar noori „elupõletajaid“. Ka muusikat iseloomustavad kaasaegsed meloodiad ja rütmid. Opereti üheks omapäraks oli tema kammerlikkus: ei kasutatud koori, tegelaste arv oli viidud miinimumini. See asjaolu võimaldas anda arvukaid külalissetendusi ka maarajoonides.

1961. aastal valmis helilooja Leo Normetil „Estonia“ teatri jaoks operett „Stella Polaris“, mille libreto autoriks on Ralf Parve. Keskseiks tegelasteks on selles grupp Nõukogude Eesti turiste, kes reisivad mingisse põhjariiki. Üks turistidest, noor laulja Lauri, kohtab võõrsil oma noorpõlvesõbratari, nüüdset varieteetähte Stelat. Siit saabki alguse opereti lüüriline – kuid

siiski mitte ainult lüüriline – liin. Meeleoludelt ja situatsioonidelt rikas tegevustik andis Leo Normetile suurepäraseid võimalusi värvirikka muusika loomiseks.

Kõrvuti lavastaja Enn Toona nimega ei saa mainimata jätta kunstnik Lembit Roosat, kes kujundas lavastusele värvikad ja žanrikohased dekoratsioonid, samuti ballettmeister Inge Põtra. Dirigendina debüteeris senini orkestrandi ja heliloojana tuntud Ülo Raudmäe.

1962. aastal tuli „Estonias“ lavale Arne Oidi muusikaline komöödia „Muhulaste imelikud juhtumised“. Erinevalt teistest eesti nõukogude operettidest oli „Muhulastel“ olemas kirjanduslik algallikas – Lenini preemia laureaadi Juhan Smuuli samanimeline humoristlik raamat.

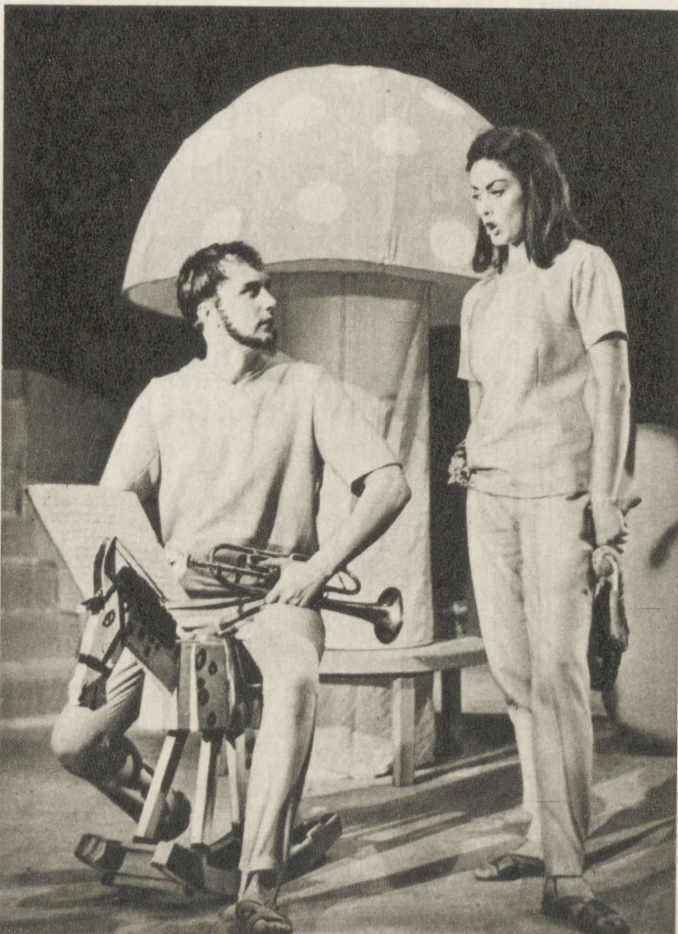
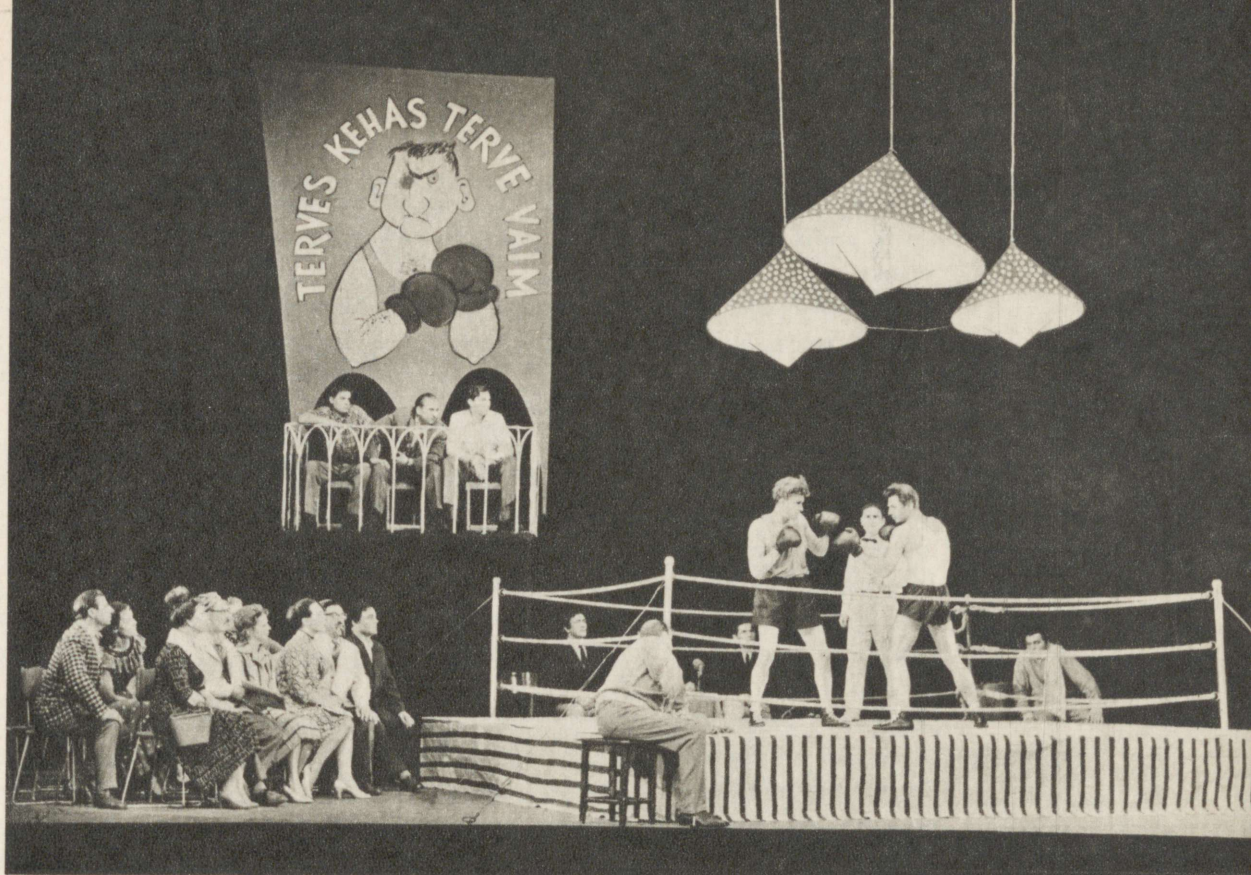
Teravmeelsetes dialoogides ja meloodilistes lauludes leidsid toredate kehastuste pealinna laulupeole sõitvate saarlaste seiklused. Noore režissööri Sulev Nõmmiku lavastus paistis silma omapärase, estraadilikult lakoonilise käekirjaga.

„Estonias“ kõige viimase algupärandina rambivalgust näinud muusikaline lugu „Kiri nõudmiseni“ jõudis publiku ette 1965. a. lõpul. Selle teose autoritena debüteerisid n.-ö. teatri „omad inimesed“: Ülo Raudmäe ja Sulev Nõmmik (laulutekstide autorina lisandus neile luuletaja Helgi Muller). Kogemused, mida Ülo Raudmäe omas teatri orkestrandina ja mitme operetilavastuse dirigendina, Sulev Nõmmik aga lavastajana ning estraadinäitlejana, võimaldasid autoritel luua küllaltki huvitava ja stambivaba loo noortest abiturientidest, kes otsivad oma teed elus, töös ja armastuses. Süžeesst ja tegelaskujudest tingituna esinesid siin paljud noored lavajõud, kellest eriti silma paistsid Helgi Sallo Pille osas, Voldemar Kuslap Mehe osas ning Väino Aren Jüri osas.

„Estonia“ operetilavastuste menükusele on suurel määral kaasa aidanud teatri parimate ooperisolistide pidev „kaasalöömne“ ka sõjajärgsetel aastatel. Meta Kodanipork ja Georg Ots laulsid peaosis operettides „Kõrbelaul“, „Rose-Marie“, „Rahutu õnn“, „Keto ja Kote“, „Mariza“, „Lõbus lesk“ jm., moodustades suurepärase ansambli oma hingestatud mängu ja kõrge laulukultuuriga. Sageli on operetilavastuste kavalehtedel figureerinud ka Elsa Maasiku, Olga Lundi, Linda Sellistemäe, Veera Neluse, Viktor Gurjevi, Enno Eesmaa, Ants Aasma, Heino Otto, Artur Linnamäe jt. lauljate nimed. „Viini vere“ lavastus lisas sellele nimistule veel ooperikollektiivi tugisamba – Tiit Kuusiku.

Teatri lauljatepere noorem generatsioon – Liidia Panova, Haili Sammelselg, Kalju Karask, Illart Orav, Ivo Kuusk, Teo Maiste jt. – on operetietendustest omandanud hulga väärtuslikke kogemusi ka tööks ooperivallas.

Kõigi eespool mainitute kõrval on oma teatritöö kõige kaalukama osa pühendanud peaaegu ainult operetile sellised tuntud ja publiku poolt armastatud näitlejad, nagu Endel Pärn, Alfred Mering, Hugo Malmsten,

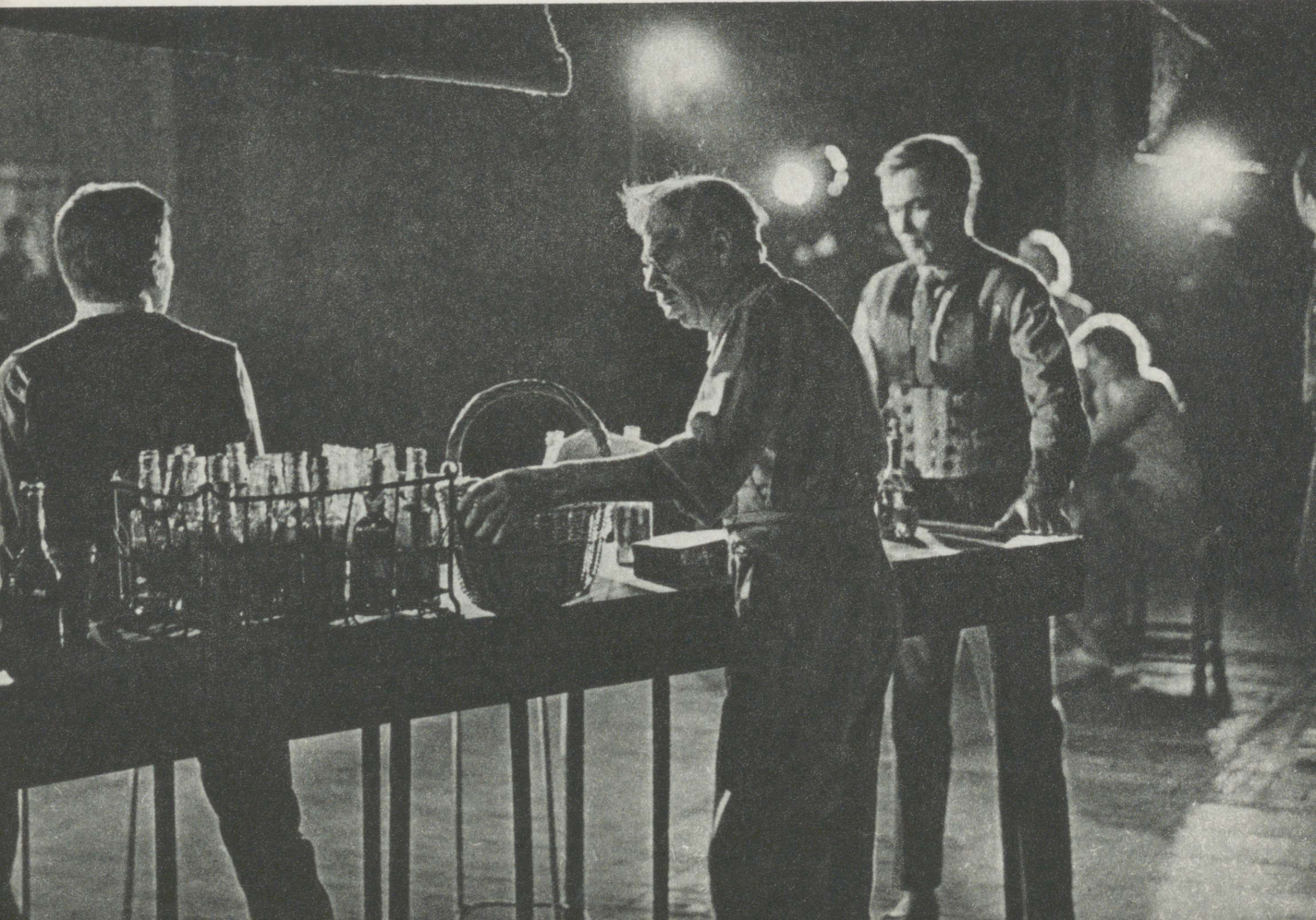
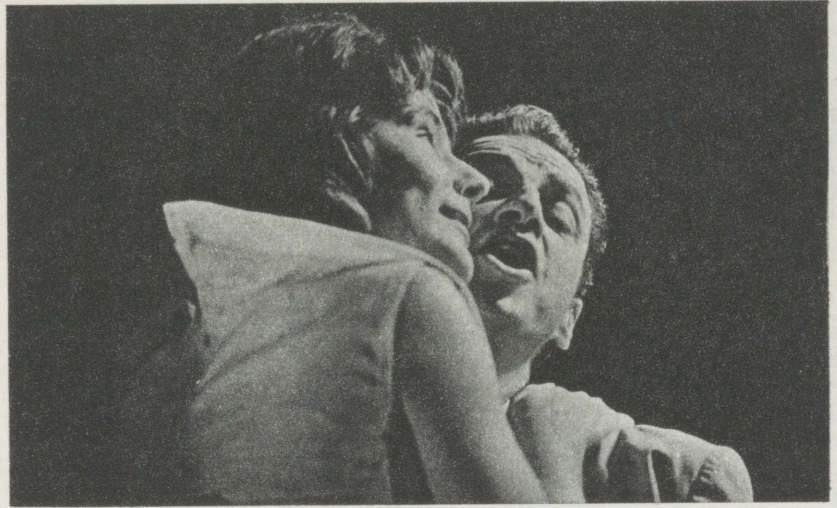

Stseen R. Hadžijevi operetist
„Romeo, minu naaber”

Ülle Ulla — Eeva,
Uno Vark — Aadam
(M. Tabatšnikovi „Jumalik komöödia”)

Helgi Sallo — Maria,
Harri Vasar — Tony
(L. Bernsteinini „West Side'i lugu”)

Stseen L. Bernsteinini *musical*’isi
„West Side'i lugu”

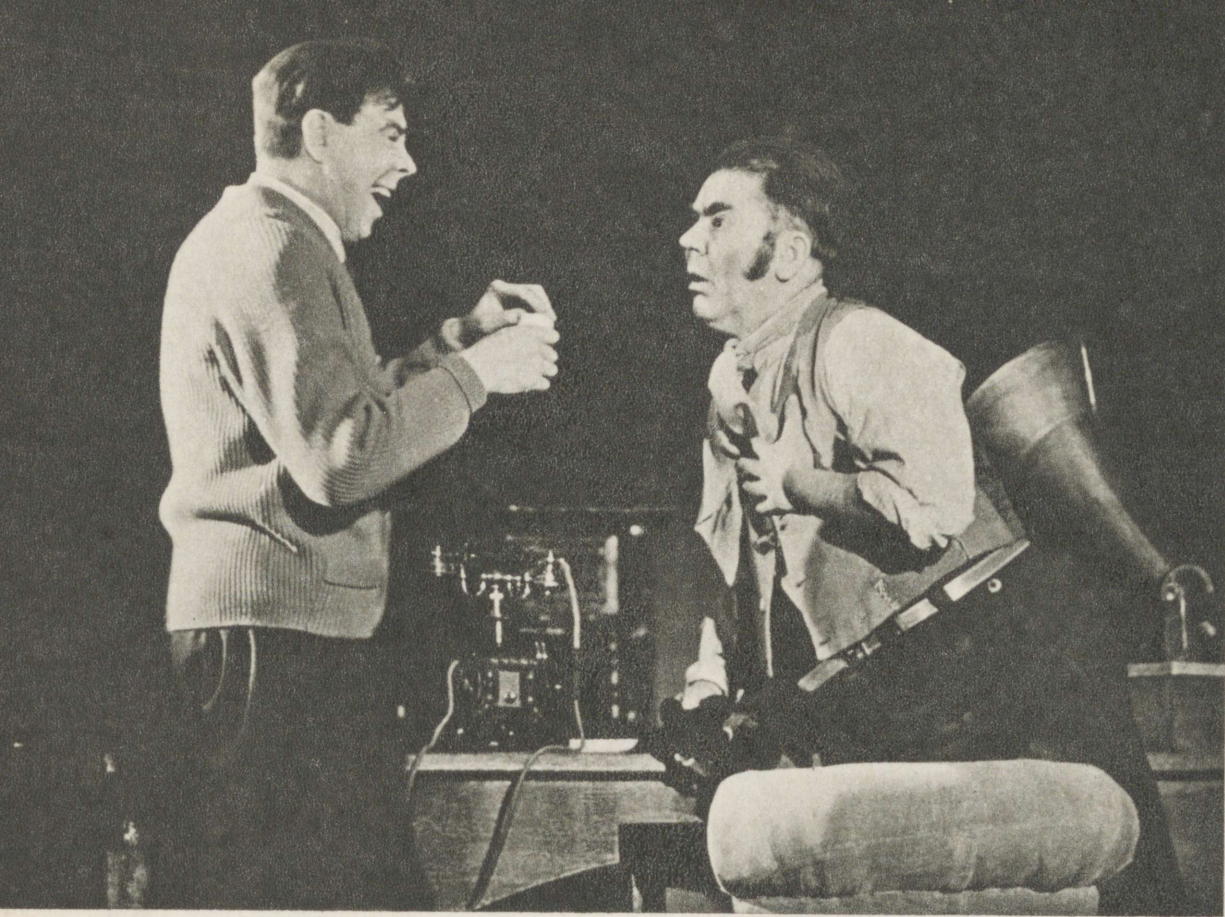
◀
Stseen E. Arro — L. Normeti operetist „Rummu Jüri“

Silvia Urb — Margit, Vello Viisimaa — Alfred
(E. Arro — L. Normeti „Tuled kodusadamas“)

Stseen A. Oidi muusikalisest komöödiast
„Muhulaste imelikud juhtumised“

Silvia Urb — Stella, Harri Vasar — Lauri
(L. Normeti „Stella Polaris“)

FR. LOEWE' MUSICAL

„Minu veetlev leedi“

Endel Pärn — Higgins, Alfred Mering — Dolittle

Stseen I vaatusest

Silvia Urb — Eliza, Linda Sellistemägi — Mrs. Higgins

Võiduajamistel Ascotis

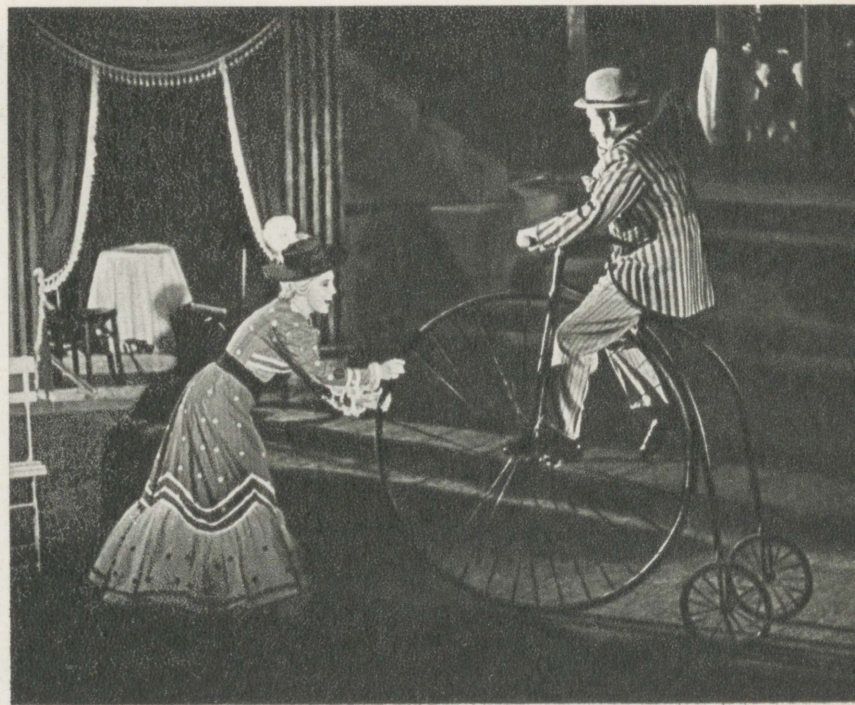
Linda Rummo — Eliza, Endel Pärn — Higgins,
Hugo Malmsten — Pickering

J. STRAUSSI OPERETT

„Viini veri“

◀
Liidia Panova — Krahvinna Zedlau,
Tiit Kuusik — peaminister

Stseen II vaatuses

Ivo Kuusk — Zedlau,
Kalju Karask — Josef

Eva Meil — Anna,
Hugo Malmsten — Kagler

Ü. RAUDMÄE MUUSIKALINE LUGU

„Kiri nõudmiseni“

Stseen postkontoris

Linda Sellistemägi — Ema,
Sophie Sooäär — Dagy,

Hugo Malmsten — Isa

Helgi Sallo — Pille,
Voldemar Kuslap — Mees

Helgi Sallo — Pille, Väino Aren — Jüri

C. PORTERI *MUSICAL*

„Suudle mind, Kate“

Silvia Urb — Katharina,
Georg Ots — Petruchio

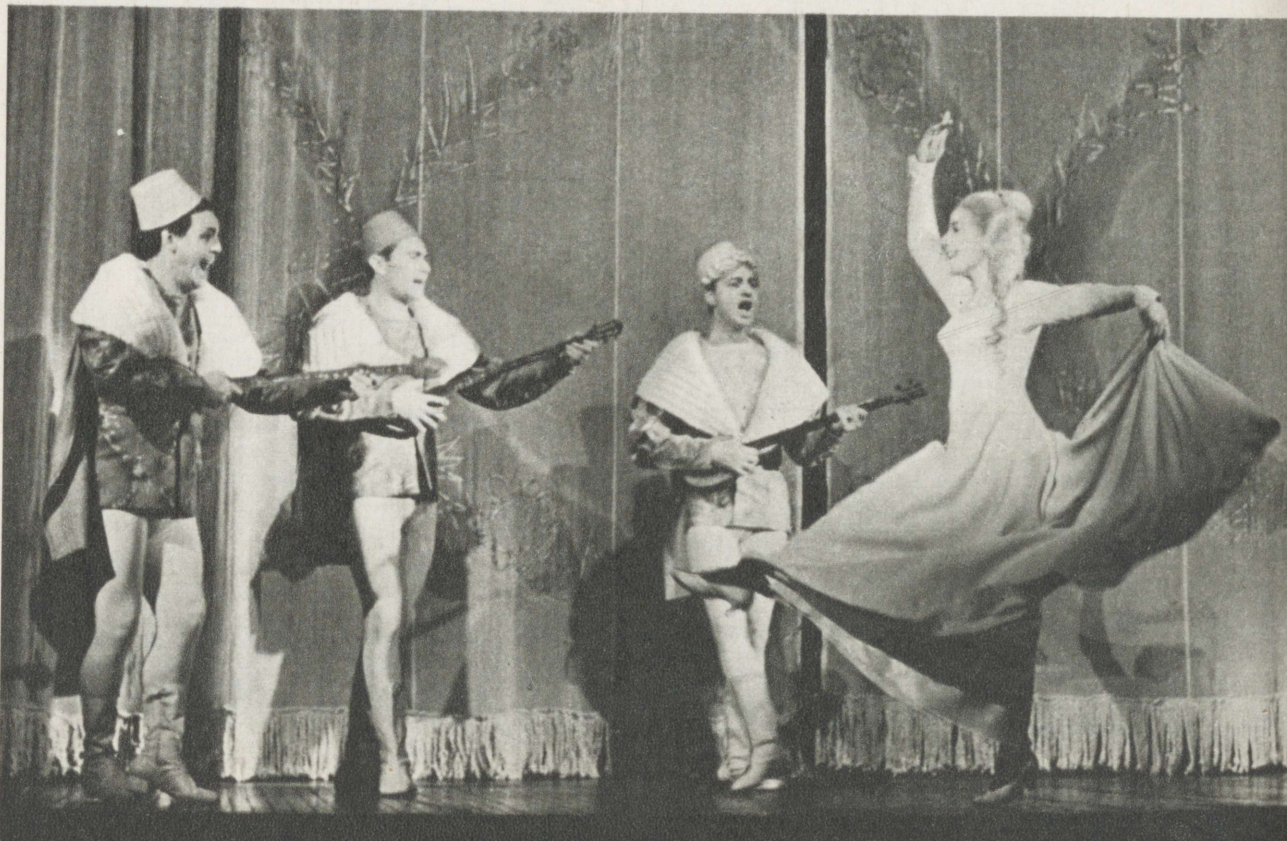
Stseen II vaatusest

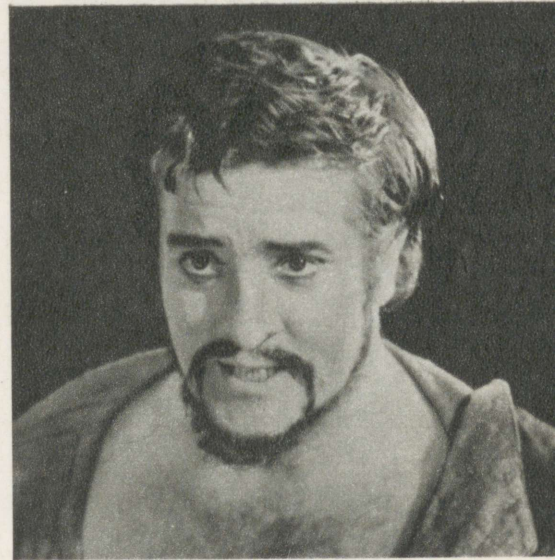
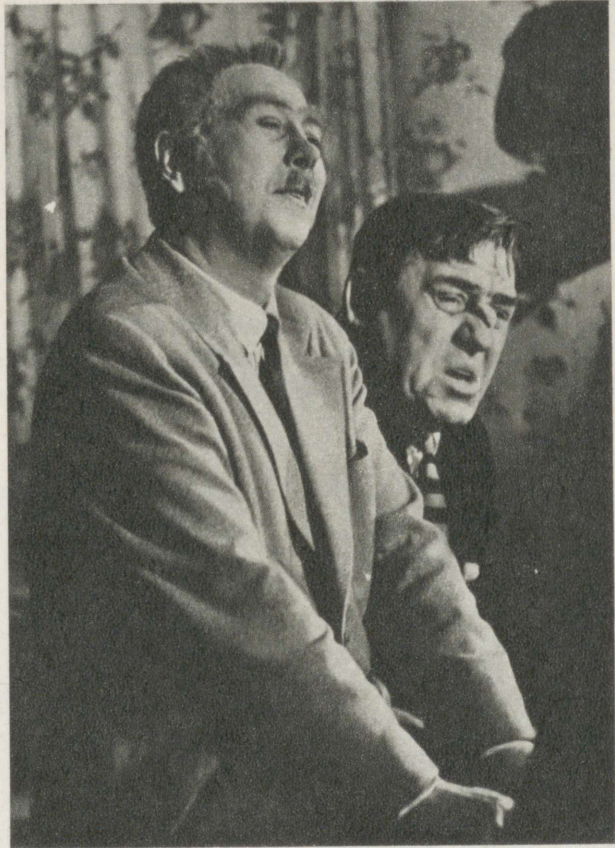
▶
Helgi Sello — Loe Lane,
Harri Vasar — Bill

Ants Aasma ja Heino Otto —
gangsterid

Hugo Malmsten — Baptista

Ervin Kärvet — Petruchio

Harri Vasar, Kalju Vaha (1926–1962), Asta Vihandi, Silvia Urb, Eva Meil, Sophie Sooäär, Milli Rebane, Vello Viisimaa, Valter Luts, Juhan Jürge (1905–1960) jt. oma žanrit sügavalt armastavad lavakunstnikud.

Paljutöotavate näitlejatena on ennast juba tutvustada jõudnud operetikollektiivi kõige nooremad liikmed Helgi Sallõ ja Voldemar Kuslap. Üha küpsemat ja isikupärasemat käekirja demonstreerib oma viimastes töödes noor lavastaja Sulev Nõmmik. Eri Klasi asumine „Estonia“ dirigendikohale lisas operetile lootusi sisendavat hoogu.

Küllap peitub nooruse veelgi julgemas rakendamises üks „Estonia“ operetikollektiivi kõige suuremaid arenguperspektiive, sest koos noortega jõuab lavale ka nooruslik repertuaar, elurõõm, kergus ning sädelevus – just see, mida teatrikülastajad sellelt žanrilt kõige enam ootavad.

MARIKA OJA

«ESTONIA»

kunstiline koosseis

TEATRI
KUNSTILINE
JUHTKOND

Neeme Järvi
Udo Väljaots

Lembit Roosa
Uno Järvela
Niina Ulanova

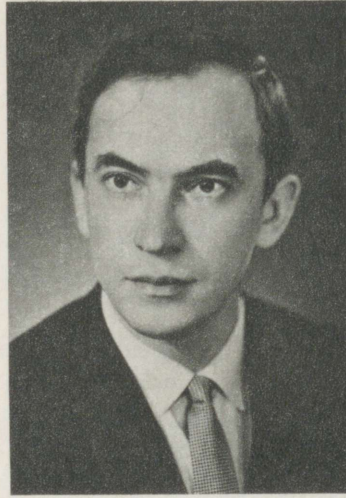

Kirill Raudsepp
 Vallo Järvi
 Eri Klas

Paul Mägi
 Mai Murdmaa

Leida Klaus
 Eldor Renter
 Tekla Rajala-Koha

Sulev Nõmmik
Arne Mikk

Ira Trilljärv
Veera Johanson-Vetting
Raivo Kursk

Leida Joonson
Juta Uibopuu
August Sepp

OOPERI- JA
MUUSIKALISE
KOMÖÖDIA
ARTISTID

Tiit Kuusik
Georg Ots

Viktor Gurjev
Aino Külvand
Veera Nelus

Paula Padrik
Aaro Pärn
Endel Pärn

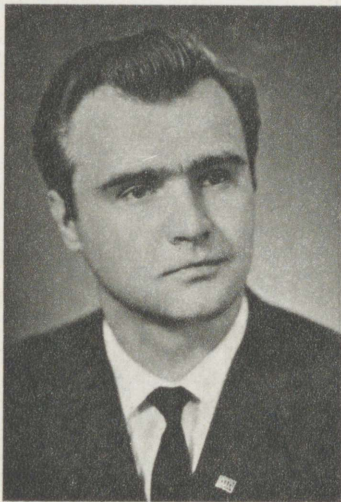
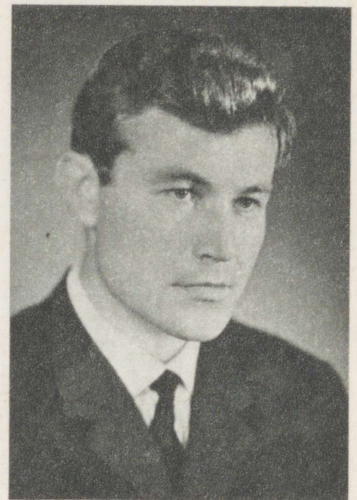

Georg Taleš
Harri Vasar
Ants Aasma

Enno Eesmaa
Maarja Haamer
Tiina Jaaksoo

Kalju Karask
Uno Kreen

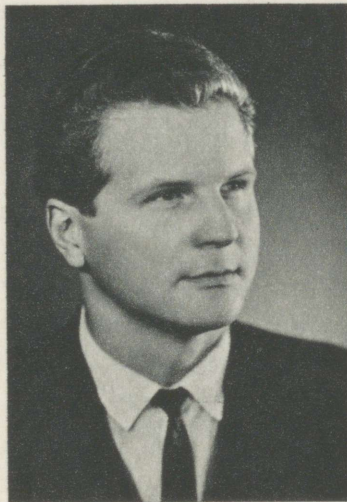

Hendrik Krumm
Galina Kulkina
Voldemar Kuslap

Ivo Kuusk
Ervin Kärvet
Linda Kõögard

Artur Linnamägi
Teo Maiste

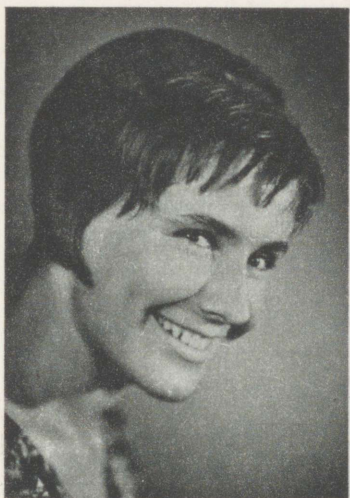
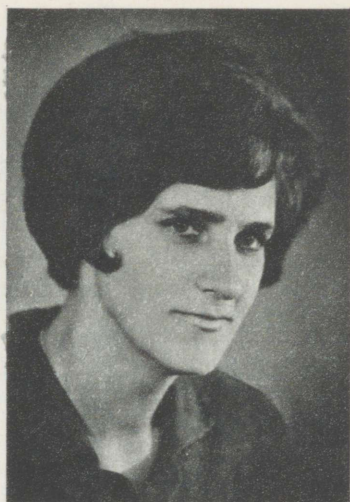

Eva Malmsten
 Hugo Malmsten
 Sophie Moisar-Sooäär

Linda Moor-Sellistemägi
 Illart Orav

Asta Ostmeim-Vihandi
 Heino Otto
 Liidia Panova

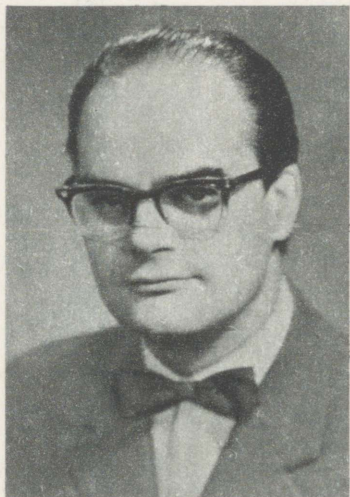

Vladimir Petrov
 Aleksander Püvi
 Urve Raudmäe-Tauts

Helgi Sallo
 Haili Sammelselg
 Silvia Urb

Jelena Vāzinskaja-Solovjova
 Vello Viisimaa

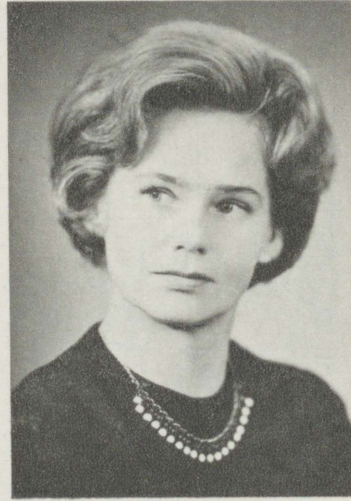
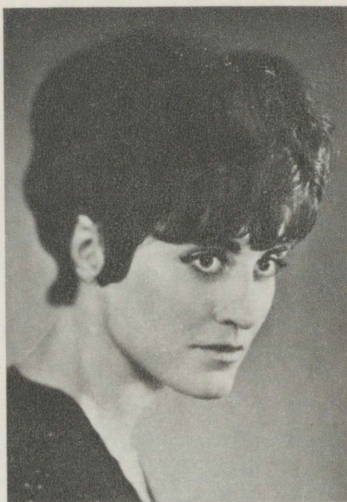

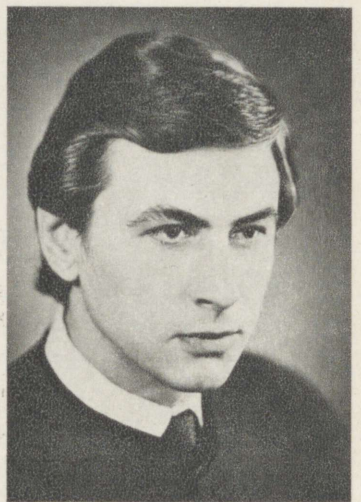
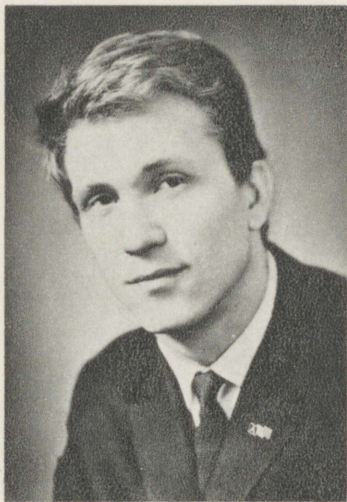
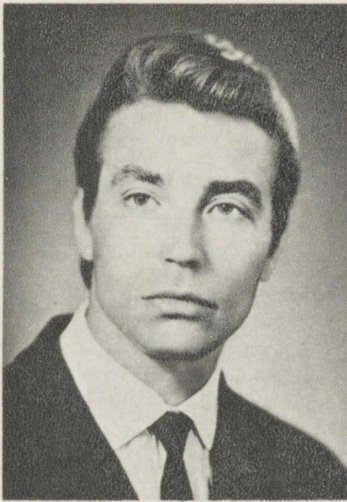
BALLETIARTISTID

Ülle Kerge-Ulla
Aime Leis

Helmi Puur
Tiiu Randviir
Eike Ülevain-Joasoo

Väino Aren
Svetlana Balojan
Anton Bome

Herman Gorohovnikov
Anatoli Hanson
Larissa Kaur

Endrik Kerge
Juta Lass-Lehiste
Jüri Lass

Verner Loo
Tatjana Maiste

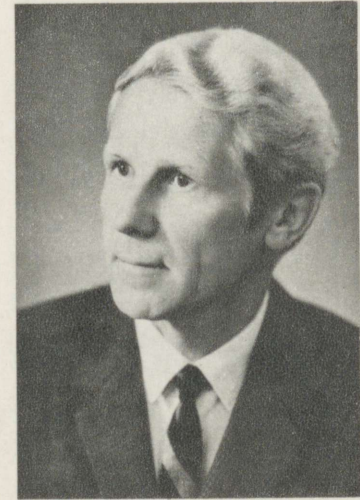
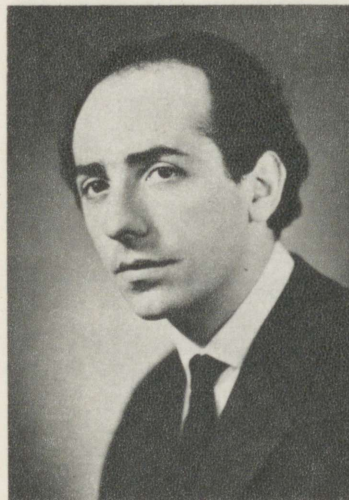

Uno Puusaag
Peeter Roos
Tamara Soone

Larissa Skljanskaja
Elonna Sprit

David Sur
Juris Zigurs
Johannes Viirg

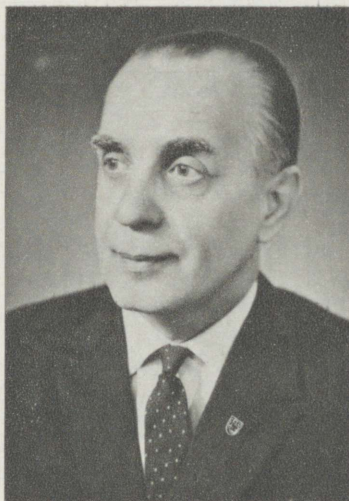
ORKESTRI
KONTSERTMEISTRID

Hugo Schüts
Martin Levald

DIREKTSIOON
JA TEHNILINE
JUHTKOND

René Hammer
Eduard Valgma

Sinaida Tuude
Harald Pääsuke
Theodor Staak

Albert Künnapuu
Serafima Gromova
Felix Thaling

Uno Kärbis
Väino Vahtrik
Evald Radik

Heinrich Toots

RAT «ESTONIA» KUNSTILINE KOOSSEIS

(SEISUGA 16. SEPT. 1966)

TEATRI KUNSTILINE JUHTKOND

Peadirigent — Eesti NSV teeneline kunstitegelane Neeme Järvi,
Peanäitejuht — Eesti NSV teeneline kunstitegelane Udo Väljaots
Peakunstnik — Eesti NSV teeneline kunstnik Lembit Roosa
Peakoormeister — Uno Järvela
Peaballettmeister — Vene NFSV teeneline kunstnik Niina Ulanova
Dirigendid: Eesti NSV rahvakunstnik Kirill Raudsepp
Eesti NSV teeneline kunstitegelane Vallo Järvi
Eri Klas
Näitejuht — Eesti NSV teeneline kunstitegelane Paul Mägi
Kunstnikud: Eldor Renter
Leida Klaus
Koormeister — Venno Laul
Ballettmeistrid: Mai Murdmaa
Enn Suve
Näitejuht-assistent — Sulev Nõmmik
Muusika- ja kirjandusala juhataja — Arne Mikk
Kontsertmeistrid: Eesti NSV teeneline kunstnik Tekla Rajala-Koha
Veera Johanson-Vetting
Imbi Jürisoo
Ülla Otto
Ira Trilljärv
Raivo Kursk
Balletipedagoog — Agu Herkül
Näitejuhiabid: Leida Joonson
Juta Uibopuu
August Sepp
Režiiala juhataja — Theodor Staak

OOPERI- JA MUUSIKALISE KOMÖÖDIA ARTISTID

Naised:

Eesti NSV teeneline kunstnik Aino Kylvand
Eesti NSV teeneline kunstnik Veera Nelus

Eesti NSV teeneline kunstnik

Paula Padrik
Maarja Haamer
Tiina Jaaksoo
Galina Kulkina
Linda Köögard
Eva Malmsten
Sophie Moisar-Sooäär
Linda Moor-Sellistemägi
Asta Ostmein-Vihandi
Liidia Panova
Urve Raudmäe-Tauts
Helgi Sallo
Haili Sammelselg
Silvia Urb
Jelena Važinskaja-Solovjova

Mehed:

NSV Liidu rahvakunstnik Tiit Kuusik
NSV Liidu rahvakunstnik Georg Ots
Eesti NSV rahvakunstnik Viktor Gurjev
Eesti NSV teeneline kunstnik Aaro Pärn
Eesti NSV teeneline kunstnik Endel Pärn
Eesti NSV teeneline kunstnik Georg Taleš
Eesti NSV teeneline kunstnik Harri Vasar
Ants Aasma
Enno Eesmaa
Kalju Karask
Uno Kreen
Hendrik Krumm
Voldemar Kuslap
Ivo Kuusk
Ervin Kärvet
Artur Linnamägi
Teo Maiste
Hugo Malmsten
Illart Orav
Heino Otto
Vladimir Petrov
Aleksander Püvi
Vello Viisimaa

BALLETIARTISTID

Naised:

Eesti NSV teeneline kunstnik
Ülle Kerge-Ulla
Eesti NSV teeneline kunstnik
Aime Leis
Eesti NSV teeneline kunstnik
Helmi Puur
Eesti NSV teeneline kunstnik
Tiiu Randviir
Eesti NSV teeneline kunstnik
Eike Ülevain-Joasoo
Yvonne Aas-Raksnevitš
Helju Aren-Nael
Svetlana Balojan
Veera Bogatõrjova
Helga Bome-Ojalo
Aimi Herkül-Rumessen
Tamara Jamštšininina
Larissa Kaur
Zefira Kirman
Tamara Kornjuhhina
Berta Krumm
Milvi Könnusaar
Helle Laanemäe
Juta Lass-Lehiste
Maire Loorents
Natalia Lukaševitš
Tatjana Maiste-Vorobjova
Larissa Malahhova
Ludmilla Maltseva
Marika Mälksoo
Signe Nieländer-Tamm
Aina Petersons
Larissa Skljanskaja
Tamara Soone
Elonna Sprit
Aigi Žigure-Rüütel
Piia Tiitus
Sirje Toom
Mai Truupõld
Olga Tšitšerova
Elve Uustalu
Teesi Viisimaa-Mõtus

Mehed:

Väino Aren
Anton Bome
Herman Gorohovnikov
Anatoli Hanson

Tiit Härm
Peeter Karell
Endrik Kerge
Kaljo Laidsalu
Jüri Less
Verner Loo
Tiit Pirn
Uno Puusaag
Jaan Puusepp
Agu Püümann
Peeter Roos
Kalju Saareke
David Šur
Juris Zigurs
Ūlo Truusa
Johannes Viirg

KOORIARTISTID

Naised:

Niina Hütte
Lehte Isaak
Laine Juhansoo
Anu Kaal
Gertrud Kalme
Helmi Kann
Kiira Kikerpuu
Gerda Kopp
Liidia Kruglova
Heljo Kuusemets
Erika Kõverjalg
Eve Neem
Heljo Paas
Madli Poola
Tiiu Rumessen
Leida Siim
Valve Sirel
Leida Soom
Marvi Taggo
Alli Tali
Helgi Toom
Viivika Vasar
Maie Vill
Sirje Villemis

Mehed:

Vladimir Artemjev
Rinald Bamberg
Uno Heinapuu
Edgar Härmson
Peet Jürgenstein

Uuno Kala
Harald Kard
Verni Kirs
Ilmar Kuusemets
Vello Merimaa
Ahti Männik
Hillar Puhm
Lembit Purde
Olev Põldoja
Heino Raudam
Heino Rikas
Henno Sein
Linnar Suurkaev
Tiit Tralla
Roland Vahtmaa
Alo Vallimäe
Erivan Veesaar
Arnold Vikat

ORKESTRANDID

I viiulid:

Hugo Schüts — kontsertmeister, Eesti NSV
teeneline kunstnik
Rudolf Milli
Arved Jakobi
Raivo Erendi
Villem Öunapuu
Hille Soomere
Jaan Milli
Silvia Milli

II viiulid:

Ado Varvik
Mihkel Kranig
Henn Jööts
Juta Schüts
Reet Sein
Niina Särev

Aldid:

Erich Loit
Jüri Tsöbin
Aleksander Joonase
Lembit Tatrik
Riina Kerem

Tšellod:

Martin Levald — kontsertmeister, Eesti
NSV teeneline kunstnik

Laine Leichter
Emilia Ivanušenkova
Mai Rõuk
Tiina Mäsak

Kontrabassid:

Vladimir Luht
Herbert Velleaar

Flöödid:

Sigrid Orusaar
Riho Joonase
Liida Selberg
Aare Pehka

Oboed:

Hartvig Juksar
Viido Viires
Heinrich Sepp

Klarnetid:

Roland Kriit
Olev Pikknurm
Villu Musting
Artur Rannu

Saksofon:

Ants Laas

Fagotid:

Ilmar Aasmets
Heiti Malm
Oskar Ernesaks

Trompetid:

Erich Kitsemets
Arnold Plees
Paul Hakk
Ülo Laane

Metsasarved:

Uve Uustalu
Heinar Merelaid
Eduard Hiob
Jaak King
Jüri Öruste
Hans Valtna

Tromboonid:

Ülo Raudmäe
Heino Prügi
Udo Meier
Peeter Hunt

Tuuba:

Uldo Ilumets

Löökkriistad:

Uno Reintam
Julius Marran
Arved Jürna

Harf:

Silvia Tobias

TEATRI ADMINISTRATIIVNE JUHTKOND

Direktor — René Hammer
Direktori asetäitja — Eduard Valgma
Peaadministraator — Harald Pääsuke
Peeraamatupidaja — Sinaida Tuude

KUNSTILIS-TEHNILINE JUHTKOND

Lavastusala juhataja — Albert Künnapuu
Vanemkunstnik-dekoraator — Feliks Thaling
Vanemjuurdelõikaja-modelleerija — Linda Kagovere
Vanemvalgustaja-kunstnik — Evald Radik
Vanemjumestaja-kunstnik — Serafima Gromova
Vanembutafor — Väino Vahtrik
Vanemrekvisiitor — Valter Luts
Lava peamasinist — Heinrich Toots
Noodikogu juhataja — Ly Jaansoo

„ESTONIAS“ LAVASTATUD OOPERID

Aav, Evald	— Vikerlased (1928, 1935, 1942)
d'Albert, Eugen	— Madalik (1923, 1937, 1943)
Auber, Daniel	— Fra Diavolo (1939)
Bizet, Georges	— Carmen (1921, 1932, 1940, 1947, 1955, 1963)
Borodin, Aleksander	— Vürst Igor (1932, 1951)
Dargomõžski, Aleksander	— Näkineid (1929, 1949)
Delibes, Léo	— Lakmé (1930, 1951)
Donizetti, Gaetano	— Rügemendi tütar (1916) Don Pasquale (1938, 1947)
Dzeržinski, Ivan	— Vaikne Don (1939, 1947)
Ernesaks, Gustav	— Pühajärv (1946) Tormide rand (1949) Käsikäes (1955) Tuleristsed (1957)
Flotow, Friedrich	— Alessandro Stradella (1908) Martha (1937)
Giordano, Umberto	— André Chénier (1931)
Glinka, Mihhail	— Ruslan ja Ludmilla (1954)
Gounod, Charles	— Faust (1921, 1931, 1949) Romeo ja Julia (1928, 1938)

- Gulak-Artemovski, Semjon — Zaporoožlane Doonau taga (1954)
Halévy, Jacques — Juuditar (1931)
Humperdinck, Engelbert — Hänsel ja Gretel (1913)
Kabalevski, Dimitri — Nikita Veršinin (1956)
Kapp, Eugen — Tasuleegid (1945, 1948, 1956)
— Vabaduse laulik (1950, 1951, 1960)
— Talvemuinasjutt (1960)
Kapp, Villem — Lembitu (1961)
Kienzl, Wilhelm — Evangeeliumimees (1925)
Krassev, Mihhail — Külmataat (1950)
Kreutzer, Konradin — Öömaja Granaadas (1908)
Lemba, Artur — Kalmuneid (1929)
— Armastus ja surm (1931)
— Elga (1934)
Leoncavallo, Ruggiero — Pajatsid (1913, 1915, 1919, 1936, 1942, 1946, 1948, 1954)
Lortzing, Albert — Salakütt (1911)
— Tsaar ja puusepp (1939)
Mascagni, Pietro — Talupoja au (1919, 1936, 1942)
Massenet, Jules — Manon (1928, 1959)
Méhul, Étienne — Joosep Egiptuses (1919)
Meitus, Julli — Noor Kaardivägi (1951)
— Varastatud õnn (1962)
Merikanto, Oskar — Elina surm (1927)
Meyerbeer, Giacomo — Hugenotid (1924)
Moniuszko, Stanislaw — Halka (1937)
Mozart, Wolfgang Amadeus — Don Juan (1929, 1952)
— Völullööt (1936, 1964)
— Figaro pulm (1958)
Mussorgski, Modest — Boriss Godunov (1930, 1952)
Nicolai, Otto — Windsori lõbusad naised (1939)
Offenbach, Jacques — Hoffmanni lood (1923, 1934, 1957)
Pergolesi, Giovanni Battista — Teenija-käskijanna (1966)
Puccini, Giacomo — Tosca (1925, 1937, 1945, 1957, 1965)
— Boheem (1926, 1936, 1943, 1947, 1962)
— Madame Butterfly (1927, 1935, 1943, 1945, 1949, 1963)
— Tütarlaps kuldsest läänest (1937, 1963)
— Turandot (1939)
Rahmaninov, Sergei — Francesca da Rimini (1960)
— Aleko (1966)
Ravel, Maurice — Hispaania tund (1964)
Reiman, Villem — Kauged rannad (1959)
Rimski-Korsakov, Nikolai — Tsaari mõrsja (1932, 1959)
— Maiöö (1940)
— Mozart ja Salieri (1961)
Rossini, Gioacchino — Sevilla habemeajaja (1922, 1926, 1943, 1948)
Rubinstein, Anton — Deemon (1924, 1933, 1945, 1953)
Saint-Saëns, Camille — Simson ja Delila (1933)
Smetana, Bedřich — Müüdüd mõrsja (1924, 1937, 1950)
Spadavecchla, Antonio — Vahva sõdur Švejik (1963)
Sebalin, Vissarion — Törksa taltsutus (1960)
Tamberg, Elho — Raudne kodu (1965)

Thomas, Ambroise	— Mignon (1927)
Tšaikovski, Pjotr	— Jevgeni Onegin (1920, 1926, 1934, 1944, 1949, 1966) Padaemand (1926, 1934, 1940, 1946, 1957) Mazepa (1938, 1964) Jolanthe (1948, 1961)
Vedro, Adolf	— Kaupo (1932)
Verdi, Giuseppe	— Traviata (1916, 1918, 1933, 1941, 1950) Rigoletto (1922, 1944, 1946, 1953) Aida (1923, 1932, 1964) Trubaduur (1927, 1940) Maskiball (1928, 1961) Othello (1929, 1963) Don Carlos (1940)
Wagner, Richard	— Lendav hollandlane (1925, 1958) Lohengrin (1927, 1935) Tannhäuser (1930, 1942) Tristan ja Isolde (1933)
Weber, Carl Maria	— Noidkütt (1920)
Wolf-Ferrari, Ermanno	— Madonna ehe (1935)

„ESTONIAS“ LAVASTATUD BALLEID

Adam, Adolphe	— Giselle (1929, 1942, 1959)
Assafjev, Boriss	— Bahtšissarai purskkaev (1945, 1955)
Auster, Lydia	— Tiina (1955) Põhjamaa unenägu (1960)
Barber, Samuel	— Medeia (1955)
Chopin, Frédéric	— Chopiniana (1959)
Delibes, Léo	— Coppélia (1922)
Drigo, Riccardo	— Flora ärkamine (1937)
Falla, Manuel de	— Suur võlur — armastus (1964)
Glazunov, Aleksander	— Raimonda (1957)
Glier, Reinhold	— Punane moon (1939, 1950)
Grinblats, Romuald	— Rigonda (1960)
Juzeliunas, Julius	— Mere kaldal (1958)
Jürisalu, Heino	— Tänav (1963)
Kapp, Eugen	— Kalevipoeg (1948, 1953, 1961) Kullaketrajad (1956)
Karajev, Kõra	— Kõue rada (1962)
Koha, Jaan	— Kaubamaja (1963)
Krein, Aleksander	— Laurencia (1949)
Minkus, Ludvig	— Don Quijote (1958)
Morozov, Igor	— Doktor Ai-ai-ai (1950, 1963)
Mottl, Felix	— Paan võsas (1929)
Mozart, Wolfgang Amadeus	— Roheline flööd (1928)
Nielsen, Carl	— Lakšmi (1937)
Oranski, Viktor	— Windsori lõbusad naised (1947)
Petrov, Andrei	— Lootuste rand (1964)

Prokofjev, Sergei	— Romeo ja Julia (1951, 1965) Kivilill (1961) Tuhkatriinu (1965)
Pugny-Glier-Vassilenko	— Esmeralda (1951)
Rahmaninov, Sergei	— Sümfoonilised tantsud (1963)
Ravel, Maurice	— Bolero (1959) Vals (1960) Daphnis ja Chloé (1966)
Rimski-Korsakov, Nikolai	— Šeherezade (1953)
Schumann, Robert	— Karneval (1942, 1954)
Strauss, Johann	— Straussiana (1959)
Stravinski, Igor	— Sõduri lugu (1963)
Tamberg, Eino	— Ballett-sümfoonia (1963) Poiss ja liblikas (1963)
Tubin, Eduard	— Kratt (1944)
Tšaikovski, Pjotr	— Pähklipureja (1936, 1953, 1965) Luikede järv (1940, 1948, 1954) Itaalia capriccio (1948) Uinuv kaunitar (1962)
Tšulaki, Mihhail	— Noorus (1952) Ebapeig (1954)
Vassilenko, Sergei	— Lola (1952) Unenägu kujurauja töökojas (1914, 1918)

M ä r k u s. Tallinna Koreograafiakooli lavastustena on „Estonias“ esitatud veel L. Herteli ballett „Asjatu ettevaatus“ (1957) ja V. Oranski ballett „Windsori lõbusad naised“ (1958)

„ESTONIAS“ LAVASTATUD OPERETID, LAULUMÄNGUD, MUUSIKALISED KOMÖÖDIAD, MUSICAL'ID

Abraham, Paul	— Viktooria ja tema husaar (1931) Havai lill (1932) Savoy ball (1933) Džaina (1937) Julia (1938) Roxy ja tema imemeeskond (1939)
Aleksandrov, Boriss	— Pulmad Malinovkas (1940)
Aleksandrov, B., Matvejev, M.	— Sinu kõrval (1952)
Ardna, Priit	— Tütarlaps kodumaata (1934, 1942) Igavene legend (1935) Tatra tüdruk (1937) Kalurineiu (1940)
Arro, Edgar, Normet, Leo	— Rummu Jüri (1955) Tuled kodusadamas (1958)
Audran, Edmond	— Önneingel (1914) Nukuke (1915, 1920)
Beer, Joseph	— Poola pulmad (1938)
Benatzky, Ralph	— Arm lumes (1925) Adieu, Mimi (1928)

- Beneš, J.
 Bernstein, Leonard
 Berté, Heinrich
 Bromme, Walter

 Conradi, August

 Dellinger, Rudolf
 Dolidze, Viktor
 Dostal, Nico
 Dunajevski, Isaak

 Eisemann, Michael
 Engelberger, Willy
 Eysler, Edmund
 Fall, Leo

 Feltsman, Oskar
 Freud, J., Mannstaedt, E.
 Friml, R., Stothart, H.
 Granichstaedten, Bruno

 Gilbert, Jean
 Hadžijev, Rauf
 Hervé, Florimond
 Heuberger, Richard
 Hirsch, Hugo
 Jarno, Georg

 Jones, Sidney
 Kálmán, Imre

 Kolm musketäri (1931, 1945)
 Valgehobu võõrastemaja (1933)
 — Haljal aasal (1937)
 — West Side'i lugu (1964)
 — Illus kaardiväelane (1913)
 — Marion (1922)
 Madam Flirt (1926)
 — Žonglööri (1908)
 Tagakiusatud ilmsüütus (1914)
 — Don Cesar (1911)
 — Keto ja Kote (1953)
 — Ungari pruudid (1939)
 — Vaba tuul (1949)
 Valge akaatsia (1961)
 — Mootorpruut (1933)
 — Bubi ja tema naised (1930)
 — Doonau neuu (1934)
 — Löbus talupoeg (1909, 1916, 1936)
 Armas Augustin (1912, 1920)
 Lahutatud naine (1913, 1917)
 Dollariprintsess (1913, 1918, 1922)
 Illus Riseti (1921)
 Stambuli roos (1922)
 Madame Pompadour (1923)
 Hispaania ööbik (1923)
 Florida roosid (1929)
 — Vahemeri kohiseb (1951)
 — Pöörane öö (1916)
 — Rose-Marie (1938, 1950)
 — Orlov (1927)
 Dollar veereb (1931)
 — Daam vikerkaariga (1934)
 — Romeo, minu naaber (1962)
 — Mam'zelle Nitouche (1907, 1915)
 — Ooperiball (1959)
 — Dolly (1931)
 — Metsaülema tütar (1910, 1916, 1926)
 Helilooja tütar (1912, 1917, 1924)
 Csikosparuness (1927)
 — Geiša (1908, 1913, 1920)
 — Sügismanöövrid (1913, 1918, 1937)
 Mustlase mängupealik (1914)
 Silva (1921, 1935, 1944, 1948)
 Hollandlanna (1922, 1934)
 Bajadeer (1924, 1936, 1957)
 Mariza (1925, 1935, 1959)
 Tsirkusprintsess (1927, 1964)
 Chicago hertsoginna (1929)
 Montmartre'i kannike (1930, 1939, 1945)
 Kuradiratsur (1932, 1939)
 Keisrinna Josephine (1936)

- Kawan, Herbert
 Kémeny, Egon
 Kollo, Walter
 Krausz, Michael
 Künneke, Eduard
- Lehár, Franz
- Loewe, Frederick
 Lortzing, Albert
 Mannstaedt, E.
 Miljutin, Juri
- Millöcker, Karl
- Millöcker, Karl,
 Mackeben, Theo
 Nedbal, Oskar
 Nelson, Rudolph
 Normet, Leo
 Offenbach, Jacques
- Oit, Aarne
 Planquette, Robert
 Porter, Cole
 Profes, Anton
 Raeder, O.
 Raudmäe, Ülo
 Romberg, Sigmund
 Schubert, Franz, Berté, Heinrich —
- Simm, Juhan
- Spero-Eysler
 Stolz, Robert
- Sensatsioon Londonis (1960)
 — Kusagil lõunas (1958)
 — Naistele meeldib see (1932)
 — Yvette ja tema sõbrad (1928)
 — Onupoeg Bataaviast (1922, 1939, 1942)
 Önnelikku reisi (1933)
 Ahvatlev leek (1935)
 — Lõbus lesk (1911, 1915, 1918, 1921, 1936, 1944, 1955)
 Krahv Luxemburg (1912, 1917, 1943)
 Eva (1912, 1916)
 Mustlase armastus (1920)
 Mägivürst (1920)
 Alpi roos (1921)
 Sinimasuur (1924)
 Clo-clo (1924)
 Kollane jakk (1925)
 Paganini (1926)
 Suur viiuldaja (1949)
 Tsareevitš (1930)
 — Minu veetlev leedi (1963)
 — Salakütt (1911)
 — Ilumäe piimatüdruk (1912)
 — Rahutu õnn (1949)
 Trembita (1950)
 — Gasparone (1909)
 Kerjusüliõpilane (1910, 1923, 1947)
 Seitse kilplast (1910)
 Seitse švaablast (1919)
 — Madame Dubarry (1932)
 — Poola veri (1916)
 — Kõrgus lõbutseb (1917, 1920)
 — Stella Polaris (1961)
 — Nõia viiul (1910)
 Ilus Helena (1911, 1927)
 Perichola (1915)
 Tänavalaulikud (1949)
 Orpheus põrgus (1916, 1920, 1933)
 — Muhulaste imelikud juhtumised (1962)
 — Corneville'i kellad (1909, 1915, 1924)
 — Suudle mind, Kate (1966)
 — Önne peab olema (1933)
 — Robert ja Bertam (1908)
 — Kiri nõudmiseni (1965)
 — Kõrbelaul (1935, 1946, 1963)
 Kolme neitsi maja (1928)
 Vaikselt anuvad mu laulud (1954)
 — Kooparüütel (1915)
 Kosjasõit (1917, 1923, 1925, 1947)
 — Lõbus abielumees (1915)
 — Meedi (1925)
 Üksainus öö (1928)

- Venus siidis (1934)
- Strauss, Johann — Mustlasparun (1912, 1919, 1926, 1948)
 Nahkhiir (1912, 1919, 1940, 1953)
 1001 ööd (1921)
 Karneval Roomas (1939)
 Öö Veneetsias (1951)
 Viini veri (1965)
- Strauss, Josef — Kevade õhk (1910, 1916)
- Strauss, Oscar — Valsiunistus (1917, 1919)
 Ringi ümber armastuse (1918)
 Viimne valss (1921)
 Teresina (1926)
- Strelnikov, Nikolai — Orjatar (1953)
- Sullivan, Arthur — Mikaado (1911)
- Suppé, Franz — Modell (1910, 1927)
 Illus Galatea (1913)
 Boccaccio (1929)
- Ziehrer, Karl Michael — Tuisu-Triinu (1918)
- Zeller, Karl — Mäekaevur (1910, 1913)
 Linnukaupleja (1912, 1918, 1924, 1943, 1956)
- Zolotonos, Nikolai — Kui Aadam on puhkusel (1959)
- Zorlig, Kurt — American girl (1926)
- Tabatšnikov, Matvei — Jumalik komöödia (1963)
- Virkhaus, Adalbert — Jaaniöö (1910)
- Weill, Kurt — Kolmekrossiooper (1930)
- Winterberg, Robert — Blond ingel (1923)
- Youmans, Vincent — No, no Nanette (1929)
 Kihlus laterna juures (1910)
 Tere hommikust, hr. Mägi (1910)
 Lõvi ärkamine (1910)

ГАТ «ЭСТОНИЯ». На эстонском языке. Оформление Л. Круусмеа. Издательство «Ээсти Раамат», Таллин, Пярнуское шоссе, 10. Fotod Teatri- ja Muusikamuuseumi fondist ning A. Allalt, H. Saarnelt ja G. Vaidlalt. Toimetaja L. Kukk. Kunstiline toimetaja H. Tikand. Tehniline toimetaja O. Kasemets. Korrektorid A. Kiho ja E. Toots. Laduda antud 21. XI 1966. Trükkida antud 12. XII 1968. Paber 54X84 B. Trükipoognaid 20,5 + 4 kleebist. Tingtrükipoognaid 18,1. Arvestuspoognaid 16,35. Trükiarv 8000. MB-10352. Tellimise nr. 966. Sügav- ja ofsettrükk trükkijas «Oktoober», Tallinn 1, Kreutzwaldi t. 24. Ladunud ja köitnud trükkikoda «Punane Täht», Tallinn, Pikk t. 54 58. Hind kalingurköites (st. 7-a) rbl. 2.24 ja segaköites (st. 5) rbl. 1.86.

B-2274

2/76890

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00228065 1

Rbl. 1.86

B-2274

2/76 890